

Din historia

The image features a central silhouette of a woman with short hair, looking upwards. Behind her is a large, textured flag with a central star and radiating stripes in red and blue. The background is a dark, textured surface with a faint city skyline at the bottom, including a prominent dome and a utility pole. The overall color palette is dark with highlights in red, blue, and gold.

ASSYRISKA
KVINNOFÖRBUNDET

Från vänster till Höger

Sara Josef, Ledamot
Sema BethZazi, Suppleant
Lina Afram, Suppleant
Enana Malki, Sekreterare
Maria Ahou, Ledamot
Bironia Orahem, Kassör
Zekiye Cansu, Ordförande
Ayfer Rhawi, Ledamot

Frånvarande

Arbeel Chamaky, Suppleant
Atea Baravdish, Vice ordförande

Ansvarig utgivare: AKF

Omslag: Zekiye Cansu

Text: Berättelser från AKF:s medlemmar, där varje enskild medlem bär fullt ansvar för innehållet i sitt bidrag

Redigering: Ayfer Rhawi

Layout: Zekiye Cansu

Foto: AKF mfl.

Utgivare: Assyriska kvinnoförbundet 2025

Email

info@assyriskakvinnoforbundet.se

Hemsidan

WWW.assyriskakvinnoforbundet.se

Telefon

076 329 55 15

Plusgiro

490140-1

Besöksadress

Hantverksvägen 2

Contents

Inledning.....	4
Social interaktion	5
Min historia var inte så dramatisk som andras, men den har ändå satt sina spår i mig ända fram tills idag!	6
Seyde Barkarmo, ...	7
Mitt första jobb i Sverige	9
VI ASSYRIER, FOLKMORD OCH FÖRFÖLJELSER	10
Kenan Kerimo'nun anılarından... ..	22
Min Skolgång och Lärande	23
Historia.....	24
Farbror Ali	26
Rötter i exil – en mammas beslut för hennes barns framtid.....	27
Kvinnor, kultur och kamp: Ett möte med Zekiye Cansu och hennes mor	30
Med hjärtat för folket – Rabitha Kerimos livslånga gärning för de äldre och det assyriska arvet..	32
Naum Faiq Polat utifrån en assyrisk kvinnas perspektiv!	34
Om vem ska jag skriva?.....	37
Jag är född i byn Kerboran i Turabdin och levde där med mina föräldrar och syskon fram tills jag var cirka 9 år.....	46
Att bli utvisad som en brottsling från Sverige.....	48
Sema BethZazi – en röst för kvinnors styrka och det assyriska kulturarvet	52
En historisk dag för det assyriska folket i Sverige – Nationalmuseum, 22 maj 2025	55
Ett namn att minnas – Kenan Kerimo	61
”Ett barndomsminne”	63
Mitt liv i två världar.....	65
Det jag har sett vill jag aldrig att ni ska få uppleva	74
Stolthet, arv och historisk resa	87
Ett hjärta av guld: Mamma Zehros liv och kraft.....	96

Inledning

Varför ska förbundet samla in berättelser som man själv, eller någon annan, har upplevt eller hört?

Assyriska kvinnoförbundet har under en längre tid uppmanat sina medlemmar att bidra med livsberättelser – upplevelser de själva varit med om eller historier de hört från anhöriga, grannar, vänner eller andra i sin närhet. Förbundet anser att det är av stor vikt att bevara dessa berättelser – vare sig det handlar om personliga erfarenheter, historiska händelser eller minnen som etsat sig fast – eftersom de utgör ett ovärderligt och historiskt arv som annars riskerar att gå förlorat.

Vi assyrier har en stark muntlig tradition och är ofta skickliga på att återge händelser – tragiska, lyckliga eller dramatiska – men tyvärr är det sällan dessa berättelser dokumenteras skriftligt. Mycket av vår historia lever vidare genom samtal, men det är få som faktiskt skriver ner sina erfarenheter. Tänk vilken rikedom det skulle vara om fler gjorde det!

Även om vi idag har några kvinnliga assyriska författare, är de fortfarande alltför få. Därför har förbundet även betonat att berättelserna kan lämnas in på valfritt språk – det viktiga är att samla in så många livshistorier som möjligt, med målet att publicera dem i bokform.

Assyriska kvinnor, särskilt de som är födda och uppvuxna i diasporan, är ofta välutbildade och har framgångsrika karriärer. Samtidigt påminner äldre kvinnor gärna om styrkan hos tidigare generationer – att även dagens kvinnor är starka, men på ett annat sätt.

Förbundet har nu beslutat att gå vidare med de berättelser som hittills samlats in, utan att vänta längre. Tillsammans vill vi dokumentera kvinnors livsöden och gärningar i ett häfte – en liten bok. De berättelser vi mottagit hittills är dramatiska, gripande, inspirerande och fulla av livserfarenhet. Många handlar om Seyfo, om utbildning, arbete, krig, exil och mycket mer.

Förbundet ser fram emot att snart kunna ge ut detta material i bokform. Vi har stora förhoppningar om att denna dokumentation av assyriska kvinnors liv inte bara kommer att bevaras för framtiden, utan också bidra till att våra barn, barnbarn och kommande generationer får en starkare koppling till sitt kvinnohistoriska arv. Det blir ett levande dokument, tillgängligt för alla – nu och i framtiden.

Avslutningsvis vill Assyriska kvinnoförbundet uttrycka vår djupa tacksamhet till alla er som med engagemang och mod har delat era berättelser och bidragit till detta viktiga verk. Genom era röster har vi kunnat forma ett bokhäfte som inte bara bär på våra kollektiva minnen, utan också har kraften att inspirera framtida generationer av kvinnor. Vi hyser en stark förhoppning om att denna bok blir en källa till styrka, hopp och förändring. Detta är ett av våra mest betydelsefulla mål – att synliggöra kvinnors erfarenheter och skapa utrymme för fler berättelser i framtida publikationer.

Med värme och tacksamhet,

Assyriska kvinnoförbundets ordförande

Zekiye Cansu 2025-05-08

Social interaktion

Jag sitter i bilen på väg till min kusin i Småland, tillsammans med min make och några av barnen. Min 19-årige son kör och maken sitter bredvid. Alla är trötta och halvsover utom jag och den körande sonen. På vägen passerar vi ett fint landskap. Jag börjar reflektera över några tankar och funderingar som jag ibland grubblar över. Vad är det egentligen som händer med vårt samhälle och folket i omgivningen? Människorna har robotiserats och är inte lika sociala som för 10-15 år sedan – dvs. innan internet slog igenom. Visst, de sociala kontakterna har blivit mer internetbaserade, men hur bra är det egentligen? Den sociala interaktionen har minskat, att till exempel inte kunna sitta med varandra och mötas öga mot öga. Det händer att det diskuteras kring ämnet social interaktion med min familj, vänner och grannar. Hur uppfostrar vi egentligen våra barn? Vet vi vad de gör på internet? Vilka de umgås med? Ibland tror vi att vi har koll på läget, utan att egentligen ha det.

Bilen rullar vidare och det börjar skymma. **Oss emellan så tycker jag att det var lättare förr i tiden.** Det är senhöst, men grönskan håller sig kvar i naturen och ute i hagen betar korna på landsbygden som vi passerar. Sonen sätter på musik, som återupplivar gamla minnen från förr. Både goda och onda minnen, men jag njuter trots det av musiktonerna. Lilltjejen vaknar till och frågar när är vi framme? ”Snart” svarar jag och kramar om henne. Hon lutar sig mot min arm och trycker sig närmare. Sedan viskar hon i mitt öra, ”mamma jag älskar dig”. Jag svarar tillbaka: -”jag älskar dig med vännen” och ger henne en puss på pannan. Det går som en värme genom min kropp. Jag känner glädje och lycka, åh vad jag älskar min familj och är stolt över den. Sonen ökar farten och jag viskar i hans öra, ”kör försiktigt vännen! Vi har inte bråttom någonstans.” Maken vaknar till och upprepar samma sak.

Det börjar regna lite och smattrar mot fönstret. Efter ett tag upphör regnet. Lilltjejen somnar om och jag återgår till skrivandet. Tankarna för mig tillbaka till min uppväxttid, till tiden då jag och mina vänner brukade träffas ute i parken eller hemma hos någon av oss. Vi brukade diskutera allt mellan himmel och jord, vilket gjorde att man efteråt fick en bra känsla. Vi hyste omtanke för varandra och ställde alltid upp för varandra. En form av terapi! Det har börjat mörkna och vi närmar oss slutdestinationen. Jag måste väcka lill tjejen nu, annars lär hon inte somna i tid. Men vad gör det? Vi är ju alla lediga imorgon.

Mecide Gulenay
Styrelseledamot AKF

Min historia var inte så dramatisk som andras, men den har ändå satt sina spår i mig ända fram tills idag!

Kriget i Libanon började år 1975. Under det första året började landet dela på sig – de kristna höll sig till den södra delen och muslimerna till den norra. Kriget hade ännu inte brutit ut på allvar, utan det var mest sammandrabbningar här och där, men många kidnappningar på båda sidor. En del betalade höga lösensummor för att befria sina nära och kära, men tyvärr slutade de flesta av dessa fall i tortyr och död. En av de värsta tortyrmetoderna var att man band fast levande människor nakna bakom bilar och körde i hög hastighet på asfalten i sommarhettan.

Jag var 16 år när det hände. Det var sommaren 1976, och utan förvarning började bomberna falla över oss. I början var det bara några stycken, och folk förstod inte vad som hände. Panik utbröt – vissa sökte skydd medan andra, av nyfikenhet, gick ut på balkongerna för att se var bomberna hade fallit. Grannen mitt emot oss var en av dem som var nyfikna. Hon gick ut för att titta, men då kom ännu en bomb och skar av hennes huvud. En del av det hamnade på balkongen ovanför oss, på tredje våningen.

En av våra grannar upptäckte det, och folk började prata om vem som skulle plocka upp det. Man var rädd att det skulle ruttna och börja lukta illa. Just i den lägenheten bodde en muslimsk familj som hade flytt i början av kriget, så ingen kunde gå in genom dörren. Den enda lösningen var att hoppa från en balkong till en annan för att komma åt det. Så dum och naiv som alla 16-åringar kan vara, erbjöd jag mig själv att göra det.

Jag hoppade över från en balkong till en annan, och när jag väl var där såg jag bara hår. När jag skulle ta upp det märkte jag att det hade stelnat och fastnat under natten. Jag ryckte upp det så hårt jag kunde och vände på det – då började jag darra, och mina ben bar mig inte längre. Min mamma och grannarna skrek åt mig att lämna det och hoppa tillbaka, men jag kunde inte. Jag blev som förstenad. Jag fortsatte att titta på det, jag vet inte hur länge. Jag vet inte heller vad jag såg – jag har svårt att beskriva det än idag. Men det satte sina spår i mig, inte direkt, men långt senare.

År 1980 flydde jag till Sverige. I början var allt bra – jag gifte mig och fick två barn. Men efter många år kom min rädsla smygande. Jag blev rädd för ingenting, hoppade till vid ljud, och om jag såg en droppe blod svimmade jag. Jag kände inte igen mig själv längre. Min man började bli irriterad på mig – om han öppnade en dörr hoppade jag till av rädsla. Jag kunde inte titta på filmer med våld eller blod. Till slut var jag tvungen att söka professionell hjälp. Jag gick till en psykolog i några månader, tills jag kände att jag hade övervunnit min rädsla.

När jag berättade för några kvinnor att jag gick till en psykolog, tittade de snett på mig. Men jag sa till dem att jag inte bryr mig om vad de tycker eller tänker. Jag är varken dum eller tokig, och om det finns hjälp att få ska man inte tveka att ta den. Det hjälpte mig, och jag kunde leva ett normalt liv igen. Jag känner tusentals personer som bodde i Libanon och som säkert har varit med om mycket värre saker än jag. Jag undrar hur det har påverkat dem och hur de har bearbetat det. Jag lider med dem.

Assyriska kvinnoförbundets Vice ordförande, Atea Baravdish

Seyde Barkarmo,

Jag föddes i byn Kerboran i sydöstra Turkiet under enkla förhållanden och växte upp under förtryck och förföljelse eftersom jag tillhörde en kristen minoritet, assyrier. Jag blev tidigt

delaktig i familjens försörjning, lämnade därför mitt hemland och reste som 14-åring till Tyskland för att jobba inom industrin. Tyskland välkomnade på den tiden arbetskraft från andra europeiska länder såsom Turkiet, Italien och Grekland.

Efter några år träffade jag mitt livs kärlek Yusuf Barkarmo, som jag senare gifte mig med. Eftersom vi fick höra att Sverige tog emot flyktingar beslutade jag mig för att resa dit tillsammans med våra två döttrar, då 3 och 2 år gamla. År 1976 anlände vi till Sverige och fick uppehållstillstånd inom nio månader. Min make, som fortfarande fullgjorde militärtjänst i Turkiet, kom till Sverige ett år senare.

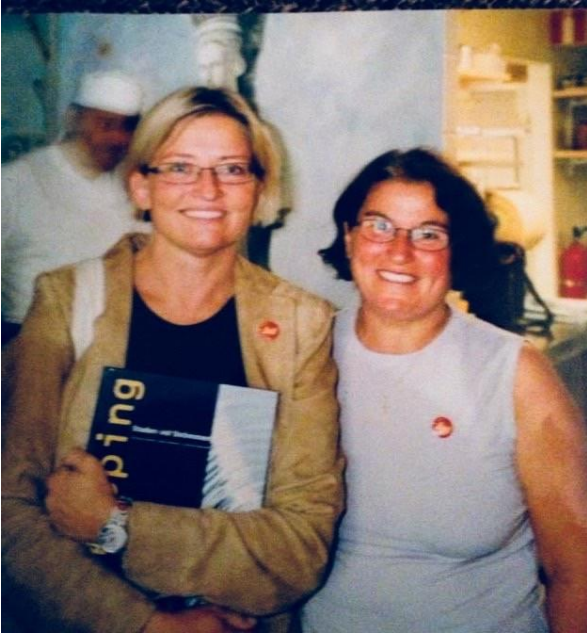
Vi bodde till en början i Södertälje där många assyrier redan fanns, men kort därefter flyttade vi till Norrköping på grund av bättre arbetsmöjligheter. I Norrköping fick vi våra två yngsta barn och under mina 45 år i staden förändrades mitt liv på många sätt.

Eftersom min man var aktiv och ville integreras i sitt nya hemland började han tidigt med att engagera sig själv och assyriska föreningens medlemmar i det nya samhället. Han uppmuntrade mig, men även andra assyriska kvinnor till att integreras genom att lära sig svenska i skolan, lära sig att simma, hur det svenska samhällssystemet fungerade, satsa på högre utbildning och att engagera sig i politiska frågor. Detta för att bli självständig och att

ha inflytande att påverka sitt eget liv som kvinna från ett annat land.

Sverige öppnade tidigt upp mina ögon för vilka enorma möjligheter det fanns som invandrare och kvinna när det gäller jämställdhet och rättigheter. Efter att ha lärt mig tala svenska flytande utbildade jag mig till barnskötare. Jag jobbade på förskolan och

därefter blev jag aktiv som tolk i flera språk och gick med i S-kvinnor som jag fortfarande är aktiv i. I S-kvinnor fick jag flera olika uppdrag som att sitta i kommunfullmäktige, vård- och omsorgsnämnden, valnämnden, humanistiska nämnden och som nämndeman. Parallellt har jag alltid varit aktiv i assyriska föreningens kvinnosektion.

När Yusuf plötsligt och oväntat dog trodde jag att

inget någonsin skulle bli sig likt igen, Med tiden insåg jag att mitt bästa val var att följa i Yusufs spår och det inspirerade mig i mitt fortsatta engagemang. Mina barn fick en uppfostran där både den assyriska och den svenska kulturen ständigt var närvarande. De fick delta i aktiviteter inom den assyriska föreningen, som turneringar och fester, men var också delaktiga i organisationer som Unga Örnar och ABF. Denna kombination gav dem insikt om stora möjligheter och idag har alla mina fyra barn universitetsutbildning. Idag är jag en stolt mormor och farmor till 10 fantastiska barnbarn och ser fram emot varje dag i mitt hemland Sverige där nya generationer ges möjlighet att bli en del av samhället.

Seyde Barkarmo 2025

Mitt första jobb i Sverige

Året var 1979 när jag fick mitt allra första jobb i Sverige. Jag hade kommit hit året innan, 1978, och efter att ha varit här i ett år började jag aktivt söka jobb. En dag rekommenderade min svägerska, som redan jobbade på en fabrik som tillverkade el-kontakter, att de behövde folk.

Jag blev inbjuden till en arbetsintervju och när jag väl träffade chefen, blev han glad när jag pratade svenska. Jag minns hur han sa: "Du pratar väldigt bra för att ha bott här i ett år."

Efter intervjun var han snabb med att ta fram kontraktet och be mig skriva under. När jag fyllde i kontraktet saknade jag de fyra sista siffrorna på personnumret.

"Är det här ditt fullständiga personnummer?" frågade han.

Jag förklarade snabbt att jag hade fått uppehållstillstånd, men att det fortfarande bara var muntligt bekräftat och att det skulle ta tid innan jag fick alla papper på plats.

Chefen såg fundersam ut. "Har du arbetstillstånd?" frågade han.

"Ja," svarade jag. "Jag har fått det muntligt. Det kommer snart på papper."

Det var en fredag. Måndagen därpå ringde han till Invandrarverket och kollade om mina papper var i ordning. Han fick veta att mitt arbetstillstånd hade blivit bekräftat och att det skulle bli klart om ungefär två veckor.

Efter tre veckor var det därmed officiellt – jag hade fått mitt första jobb i Sverige. Jag minns känslan av att hålla den första lönechecken i handen. Det var en känsla av stolthet och frihet. Det var början på ett nytt kapitel i mitt liv här i Sverige.

Elisabet Nison

Modersmåls lärare i Norrköping

2025-04-04

VI ASSYRIER, FOLKMORD OCH FÖRFÖLJELSER

Assyrier är en homogen folkgrupp från Mellanöstern som har ett eget språk med unik skrift och kultur samt kristen religion. Folkgruppen skiljer sig från övriga i Mellanöstern i flera avseenden. Assyrierna har funnits koncentrerade i gränsområden till dagens Irak, Turkiet, Iran

och Syrien. De har varit där kontinuerligt i över 4000 år och det är här folkgruppens kungadömen legat. Anledningen till att vi talar i termer av dåtid får jag återkomma till, men under kungadömet gjorde sig folkgruppen känd för sitt starka bidrag till vetenskap och civilisation. Många känner exempelvis Pythagoras sats, att

cirkelns omkrets är 360 grader, att året indelas i 12 månader, att en timme har 60 minuter osv.

Flera bibliska historier är assyriska, t.ex. den om Moses och den om den stora syndafloden.

De finns redan i Gilgamesh-epoet.

Det finns fler saker som assyrierna har bidragit med i utvecklingen av vår civilisation, såsom skrift, samhällsbygge och faktiskt hjulet. Låt oss heller inte glömma ölet.

Idag bedöms assyrierna vara 2 - 3 miljoner till antalet, varav ca 120 000 bor i Sverige, det land där det bor mest assyrier utanför Mellanöstern. De som kom till Sverige gjorde det på grund av förtrycket i sina ursprungsländer, där de hamnat i kläm.

På 70-talet var det på grund av Cypernkonflikten, då turkarna hotade med ett nytt Seyfo (folkmordet på kristna 1915) bara för att vi, liksom grekcyprioterna, är kristna. Till all tur kunde goda turkar förhindra detta. På 80-talet var det Iran-Irakkriget och konflikten mellan PKK och den turkiska armén. På 90-talet kom USA:s invasion av Irak, då assyrierna ansattes

både av irakier och av kurder. På senare tid har ISIS härjat våra trakter med mord på män och kidnappning av kvinnor. Ingen stödde oss och de som hade råd flydde.

Seyfo

För att bättre förstå varför assyrierna befinner sig i denna situation och varför engagemanget är så stort bland denna folkgrupp, behöver vi gå tillbaka drygt 100 år. Under slutet av 1800-talet höll det Osmanska riket på att tappa sin position som en stormakt i Europa och

Mellanöstern. Flera folkgrupper lyckades befria sig från den osmanska ockupationen och det ottomanska riket minskade kraftigt i yta.

Detta inspirerade många folkgrupper att befria sig från imperiet, vilket i slutändan ledde till att sultanen avsattes av ungturkarna i början av 1900-talet, uppfyllda av nationalistisk ideologi. De territoriella förlusterna fortsatte, nu mot Ryssland, vilket ledde till misstänksamhet mot kristna, som anklagades för förräderi. För att få slut på ”förraderiet” ville man åstadkomma ett till religionen ”rent” land.

Natten mellan den 24 och 25 april 1915 greps ett hundratal armeniska intellektuella i Istanbul.

De deporterades och avrättades. Några veckor senare dödades ett tusental runtom i landet.

Detta fortsatte sedan systematisk på landsbygden, särskilt i regioner där en stor del av befolkningen bestod av armenier och assyrier. Man tog sig från by till by och dödade alla som ansågs utgöra ett hot mot turkiskheten. De som inte dödades var unga flickor som sågs som framtida fruar och vackra kvinnor, som användes som sexslavar. Småbarn kidnappades eftersom de kunde uppfostras till att bli stolta turkar.

Regimen använde sig av flera krigsherrar runtom i landet med löfte om makt och rikedom.

Andra behövde inte övertygas då de trodde på den nationalistiska ideologin och för att de ville delta i kriget mot avvikarna. Om det inte fungerade användes religiös propaganda med målet att få de kristna att konvertera för att sedan assimileras till att bli turkar, allt för att skapa ett ”rent” Turkiet.

Det fanns ett fåtal som lyckades organisera motstånd mot detta folk mord men det var alltför få. Man uppskattar att ca 1,4 miljoner armenier och ca 80 procent av den assyriska befolkningen föll offer för detta folk mord som aktivt pågick ända till år 1918. Det avslutades dock inte helt utan fortsatte som tvångsdeportationer, assimileringspolitik och mord mot intellektuella.

Folk mordet ansågs av förövarna vara nödvändigt, men när kritiken började växa kom

ursäkterna och till slut förbud mot att alls ens erkänna folk mordet. Både bland förövarna, men också bland offrens släktingar fanns det de som bara ville gå vidare och försöka glömma detta trauma, men de flesta kristna ville berätta för den nästkommande generationen om vad som hade

händt, med förhoppningen att få rättvisa och att hedra offren.

Men det dröjde länge tills de som överlevt kommit över sina traumatiska upplevelser, många aldrig. Samtidigt diskuterade de europeiska länderna hur Mellanöstern skulle styckas. De överlevande assyrierna delades mellan olika länder. De som protesterade mot gränsdragningen, framför allt i det nybildade Irak blev massakrerade av den nybildade statens armé och de som lyckades överleva flydde. Det går inte ens att föreställa sig hur situationen såg ut för folkgruppen. Massakern kallas för Simelemassakern (1933) och den blev uppmärksammas stort i Europa.

En jurist från Belarus med judiskt påbrå vid namn Raphael Lemkin blev extra tagen då han

även kände till folkmordet på assyrierna och armenierna under första världskriget. Han kunde inte acceptera att regimer kunde komma undan med massmord av den egna befolkningen. Efter ett hårt och målmedvetet arbete lyckades Lemkin till slut få FN övertygat om att inrätta en internationell lag om brott mot mänskligheten. Samtidigt kom FN-beslutet

om att massmordet på den judiska befolkningen var ett brott mot mänskligheten.

Det finns ett känt citat som Adolf Hitler använde när han påbörjade massmorden på judarna:

”Vem kommer idag ihåg utrotningen av armenierna?” Citatet är det som får oss assyrier att kämpa vidare för ett erkännande och vad talar för att folkmorden kommer att ta slut för oss eller för andra folk? ISIS och andra väpnade jihadistiska grupper fortsätter med det Turkiet och tidigare regimer inte har lyckats slutföra. Vi som folkgrupp decimeras såpass mycket i våra hemländer att vi snart endast kommer att finnas att läsa om i historieböckerna. Om vi har tur. Även de historiska monumenten har krossats och marken som ägs av assyrier fortsätter att ockuperas. Det finns uppskattningar som säger att det lever fler assyrier i diasporan än i sina hemländer.

Vi har alltid trott på det internationella samfundet och det politiska samtalet för att hitta lösningar, vilket är anledningen till att vi är här. Samtidigt är vi medvetna om att det krävs mer än fina ord och föreläsningar för att få igenom en politik som i sak inte är kontroversiell, men som kan få konsekvenser om man erkänner Seyfo som ett folkmord eller kräver rätten till en rättvis behandling för

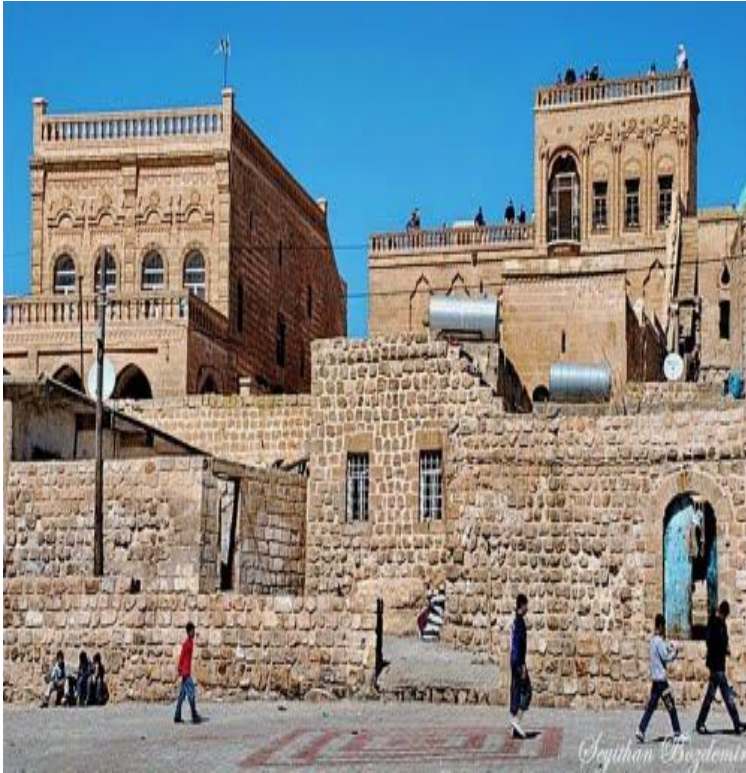
ursprungsbefolkningen. Detta är det vi vill göra de politiska partierna medvetna om: över 30 länder har erkänt folkmordet, inklusive Tyskland och Frankrike. De enda konsekvenserna vi har sett är hot från Turkiet att hemkalla sin ambassadör för några dagar. Turkiet är mer beroende av Sverige än tvärtom.

Tre överlevares berättelser

Jag har vuxit upp med min farmor. Så fort några av oss samlades började hon berätta, utan att tröttna, trots sin höga ålder, om hur hon och många andra med henne överlevde Seyfo. När hon var klar med sin berättelse, brukade hon poängtera att vi andra måste föra vidare berättelsen om det fruktansvärda folkmordet som vi gått igenom till dem som inte hört talas om det.

I början var man själv liten och förstod inte riktigt vad det handlade om, mest tog man det som en saga. Fast senare under gymnasietiden, då jag började lära mig mer historia, blev min nyfikenhet på Seyfo allt starkare. I Vasa-gymnasiet var jag den enda eleven som var assyrier, ja faktiskt den enda invandraren. Min historielärare visste en hel del om oss assyrier. Jag kommer mycket väl ihåg ett historieprov. Då ställde han oss två frågor, en om vem assyrierna är och den andra, vem Gilgamesh var. Jag blev överlycklig. Med tanke på just att föra berättelsen om folkmordet vidare, frågade jag min historielärare om han hade hört talas om Seyfo, vilket han inte hade gjort, men han lovade undersöka saken. När han gjort det så berättade jag för honom följande:

Den 1 maj 2019 hade Assyriska kvinnoförbundet en porträttutställning på Seyfo-överlevare. Där fanns också min farmor Sado och två av hennes vänner. Alla tre hade genomgått samma helvete. Ständig, förskräcklig rädsla för att bli dödade, med oro för att de inte visste om de skulle komma fram oskadda till tryggheten.

De fick höra att om man inte omedelbart flyr kan det bli för sent. Därför hade föräldrarna inte mycket att välja mellan: att leva eller icke leva! Feride Rhawi 5 år, Sado Shushe 12, och Hanna Acar 16, alla tre var med på marschen till Iwardo. Här är deras berättelser om de 65 skräckdygnen de fick genomgå där.

En dag år 1915 började en anhörig som hette Hobil Rhawi, att planera flykten från hembyn, Midyat till byn Iwardo. Han var en klok ledare som meddelade anhängarna och alla andra som bodde runtomkring, att de skulle samlas mitt i natten. De var tvungna att lämna Midyat för det fanns massor med ottomanska militärer och beväpnade kurder i närheten och de skulle mörda alla assyrier. Alla som ville följa med samlades på ett ställe, därefter sade Hobil till kvinnorna att de ska hålla sina småbarn tysta genom att amma dem. Mer än 100 personer följde med i flykten. De tog med sig allt de kunde bära, såsom mjöl, russin, salt, kokos, bulgur och djur, medan allt annat blev kvar. Allt lastades på hästar och åsnor. Sedan började de gå i gåsmarsch 14–15 km till byn Iwardo. Alla som följde med överlevde. Dagen efter fick de höra att de som stannat kvar i Midyat hade dödats.

Iwardo låg högt uppe på ett berg. Folk här var bättre organiserade än i Midyat. Här bodde 200 familjer. Det kom ytterligare hela 7000 personer från de närliggande byarna för att Iwardo låg högt uppe på ett berg. Folk här var bättre organiserade än i Midyat. Här bodde 200 söka

skydd. Man byggde höga murar och öppnade alla husen för varandra.

Ingen fick gå utanför murarna. Det byggdes tunnlar till stödpunkter utanför staden så man i tid skulle upptäcka när fienden var på kommande och så att man kunde redan där börja skjuta mot dem. De assyriska männen kämpade, bland annat

Mezhud Mzizahi, Hobil Rhawi med flera, mot fienderna för att hindra dem från att komma åt kvinnorna och barnen.

Alla som var i byn delade med sig av den mat som fanns. En del kvinnor lagade mat och bakade bröd åt alla. Andra tog hand om barn, en del gjorde vapen och en del plockade fiendens kulor för att de skulle kunna återanvändas. Att på detta sätt dela uppgifterna fungerade utmärkt och man lovade att inte svika varandra. Stora barn lekte med små barn, man uppmuntrade krigarna genom att stötta och heja på dem. Ett annat exempel: Farha Rhawi och hennes man Circis Shushe, min mormor och morfar. De insisterade på att gifta sig under Seyfo! Unga pojkar och flickor sjöng så att fienden skulle höra det och tro att man var många och starka, så de drog sig tillbaka. Det de sjöng handlade ofta om att koka bulgur och mala vete, som blir till nationalrätten garso. Detta för att förleda fienden att tro att man hade mycket mat, fastän sanningen var den motsatta. Det goda samarbetet stärkte assyriernas försvar mot den helt överlägsna fienden.

Snart blev bristen på mat och salt allt värre, så många barn dog av svält och sjukdomar började härja. Folkledaren Tuma Rhawi utsågs att tillsammans med sex andra modiga män, skickas på ett farligt uppdrag tillbaka till Midyat för att hämta mat, vapen och ammunition, förstås nattetid. Detta trots att byn var omringad och att strider pågick. Familjen Rhawi hade gömt undan varorna i sina vingårdar innan Seyfo bröt ut.

I september 1915 kom så Shejk Fathala, en muslimsk imam, ridande på en häst till byn Iwardo. Han bar på en fredsflagga och ropade till assyrierna att han lovade att kriget i Midyat och Iwardo var slut och att de kunde känna sig trygga. Hobil och den assyriska krigshjälten Mezhud Mzizahi, liksom även deras vänner litade på Shejken. Så de återvände till Midyat. När de kom dit, såg de att alla husen var förstörda. De började mödosamt bygga upp allt igen.

Vad hände med de tre Seyfo-överlevarna, farmor Sado och hennes två vänner, Feride Rhawi och Hanna Acar? Kort efter folkmordet mördades min farmors sju morbröder. Hennes far skulle ge sig ut för att skaffa ett jobb, men sågs aldrig mer. Man hade fått uppgifter om att någon hade sett honom långt ifrån hemmet, men än idag vet man inte vad som hände honom. Sado och hennes yngre syster, Zahra Uney (som också överlevde) blev omhändertagna av sin farbror, Mure Shushe tills de blev bortgifta, farmor med Isa Cansu, min farfar. Hennes önskan var att vi ättlingar skulle föra berättelsen vidare till dem som inte hört om den. Sado dog i

Sverige 2002. Feride Rhawis sista önskan i livet var att det hon upplevt skulle erkännas, och hon hann vara med om riksdagens erkännande 2011 innan hon somnade in. I debatten uppmärksammades hon och hennes önskan av flera riksdagsledamöter. Hanna Acar kämpade som alla andra människor efter folkmordet för att bygga upp Midyat på nytt. Livet blev inte enklare, hunger, rädsla och trauma som följde på folkmordet påverkade generation efter generation, även ättlingarnas som lever i Sverige idag.

Livet blev inte mycket bättre efter folkmordet: diskriminering, förföljelser, människorättsbrott, oroligheter och annat elände. Därför bestämde sig många assyrier för att komma till Sverige under 70-talet. Det jag har tagit upp i texten handlar om överlevare ifrån Iwardo, men vi får inte glömma andra städer och vårt folk från bland annat städerna Hazah och Bsorino. De kämpade lika mycket mot fienden som vi i Iwardo och tack och lov har vi många Seyfo-överlevare även från dessa områden.

Assyriska Kvinnoförbundet (AKF)

Den 1 maj 2019 anordnade AKF en konferens om Seyfo, under rubriken

”Snart 10 år sen riksdagens Seyfo-erkännande, varför händer inget?”

AKF bjöd in flera föreläsare, författare, politiker, forskare, människorättsaktivister, Seyfo-kunniga och Seyfo-ättlingar som gav sin syn på Seyfo. Som nämnts ovan så fanns det också en porträttutställning med flera bilder på överlevare. Det finns en bred sammanfattning om konferensen längre fram i texten. På konferensen närvarade över 400 personer. Många av dem

upplevde mötet som en mycket givande och lärorik dag. De äldre mindes historien som de hört under hela sitt liv av sina föräldrar och närstående.

Man fick höra också många muntliga ögonvittnesskildringar som ättlingar fått höra av sina nära anhöriga. Jag har nyligen hört en av en ättling som berättar om sin morfars farmor, som var gravid och fick ett svärd rakt in i buken och dog.

Man sprättade upp henne för att sedan ta ut fostret som hon bar på och så bara slängdes fostret. Kvar fanns en 6-årig pojke som fick se sin mamma ligga där död, tillsammans med sitt ofödda barn. Pojkens morfars far, berättade om att man mördades brutalt om man var kristen och vägrade att konvertera till islam. Det finns hundratusentals liknande beskrivningar i varje assyrisk familj.

104 år har nu passerat sedan folkmordet på över 1,5 miljoner kristna syrianer/assyrier/kaldéer, armenier och greker i Osmanska riket, dagens Turkiet. Fortfarande är det tyst om detta folkmord nu som då. Än idag står vi ättlingar och kämpar för offren, våra förfäder. Kampen för sanningen fortsätter. Vi glömmer aldrig att hedra offren och de hjältar som gjorde att vårt folk överlevde. Vi glömmer heller inte dem som har gjort sig skyldiga till detta och kommer att fortsätta kämpa för att Turkiet erkänner brotten och att rättvisa upprättas. Jag är själv Seyfo-ättling.

Jag vill rikta ett stort tack till AKF för den fina viljan, engagemanget och samarbetet som resulterat i denna lyckade konferens. Ett stort tack till alla föreläsare och moderatorn som ställde upp utan ersättning bara för att få vara med. Tack till AssyriaTV, som filmade och till journalisten Murat Kyseri, som skrivit om konferensen i turkiska medier. Vi avslutade med en middag tillsammans med föreläsarna och deras respektive i Assyriska Kulturföreningen i Botkyrka.

Till Sveriges regering

Idag, 104 år efter Seyfo, har Turkiet ännu inte erkänt folkmordet på de kristna.

Sveriges riksdag erkände 2010 folkmordet på armenier, assyrier, syrianer, kaldéer och pontinska greker.

Däremot har Sveriges regering inte implementerat beslutet.

Inbjuden av Assyriska föreningen innan valet 2014 lovade Löven följande: ”Har vi fattat beslut i riksdagen så ska vi naturligtvis fullfölja det. Det är absolut min målsättning”.

År 2018 på socialdemokraternas kongress sade Löven att han inte tar in Seyfo-frågan i regeringens dagordning. Många assyrier/syrianer kritiserade detta hårt. Därför anordnades ett möte för assyriska representanter, politiker, kyrka med flera andra med Margot Wallström. Man träffades i juni 2018 i Södertälje. Hon slog fast att det är viktigt att hålla minnet vid liv och att vi lär för att förhindra att något liknande sker i framtiden.

Hon kom då med fyra konkreta förslag:

- Att man tar med händelserna i osmanska riket i svenska läroböcker.
- Att forum för levande historia ska få i uppdrag att anordna en vandringsutställning.
- Att regeringen nästa år, då 2019 anordnar en internationell konferens om tolkning av FN:s folkmords-konvention och mänskliga rättigheter.
- Reser ett monument i Södertälje.

Än har vi inte sett någonting av de punkter som Margot Wallström lovade våra representanter.

Men vi hoppas verkligen att vår nuvarande utrikesminister Ann Linde genomför dem.

Sverige regering bör också våga implementera riksdagsbeslutet om erkännandet!

Varför Seyfo implementering

Ett erkännande innebär att nå fram till något slags försoning, att offren förlåter förövarna.

Folkmord är ett skrämmande bevis på vad som kan hända om vi inte håller igång debatten om demokrati

och människors likavärde. Det är viktigt också för att historien inte skall upprepa sig.

- Mer än 100 år har gått sedan offrens blod spilldes
- Offren måste få upprättelse
- Förlåta och blicka framåt
- Ett erkännande innebär att det blir lättare att gå vidare och att bekämpa dagens orättvisor
- Ett erkännande skall leda till omnämnande i skolböcker, till minnesmärken och museer

*Min farmor Sedo och jag,
fotograferade långt efter
vår ankomst till Sverige.*

Vid pennan Zekiye Cansu

Kenan Kerimo'nun anılarından...

KENAN YETİŞ

Hassana'lı küçük kız, Seksenli yılların başı, bir gün Kenan beni işten aradı, küçük bir çanta hazırlamamı, akşam uçağıyla Midyat'a gideceğini söyledi.

Kenan akşam üstü eve geldi vedalaştı ve gitti.

Benim sevdiğim için yardım, insanlık, dürüstlük çok önemliydi, çok kutsaldı...

70 yılların sonu başlayan 90lı yılların başına kadar devam eden yoğun Turabdin, Midyat faaliyetleri Kenan'ı çok mutlu ediyordu, bana zor olmasına rağmen kabullenmişim.

Kenan gittikten 2-3 gün sonra aradı dönüyorum, bir misafirimiz var. dedi.

Kimdi misafir???

Akşam kapı çaldı, gelen Kenan'da yanında 14-15 yaşlarında bir kız çocuğu vardı... Şaşkındım. Kenan benim şaşkın bakışlarımı hissetti. Her zamanki sevecen rahat tavrıyla, içeriye girelim anlatacağım dedi. Kız çok güzeldi, Hassana'lıydı, 14-15 yaşlarındaydı ve civar köylerdeki tanınmış bir aile tarafından kaçırılmıştı. Babası, abileri Kenan'a yetiş demişlerdi.

Kenan yetişti...

Binbir zorlukla, kızcağızı ellerinden kurtarıp, yola koyulmuşlardı. Kenan işlemlerini tamamlayana kadar pasaport, vize, bilet vs... Kızcağızı 10-15 gün misafir ettik, tüm işlemler tamamlanınca Almanya'daki akrabalarının yanına yolladık.

Kızcağıyla gündüzleri bol, bol sohbet ediyorduk. Tabi ki en çok konuştuğumuz konu kaçırılma ve başına gelenlerle ilgili konulardı.

Kaçırıldıktan sonra, yaşlı bir kadının evinde tutulduğunu, yaşını büyütme, din değiştirmek için yaptıkları baskıları, yapılmaya çalışılan büyüleri, fiziki ve psikolojik baskıları...

Anlattıklarının en acısı neydi, biliyor musunuz?

Orada yaşayan birçok kadının gelip,

kızım kabul et, başka şansın yok, bak bizler kabul etmek zorunda kaldık demeleri, çaresizlikleri, Zavallı kızlarımız

Nikah yapabilmeleri için, yaşının büyütülmedi ve din değişiminin gerçekleşmesi gerekiyormuş... Kızımızın umudu, direnişi babaya, abilere, Kenan'a zaman kazandırmıştı

KENAN YETİŞMİŞTİ

NURLARDA UYUDUĞUNU BİLİYORUM GURURUM

Rabitha Kerimo

2021 08 30

Min Skolgång och Lärande

Jag föddes i byn Kerboran där det var obligatoriskt att gå i grundskolan. Min pappa skickade mig till min syster, som var gift i en annan by, för att gömma mig från skolan eftersom jag var tjej.

Jag kom hem efter att skolan hade börjat, men min storebror och lillebror gick i skolan för att de var pojkar. När jag ifrågasatte detta fick jag svaret: "Eh, du är en tjej, vad ska du läsa? Ska du bli läkare?"

När mina bröder gjorde sina lektioner, det vill säga när de läste böcker, tittade jag förvånad på dem och sa till mig själv: "Vad är det för skola? Hur kommer det sig att mina bröder pratar med böcker?" Jag längtade efter att få se skolan inifrån, men tyvärr kunde jag inte uppleva min dröm.

En dag bad jag min storebror att lära mig alfabetet. Till slut lärde han mig några bokstäver, och då förstod jag hur mina bröder pratade med böcker.

Sen flyttade vi till Istanbul, och jag började para ihop korta ord genom att läsa reklamskyltarna på gatan. Min entusiasm för läsning växte, så

mycket att jag även i mina drömmar försökte skriva ord genom att sätta bokstäverna sida vid sida.

Så småningom lärde jag mig själv att läsa och skriva. Det var bara en bokstav jag inte förstod – vad var det?

Sedan kom vi till Sverige och jag var tvungen att gå i skolan för att lära mig svenska. Självklart var jag inskriven i den vuxna invandrarklassen. Det var första gången jag såg en skola inifrån i Sverige.

Efter att ha studerat svenska i tre månader lärde jag mig mycket och själv hittade jag ett jobb och började arbeta efter några månaders vistelse i Sverige.

Nu kan jag läsa och skriva på både turkiska och svenska. Om jag hade fått gå i skolan skulle jag definitivt ha blivit journalist, vilket är mitt drömjobb.

Text: Meryem Demirel

Historia

En oförglömlig och smärtsam tid

En tragedi som utspelade sig mellan 1967 och 1976 och vände upp och ner på livet för hundratals flickor från Turabdin trakterna. Detta har orsakat psykiska problem, dålig hälsa, svagt självförtroende med mera.

Den är inte bortglömd hos oss som har gått igenom allt, men jag upplever att den är bortglömd hos övriga befolkningen.

Vid den tiden hade migrationen från Turabdin till Istanbul börjat, och de flesta familjerna flyttade dit - antingen på grund av det religiösa förtryck de upplevde eller på grund av fattigdom.

Andra familjer som bodde kvar i byarna tog också tillfället i akt och skickade sina 8–15-åriga döttrar till Istanbul för att placera dem hos rika familjer som hembiträden.

Sedan började även familjer som flyttade till Istanbul att lämna sina döttrar för att anställas hos rika familjer, och detta beteende blev en tradition bland vårt folk.

Det fanns farbröder som fungerade som medlare mellan de rika familjerna och flickornas familjer för att ordna arbetsplatser åt flickorna.

Dessa farbröder fick en liten summa pengar från de rika familjerna för att hitta flickor åt dem.

Flickorna som blev anställda gjorde allt hushållsarbete utom matlagning och arbetade ofta hela dagen utan uppehåll.

De fick en liten summa pengar i lön, men den gick direkt till flickans familj som ekonomiskt stöd.

De flickor som hade sina föräldrar kvar i Turabdin fick inte träffa någon släkt, anhörig eller bekant på flera månader och längtade oerhört efter att få se någon de kände - men ingen brydde sig. Dessutom, om en flicka hade stora svårigheter på sin arbetsplats och klagade, blev hon omplacerad till en annan familj inom några timmar.

De flesta flickorna fick utstå alla typer av svårigheter från de rika familjerna men höll det hemligt för sina föräldrar.

Till exempel fick vissa inte mat av familjen, trots att de bodde där. För att överleva var de tvungna att stjäla mat, mjölk, frukt - allt de kunde få tag på - och äta i smyg, ofta på toaletten. Andra fick nöja sig med det lilla som lades på deras tallrik. Några av flickorna tvingades sova på balkongen eller i tvättstugan eftersom de inte ansågs värdiga att sova inne hos familjen. Vissa fick sitt hår avklippt medan de sov. Några drömde om att få äta kött, men det var en lyx de aldrig fick uppleva. Andra satt på en pall bakom köksdörren när de inte arbetade. Flickorna kände att de inte var lika mycket värda som sina bröder, eftersom de inte fick samma kärlek av sina föräldrar eller omgivningen.

Det kom fram att vissa flickor blev våldtagna där de jobbade. På grund av detta förbjöd dåvarande biskopen i Mor Gabriel att flickor placerades hos rika familjer. De flesta familjer tog hem sina döttrar - men bara under några veckor, sedan fortsatte allt som förut.

Det fanns bara ett sätt för flickorna att bli av med detta arbete: att gifta sig eller bli bortgifta. Man brukade skämta med de gifta flickorna och säga att deras ”militärtjänst” var över. Även de som gifte sig berättade att de länge efteråt hade mardrömmar om att någon tvingade dem tillbaka för att arbeta hos de rika familjerna.

Alla dessa hundratals flickor som har gått igenom denna oförglömliga tragedi har drabbats av psykiska störningar, sjukdomar och en ständig känsla av att vara mindre värda.

Text: Meryem Demirel

Farbror Ali

Efter Seyfo flyttade farfars familj från Turabdin till Syrien, några år därefter började förföljningar av assyrier ske av de kurdiska klanerna, detta även i de syriska byarna.

Farfars nya by i Syrien (khezna) var bebodd av arabiska klanen (Shammar klanen), en av familjerna som tillhörde denna klan beskyddade vår familj och räddade farfars familj från massakern. Så småningom blev våra familjer nära och har haft goda relationen i flera generationer, vi blev som en stor familj.

Farbror Ali var en av de i klanen som ofta besökte oss, han var en snäll man med väldigt mjuka ansiktsdrag som speglar hans vänlighet och lugn, han var väldigt omtyckt av min farfar. en vacker dag i våren när jag var 9 år gammal, Kom han till oss barfota hela vägen från byn till Kamishli där vi flyttade till slut, det började rinna blod av ena foten, det verkade att han trampade på något vass och skar foten under resan.

Jag blev väldigt berörd när jag såg detta, och väckte i mig massa känslor, då farbror Ali var som en familjemedlem. Jag klarade inte av att se honom lida och utan någon tvekan sprang jag in i huset för att ta med mig allt vi hade i medicinskåpet,

Röd desinfektionsmedel, något puder och plåster och började lägga om såret som en liten sjuksköterska.

Han strök mig över huvudet tacksam för min hjälp och började be gud att välsigna mig, han gav mig en kram fylld av tacksamhet och omsorg. Äntligen kunde han stå på fötterna, och smärtan hade minskat. Vi tillbringade kvällen med farbror Ali, som gick hem sent den kvällen.

Två månader därefter, kom farbror Ali till oss och letade efter mig, han hade i sin famn ett litet vitt lamm som var en gåva till mig. Det var en fin present som jag behöll i minnet än idag.

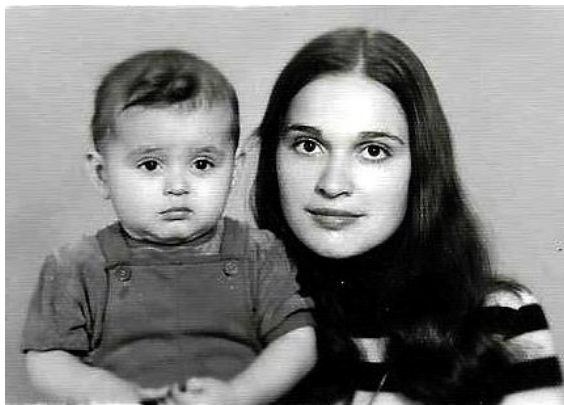
Farbror Ali hade blivit gammal och avled, vi hade fortsatt bra relation till den familjen i ett bra tag därefter, hans äldsta son Khodor, blev en docent på universitetet och besökte oss få gånger, men så småningom blev besöken färre och färre när de äldsta i både familjen avled.

Efter många år va min mor på läkarbesök till ögonläkaren, min mor kom fram till att den unga ögonläkaren var Khodors dotter, dvs Farbror Ali barnbarn, det var ett otroligt fint möte, fylld av känslor och minnen av de gamla fina tiderna.

Vår familj kommer att vara evigt tacksamma till Farbrors Ali familj som räddade farfar, vi kommer aldrig att glömma allt de gjorde för att skydda farfar och resten av familjen, en av anledningarna varför jag är här idag.

Text: Madlen Shangali

Rötter i exil – en mammas beslut för hennes barns framtid

Av Anna Melle

Den dagen jag höll mitt första barn i min famn var jag lyckligare än någonsin. Jag hade en underbar liten pojke – med det vackraste ansikte jag någonsin sett och ögon mörka som choklad. För mig fanns det inget barn i världen vackrare. Han blev omedelbart älskad av alla och blev snabbt hela familjens ögonsten.

Vi levde ett fridfullt och harmoniskt liv i Konstantinopel, men allt förändrades sommaren

1974. Den 15 juni skedde en militärkupp på Cypern som kort därefter ledde till att Turkiet invaderade den norra delen av ön. Risker för ett fullskaligt krig mellan Turkiet och Grekland – två ärkefiender – var överhängande, men tack vare Nato, där båda länderna var medlemmar, begränsades konflikten.

Under denna oroliga tid försämrades situationen dramatiskt för de kristna minoriteterna i Turkiet. Greker, assyrier och armenier utsattes för misstankar, trakasserier och hot. De utmålades som förrädare och gjordes till syndabockar i ett land där de levde i generationer. Många förnedrades offentligt eller attackerades i sina egna hem.

Kyrkklockorna, som tidigare ringt varje morgon och kväll för att kalla till bön, tystnade. Fler och fler gudstjänster ställdes in av rädsla för attacker. Vid högtider som påsk och jul vågade man inte längre samlas offentligt för att fira. Många greker, assyrier och armenier blev slagna på öppen gata, utan att myndigheterna ingrep. Deras hem vandaliserades, fasader sprejades med hotfulla budskap, och flera fick sina liv hotade. Rädslan spred sig som en löpeld bland kristna i hela Turkiet. Det blev tydligt för många att staten inte längre kunde – eller ville – skydda dem. Planer på att fly började ta form. För många var det inte längre en fråga om om, utan när.

De som tillhörde den kristna ursprungsbefolkningen – som bott i Konstantinopel i tusentals år – började lämna landet. Greker, assyrier och armenier. Grekerna, som i generationer drivit butiker och restauranger i staden, flydde i stor skala till Grekland. Minnena från september 1955 – då nationalistiska pöbelhopar plundrade, förstörde och mördade med statens tysta medgivande – satt fortfarande djupt. De ville inte uppleva samma mardröm igen.

Assyrier sökte sig till Västeuropa. Hundratusentals människor tvingades lämna sina hem under dessa år. Inga garantier om säkerhet gavs. Paniken växte. Människor flydde hals över huvudet, lämnade allt bakom sig: hem, minnen, gravar.

Under denna tid arbetade jag på ett grekiskt sjukhus i Konstantinopel. Där mötte jag Elisabet – en äldre kvinna, varm och godhjärtad. Hon var grekisk sjuksköterska, och trots att hon för länge sedan passerat pensionsåldern arbetade hon fortfarande heltid, ideellt. Alla kallade henne för matmazel, ett gammalt smeknamn som betydde ”fröken”.

Hon såg ut som en ängel i sin vita arbetsrock – med sitt korta, kritvita hår, det lilla runda ansiktet täckt av milda rynkor och ögon fyllda med medmänsklighet. Hon vårdade varje

patient med samma omsorg och värdighet, oavsett bakgrund. För mig blev hon en förebild, en levande symbol för kärlek och motståndskraft.

Jag frågade henne en dag om hennes bakgrund och varför hon ännu arbetade kvar och dessutom bodde på sjukhuset. Hon log milt och svarade att hon gjort ett löfte – att så länge hennes kropp orkade skulle hon hjälpa dem som behövde det. Hon hade inga anhöriga kvar i livet, och sjukhuset hade blivit hennes hem. Där bodde hon tillsammans med andra äldre greker som också saknade familj.

– Mina föräldrar och många andra greker och armenier mördades under upploppen i september 1955, berättade hon en dag.

Hon talade med låg röst men fast ton. Hon beskrev hur huliganer – uppmuntrade av regimen – plundrade stadsdelar där många kristna bodde. Butiker brändes, människor dödades i sina hem, kvinnor våldtogs, kyrkor skändades, och flera präster lynchades.

– De bröt sig in i hem, slog sönder allt i sin väg. Kristallkronor, porslin, böcker, kläder – allt låg utspritt på gatorna. Det såg ut som ett slagfält. Den 6 och 7 september 1955 blev en mörk milstolpe i vår historia, sade hon.

Hon berättade även hur den grekisk-ortodoxa kyrkan Zoodochopigi i Balikli vandaliserades. Fönster krossades, försök gjordes att tända eld på byggnaden, och på kyrkogården bredvid skändades flera marmorgravar – där patriarker låg begravda. Vissa gravar öppnades och vanhelgades.

Jag stirrade på henne, stum av chock.

– Men hur klarade du dig?

Hon såg på mig länge innan hon svarade:

– En granne gömde mig tillsammans med sina två barn i en gammal, tom marmorgrav på kyrkogården. Vi stannade där i två dygn tills kaoset lagt sig. Jag var den enda i min familj som inte fick fysiska skador. När jag låg där i graven, rädd och tyst, bad jag till Gud. Jag lovade att om jag överlevde, skulle jag ägna mitt liv åt att hjälpa andra i nöd. Och det är vad jag har gjort sedan dess.

Jag glömde aldrig Elisabets ord. Hennes berättelse etsade sig fast i mitt hjärta. Nu var det jag som var rädd. Jag ville inte fatta ett förhastat beslut, så jag gick tillbaka till det grekiska sjukhuset för att känna av stämningen bland mina kollegor. Många av dem hade redan flytt till Grekland. Jag fann Elisabet på avdelningen. Hon tog min hand i sin och såg på mig med allvar.

– Kära vän, ni måste lämna landet så snart ni kan. Jag vet vad jag talar om.

– Men... men du då? Ska inte du också fly? viskade jag.

– Det är för sent för mig. Jag har levt mitt liv. Men du har en framtid – och ett barn att skydda. Skynda dig hem och packa.

Vi kramades en sista gång. När jag kom hem mötte min man mig i hallen. Han var blek och skärrad. Någon hade hotat honom till livet.

Då – i det avgörande ögonblicket – fattade jag beslutet. Vi skulle fly. Jag skulle lämna Konstantinopel, staden där jag växte upp och rotade mitt liv. I mitt inre blixtrade alla känslomättade minnen förbi. Jag sökte efter någon som kunde trösta mig, förklara den överkliga situationen – men ingen fanns där. Det enda jag visste var att mitt barn måste få leva. Han skulle inte växa upp i rädsla.

Vi valde att fly till Sverige – ett land vi knappt visste något om. Genom kontakter och mycket arbete fick vi tag på resehandlingar. För att inte väcka uppmärksamhet reste vi som turister med buss från Konstantinopel.

En tung känsla vilade över mig. Kanske var det sorg, kanske var det skuld. Men samtidigt fanns där också en lättnad. Jag hade gjort det för mitt barns skull. Vi var på väg mot ett nytt land – ett fredligt, kristet land, där jag hoppades få utöva min tro i frihet och kanske till och med bli välkomnad som syster.

Jag började fantisera om hur jag skulle berätta vår historia för svenskarna. Att vi var kristna, precis som de. Att vi inte kom för att ta något – bara för att överleva. Jag såg det framför mig medan jag satt tyst med min sovande son i knät. Jag log stilla och smekte hans lilla kind. Snart skulle vi vara i säkerhet.

Och då kom tårarna. Jag grät och log på samma gång. Det var en befrielse. Vår son skulle få växa upp i ett tryggt och demokratiskt land – utan rädsla.

Det här är min sanna berättelse.

Vissa människor betalar ett högt pris för att lämna sina rötter. Ibland går det inte att dra upp dem helt – de sitter för djupt. En del av dem stannar kvar i jorden där vi föddes och påminner oss om var vi kommer ifrån.

Men i Sverige har jag vårdat mina rötter väl. Likt en planta slog jag rot i den fruktbara svenska jorden.

Mina gamla rötter och mina nya växer nu tillsammans. De ger mig styrka och mod – och jag är redo att möta framtiden med öppet hjärta, med kärlek, glädje och frihet.

Anna Melle

Huskvarna, 2025

Kvinnor, kultur och kamp: Ett möte med Zekiye Cansu och hennes mor

Av Anna Melle

Det assyriska folket är en av världens äldsta ursprungsbefolkningar i Mellanöstern. Med anor som sträcker sig flera tusen år tillbaka i tiden, är de arvtagare till den assyriska civilisationen, känd för sina bidrag till konst, vetenskap och språk. Trots detta rika kulturarv lever assyrier idag som ett statslöst folk, utspridda i diasporan till följd av folkmord, förföljelser och fördrivning – inte minst under folkmordet Seyfo 1915.

Deras historia är kantad av kamp för överlevnad, identitet och rättigheter – men också av styrka, motstånd och kulturell blomstring.

För omkring tio år sedan blev jag inbjuden till Assyrien Kulturcenter i Botkyrka för att presentera mina böcker. Efter min föreläsning om min roman *Mariam – Hederskvinnorna*, där jag belyser den patriarkala struktur som i generationer har tystat och förtryckt kvinnor i Mellanöstern, kom

en äldre kvinna fram till mig. Hon bar en värdighet som genast fångade min uppmärksamhet. Med klar stämma och en blick fylld av medmänsklighet sa hon:

"Min dotter, glöm inte våra förfäders assyriska historia. För den vidare till kommande generationer så att den inte faller i glömska. Vi kvinnor har lidit mycket i historien."

Hennes ord etsade sig fast i mitt hjärta. De gav mig styrka och bekräftade att mitt skrivande behövs. Hon var inte bara en lyssnare – hon var en bärare av historia, en länk mellan generationer.

Vid hennes sida stod hennes dotter, Zekiye Cansu, som hon stolt presenterade för mig. Zekiye är ordförande i Assyriska kvinnoförbundet och Assyriska Hjälpfonden, samt engagerad i flera både assyriska och svenska organisationer. Hon är en av de kvinnor som tyst men målmedvetet arbetar för att dokumentera, bevara och sprida kunskap om assyrisk kultur och historia.

Zekiye har bland annat skrivit ner sin farmors berättelser från Seyfo – det osmanska folkmordet på assyrier, syrianer och kaldéer år 1915 – och donerat dessa till Mångkulturellt

Centrum i Fittja. Dessa berättelser kommer att arkiveras på Nordiska museet och fungera som en värdefull källa för framtida forskning och utställningar.

"Jag vill att folk ska se människan bakom tragedin", säger hon.

Sedan vårt första möte har vi hållit kontakten. Vi förenas i viljan att bevara det assyriska kulturarvet, att stärka assyrisk identitet i exil, och att vara röster för dem som ännu inte fått möjlighet att tala.

Det assyriska folket behöver fler berättare – författare, poeter, konstnärer och regissörer – som kan levandegöra folkets historia genom ord, bild och ton.

Som ordförande i Assyriska Kvinnoförbundet arbetar Zekiye Cansu oförtröttligt för att stärka kvinnors ställning, bevara språket, lyfta fram konsten och bidra till en meningsfull integration av assyrier i det svenska samhället. Hon är en bro mellan generationer, mellan tradition och framtid.

Kvinnor som Zekiye och hennes mor påminner mig om varför jag skriver. De är levande bevis på styrka, motstånd och kärlek till ett folk som trots allt vägrar låta sin historia dö ut i tystnad.

Anna Melle
Huskvarna, 2025

Med hjärtat för folket – Rabitha Kerimos livslånga gärning för de äldre och det assyriska arvet

Rabitha Kerimo är född i Elazığ i östra Turkiet, uppvuxen i Istanbul och sedan 1994 bosatt i Sverige. Genom sitt liv har hon outtröttligt arbetat för att främja gemenskap, kulturarv och inkludering – alltid med ödmjukhet, generositet och ett brinnande hjärta för andra människor.

Under åren har Rabitha varit aktiv i olika föreningar, organisationer och stiftelser. Hon har deltagit i kulturprogram, lett studiecirkel och hållit kurser i tygmålning, bland annat genom ABF och i assyriska föreningar. Men hennes drivkraft har alltid varit djupare än så – den har handlat om att skapa meningsfulla möten mellan människor, kulturer och generationer.

När Rabitha arbetade på Södertörns Högskola som husmor och kassörskas föddes idén om att skapa en plats där äldre får känna sig sedda och delaktiga. Den tanken blev verklighet för tretton år sedan, då hon grundade verksamheten **IKORO** i S:t Jacob av Nsibins församling i Södertälje. Namnet **IKORO** betyder "respekt" på assyriska – och just respekt genomsyrar allt Rabitha gör.

Målet med **IKORO** har varit att underlätta integrationen för äldre med utländsk bakgrund genom att förmedla kunskap om svenska samhällsstrukturer, åldrande och välfärd – samtidigt som deltagarnas egna rötter och erfarenheter lyfts upp och bevaras. Det är en unik plats där kulturarv och framtid möts.

Rabitha har gjort en imponerande livsresa – från tygmålning inspirerad av omvärlden till att skapa konst med historiska motiv, från språklig nybörjare till kulturförmedlare. Hennes största mål är att bevara det assyriska kulturarvet och förmedla det till kommande generationer. Hon är övertygad om att ett folk utan kunskap om sin historia, konst och litteratur är som ett träd utan frukt.

Med ödmjukhet och starkt engagemang verkar Rabitha för att integrera äldre i samhället och samtidigt bevara det assyriska kulturarvet. Hennes gärning har uppmärksammats med ABF:s folkbildningspris och otaliga varma röster från dem vars liv hon berört.

År 2016 tilldelades Rabitha **ABF Södertälje Nykvarns Folkbildningspris** med motiveringen:

“Rabitha är en riktig kämpe – lyhörd, kreativ, intelligent och målmedveten folkbildare.”

Under sina år med **IKORO** har Rabitha inte bara organiserat lokala aktiviteter, utan även arrangerat både nationella och internationella gruppresor för äldre – ofta för människor som

annars inte haft möjlighet att resa. Hon skapar oförglömliga minnen och uppfyller drömmar med samma självklarhet som hon erbjuder en kopp te eller ett lyssnande öra.

Jag har genom åren hört många berättelser från Rabitha – om hennes liv, om vårt folks historia och om ett hem som alltid stod öppet i Istanbul för behovande. I våra samtal återkommer sorgen över det assyriska folkets förföljelse, men också stoltheten över det arv som aldrig får glömmas.

Rabitha är en eldsjäl, en förebild och en inspirationskälla. Hon är en av de starkaste bärarna av det assyriska folkets kultur och historia, och hennes arbete i Sverige är ett levande exempel på vad det innebär att kämpa för något större än sig själv.

Kära Rabitha,

en stor eloge till dig – för allt du gör för de äldre genom IKORO, och framför allt ett varmt grattis till dina 13 år som projektledare för en verksamhet som bär din själ i varje handling. Må det bli många fler år av meningsfullt, respektfullt och hjärtfullt arbete!

Med värme och beundran,

Anna Melle

Naum Faiq Polat utifrån en assyrisk kvinnas perspektiv!

Zekiye Cansu, född i den assyriska staden Midyat, anlände till Sverige tillsammans med sin far och farmor år 1980. I det nya hemlandet kompletterade hon sina mellan- och högstadietkunskaper innan hon sökte sig vidare till gymnasiestudier. Därefter fortsatte hon sin akademiska utbildning vid Uppsala universitet, där hon utexaminerades som biomedicinsk analytiker.

Sedan 1990-talet har Zekiye varit anställd vid olika forskningsinstitutioner knutna till det ansedda Karolinska Institutet.

Utöver sitt yrke som forskare är Zekiye även engagerad i flera ideella organisationer. Hon innehar ordförandeskapet för såväl Assyriska kvinnoförbundet som Assyriska Hjälpfonden, och är dessutom en aktiv medlem i Amnesty International.

Zekiyes farmor överlevde det assyriska folkmordet Seyfo, och Zekiye har nedtecknat hennes vittnesmål från denna tragedi. Berättelserna har skickats till Mångkulturellt Centrum i Fittja, där en insamling pågår av livsöden som berör folkmord och brott mot mänskligheten. Materialet kommer att arkiveras på Nordiska museet och kan användas i framtida forskning och utställningar om dessa mörka kapitel i historien. "Jag vill att folk ska se människan bakom tragedin", uttrycker Zekiye som sin drivkraft.

Naum Faiq är för mig en nationalhjälte. Först som vuxen började jag delta i firandet den 5 februari, dagen då assyrier runt om i Sverige hedrar hans minne. Här fick jag höra att han är en av personerna bakom det assyriska nationella uppvaknandet. Jag lärde känna hans böcker, mer om hans liv och de tidningsartiklar han skrev.

Hans uttalande och dikter gjorde att jag såg att han har spelat en mycket viktig roll i den assyriska rörelsen. Eftersom jag inte kan skriva och läsa på mitt antika modersmål var det svårt att hänga med när jag hörde hans dikter och skrivelser läsas upp.

När jag först hörde om honom blev jag nyfiken och började söka på hans namn på nätet. Idag är det flera assyriska författare som skriver om honom. Ju mer jag läser om honom desto mer påverkas jag av hans kärlek till mänskligheten och till det assyriska folket. Idag görs det också utställningar om honom.

Naum var den som tog det första steget in i politiken. Nu lovar man följa i hans spår, men tyvärr är det så att när man lämnar en utställning, verkar innehållet lätt glömmas. När jag funderar över hans gärningar och förhoppningar blir jag själv en starkare person och utan att ge upp kämpar jag vidare och utvecklar mig.

Jag vill också uppmuntra andra kvinnor och visa dem att vi kan göra skillnad om vi vill. Hans mål var att var och en av oss ska ta hand om sin identitet, sitt språk, sin historia och sin kultur.

Tack vare honom drogs jag med i den assyriska rörelsen och år 2010 sökte jag medlemskap i Assyriska kulturcentrets kvinnosektion. Senare blev jag vald till sekreterare i styrelsen. Det är här jag lärde mig föreningsteknik. Eftersom jag på olika sätt ville hjälpa mitt folk sökte jag också medlemskap i Amnesty International. Vad mer kunde jag göra för att stötta mitt folk ett folk som lever under så svåra omständigheter, förföljs och diskrimineras i sitt eget hemland?

Tack vare Naum tänker jag att vi måste komma ut i svenska media och fortsätta att på så sätt uppfylla hans önskningar, så att han kan vila i frid i sin grav.

Något Zekiye vill lägga till är modersmålet, en viktig punkt att tänka på. Vi bör ha en egen institution för att kunna ge ut assyriska böcker och för att utbilda modersmållärare som kan locka elever till undervisning om vår kultur och historia. Naum skulle ha uppskattat det. Var gång jag läser hans dikter får jag en stark känsla av att han övertalar mig: "Zekiye, ge inte upp, du måste kämpa för att göra mer för vårt folk som i dikten: "Et`ir bar áthur et`ir" (Vakna assyrierns barn vakna).

Men jag är så ledsen att hans önskan ännu inte uppfyllts. Vårt folk är utspritt, Långt från sitt hem. Jag är mycket tacksam över att Sverige tagit emot mitt folk, låtit barn födas till frihet och lärt dem deras historia. Sverige är det land som har låtit oss skapa vår identitet. Här har vi också fått lära oss vårt modersmål. Slutligen har vi fått utbilda oss. Nu är vi med och utvecklar Sveriges välfärd.

Något jag undrar över är att vi har mer än 20 kyrkor i Sverige, men inte en enda skola. Varför?

Vi skall kunna ha en skola där man har undervisning på assyriska, ett språk som existerat i mer än 2500 år. Nu gäller det dess överlevnad!

Det inger mig djup sorg att Naum är begravd så långt från sitt hemland. Han ägnade sin livsgärning åt sin nation, sitt folk och mänskligheten. Vi har inte lyckats uppfylla hans önskningar. Som assyrisk kvinna och Assyriska kvinnoförbundets ordförande år 2023 plågar det mig.

År 2015 sökte jag medlemskap i Assyriska Demokratiska Organisationen (ADO) för att dess mål grundar sig på Naums idéer och visioner: "För frihet och existens." ADO:s medlemmar i hemlandet kämpar hårt mot de orättvisor vårt folk måste genomgå där.

Många fångslas godtyckligt av regimen. De utsätts för tortyr och dör ofta kort efter att ha blivit frisläppta. Många är tvungna att lämna sitt hemland, precis såsom Naum. Samma år som jag blev medlem i ADO, valdes jag till assyriska hjälpfondens ordförande. Fonden är en av de assyriska äldsta humanitärahjälpporganisation.

Verksamhetens focus är på Syrien sedan kriget bröt ut där. Hjälpen går till assyrier i nöd, ett viktigt uppdrag jag gärna vill se att fler stödjer. Tillsammans gör vi skillnad. Vi måste fortsätta att hjälpa våra bröder och systrar i hemlandet. De lever under svåra omständigheter just nu. Jag ställer upp för det med glädje. Jag tackar Faiq. Han ger mig den energi jag behöver för detta.

År 2017 deltog jag i Assyriska kvinnoförbundets årsmöte och blev vald till dess vice ordförande.

Jag satt i två mandatperioder. År 2021 valdes jag till förbundets ordförande. Jag deltar i

ADO:s debattpanel, där man varje år den 5 februari diskuterar Naums insatser. Debatterna handlar om olika aspekter i Faiqs gärning och även om vårt modersmål och om hur den assyriska rörelsen fungerar, utifrån Naums perspektiv

Här är 4 debattämnen:

Vad tycker vi om den nuvarande situationen för assyrierna i Mellanöstern?

Vårt modersmål.

Varför kan vi inte enas om en gemensam agenda för vårt folk, nu när behovet av samarbete är som störst?

Var är det assyriska nationella rörelsen idag, utifrån Naum Faiqs tankar?

Det är viktigt att vi diskuterar aktuella ämnen såsom vårt modersmål, vår identitet, våra äldre. Vi bör hjälpa varandra och absolut inte strida sinsemellan. Det tror jag är något vår vän Naum skulle uppskatta ifall han levde. Vi ska följa hans ideologi för att komma till rätta med vårt folks situation.

Dagens ungdom studerar och kan nå högt uppsatta positioner i samhället. Tack och lov lever de i Sverige. Här har de fått möjlighet att lyckas i skolan och här har de gjort karriär i sina yrken. Men många står utanför den vår rörelse och verkar bara jaga efter egen lycka. Det är långt ifrån vad Naum lärde oss.

Det är viktigt att yngre bidrar med nya idéer. Tiderna förändras och vi måste följa med. Jag har helhjärtat varit aktiv i den assyriska rörelsen sedan år 2010 och det är dags för mig att lämna min post till en som har nya idéer. Annars blir det lätt så att vi trampar på stället och resultaten uteblir.

Hädanefter vill jag hellre stödja verksamheten utifrån och kommer att vara assyrisk aktivist så länge jag kan. Vi har många personer som har suttit flera år i olika styrelser utan att ha något brinnande intresse att göra en insats.

Det går mot Naums ideologi. Han ville att vi skulle vakna ur vår törnrosasömn och bli aktiva. Vi kanske tror att andra länders aktivister ska rädda oss och lyckas förbättra vårt folks situation.

Men hitintills har det inte skett. Naum vill att vi tar våra problem i våra egna händer och litar på oss själva. Vi skall fortsätta att arbeta för vårt folk i Syrien, Irak, Iran och Turkiet.

Den assyriska rörelsen behöver fler Naum Faiq!

Assyriska kvinnoförbundets ordförande

Zekiye Cansu

Om vem ska jag skriva?

Så tänkte jag när AKF – Assyriska kvinnoförbundets ordförande Zekiye Cansu – bad oss medlemmar i AKF att var och en skriva en berättelse om sig själv, eller om någon man känner till – någon som har en intressant berättelse om vårt folk.

Det var inte lätt att hitta en bra och viktig berättelse som är betydelsefull både för mig själv och för andra som ska läsa den.

Till slut tänkte jag att det skulle vara intressant om jag skrev **min egen berättelse**.

Det som uppmuntrade mig till detta är att jag, som assyrisk person, bär på en fråga som berör mig väldigt mycket och som oroar mig. Jag tror att hela det assyriska folket delar samma oro kring just denna fråga.

Frågan är: varför har det assyriska folket –

ett civilt samhälle utan politiska ambitioner – som lever i islamiska länder, tvingats att fly från sina hemländer och splittrats över hela världen under olika tider och generationer?

Min berättelse liknar alla andra assyriska berättelser. Det är en sann berättelse om levande människor som har en gemensam historia. Vi har ett enda mål – att leva i fred. Vi undviker att blanda oss i sådant som kan leda till problem, men ändå befinner vi oss gång på gång mitt i stormar utan vår egen vilja.

Om jag ska beskriva mig själv, så är jag assyrisk till identiteten och kristen till religionen. Jag är stolt över att bära både den assyriska kulturen och den kristna tron i mitt sinne, mitt hjärta, mitt blod och mina känslor – i allt som gör mig till människa.

Eftersom det här är min berättelse vill jag nämna att jag härstammar från folket i Mesopotamien. Mina förfäder var byggarna av en stor civilisation som upplyste världen med sin kunskap och litteratur – en påverkan som märks än idag.

Att vara assyrier betyder att tillhöra den första och viktigaste civilisationen i världen, med sina kulturella landvinningar inom många områden: politik, lagar och lagstiftning, filosofi, medicin, astronomi, sociologi och arkitektur.

Därför anser jag att vi bör behandlas som unika och värdefulla människor, med respekt och uppskattning – för vi bär en rik civilisation som våra förfäder skapat, en historia som sträcker sig sju tusen år före Jesu födelse.

Det som också är viktigt i vår historia är att det assyriska folket inte bara bar den första civilisationen – vi var också den första nationen som konverterade till kristendomen. Det betyder mycket. Kristen tro har haft en djup inverkan på människors mentalitet och världsbild.

Vi kan säga att civilisationen formade människors liv i Mesopotamien, och att kristendomen förändrade människans inre. Från att ha varit ett folk som trodde på styrka och krig blev vi ett folk som bär med oss ett vackert budskap till hela världen – fyllt av kärlek, ödmjukhet och alla de fina värderingar som kristendomen för med sig. Det höjde vår moral och våra tankar till de högsta nivåerna av kärlek och mänsklighet, och formade oss till trofasta och goda människor, kapabla att skapa något värdefullt för omvärlden.

Jag själv anser att kristendomen, med alla sina fantastiska, mänskliga och rättvisa värderingar i varje kapitel, har lagt till något stort till det assyriska folket – precis som för andra kristna i världen. Ingen kan förneka hur kristendomen har format människors samveten med kärlek, ödmjukhet, medmänsklighet och jämlikhet. Sedan kristendomen kom har människors rättigheter och rättvisa regler börjat utvecklas i världen.

Både civilisationen som går tillbaka sju tusen år före Jesus, och vår kristna tro, har format oss till unika människor. Arvet vi bär, civilisationen som våra förfäder bidragit till, och det budskap vi bär till världen – utöver vår kristna tro – ger oss ett ansvar: att skydda detta arv och föra det vidare till kommande generationer.

Även om vi är få till antalet är vi som diamanter – mycket värdefulla. Vi måste tro på det.

Jag vill också nämna en gemensam verklighet för kristna folk i allmänhet, och för det assyriska folket i synnerhet: att vi har lidit och blivit förföljda, till och med dödade, på grund av vår kristna tro i de islamiska länderna.

Ämnet för min berättelse är migration – migrationen av kristna folk i allmänhet, och det assyriska folket i synnerhet, från sina hemländer till olika länder runtom i världen, till diasporan.

Den främsta orsaken till denna migration har varit bristen på säkerhet och fred för dessa folk i länder som inte accepterar dem – endast för att de har en annan tro. Det är detta som är kärnan i problemet.

Efter att våra förfäder flydde på grund av Seyfo 1915, från Tur Abdin till norra Syrien (och det fanns egentligen ingen annan orsak till det hemska folkmordet på det assyriska folket, armenier och greker – den enda anledningen var att de tillhörde en annan religion: de var kristna). De var civila, utan vapen, utan några verktyg för att försvara sig. Massakrerna skördade stora delar av det assyriska folket – hela byar och städer tömdes genom avrättningar. Många assyriska familjer utplånades helt, och andra tvingades fly från förföljelse av det osmanska riket och kurdiska miliser.

På flykt genom berg och åkrar dog många på vägen till tryggare områden. De som var starka och unga överlevde och nådde norra Syrien. Där började de ett nytt liv – hårt, besvärligt och fyllt av utmaningar. De var redan märkta av hunger, fattigdom, förlust, rädsla, otrygghet och andra svåra känslor efter att ha bevittnat och överlevt fruktansvärda övergrepp. Det finns inga ord som helt kan beskriva vad våra förfäder gått igenom.

Det var svårt, absolut. Men de kämpade hårt och började om från noll. Med svett och tårar, sten för sten, byggde de upp en vacker och modern stad: Zalin. Den blev så fin att den kallades "Lilla Paris" – för den påminde om Paris i Frankrike.

De skapade sig ett nytt liv, ett liv som i vissa delar liknade det de förlorat i sitt hemland. Zalin blev det naturliga valet, eftersom det låg nära Turkiet och gränsade till Nusaybin. Nästan alla överlevande assyrier flydde till denna region efter att ha tvingats lämna sina hembyar.

En annan orsak till att assyrierna valde Zalin var att Frankrike, som på den tiden hade mandat över Syrien, välkomnade det assyriska folket efter förföljelserna från de turkiska och kurdiska styrkorna. Frankrike tillät dem att etablera sig och bygga upp sina liv i Zalin.

Ljuset började lysa igen för assyrierna – de som bär civilisationen med sig. De hade i sitt bagage alla möjligheter att skapa något nytt, smart, viktigt och gott, både för sin egen överlevnad och för att bidra till sin omgivning. Faktum är att de var våra modiga hjältar. Trots lidande, fattigdom, längtan efter sitt hemland, sina släktingar, byar och städer – trots sorgen de bar inom sig – lyckades de bekräfta att de är en nation som förtjänar ett gott liv, en bra framtid och hög status.

Med tårar, svett, trötta och slitna kroppar byggde de en fantastisk stad, som de kallade Zalin – vilket betyder "ljus". Zalin blev det assyriska folkets mirakel, en skapelse som vittnar om deras styrka och envishet.

I Zalin började det assyriska folket blomstra igen. De är kunniga, skickliga och intelligenta människor med olika yrkeskunskaper. Därför blev det lättare för dem att bygga upp ett nytt liv, fyllt av hårt arbete men också av mycket kärlek.

När våra föräldrar byggde upp Zalin efter Seyfo 1915, var det det viktigaste steget i deras historia. Då kände de att deras lidande började avta, och att de äntligen funnit den trygghet och fred de så länge drömt om. De kunde föreställa sig att deras barn skulle få ett bättre liv, att deras drömmar kunde förverkligas.

Men tyvärr, oturen har förföljt vårt folk varje gång de försökt skapa ett nytt liv. Varje gång de känt att det kanske äntligen var dags att få vila och skörda frukterna av sitt hårda arbete – då har något nytt hot rest sig.

Flykten har varit en mardröm för det assyriska folket. Varje generation har upplevt denna obehagliga verklighet – att människor, utan förvarning, tvingas lämna sitt land på ett fruktansvärt sätt, utan annan orsak än att de har en annan tro. Så hemskt det är, det som vi och våra förfäder har gått igenom vid olika tidpunkter – men alltid på grund av samma sak: människor som inte kan acceptera olikheter.

Tyvärr blev flykten återigen den enda lösningen för det assyriska folket efter det galna kriget som bröt ut i Syrien år 2011.

Tillbaka till min historia – den är densamma som alla assyriers: en historia om att tvingas fly från sitt hemland utan någon tydlig anledning, en anledning som jag själv inte känner till, och som ingen riktigt vet varför. Men generellt sett är det livet och kärleken – som är motståndet mot våld – som får människor att i alla tider och på alla platser söka trygghet för att skydda sig själva och sina familjer. Därför var det nödvändigt för mig och min man att fly med våra barn – någonstans i världen. Till slut föll valet på Sverige.

Jag börjar min historia från mitten, inte från när jag föddes. För det första – jag valde inte att komma till livet, inte när eller var heller. Men flykten – den var mitt eget val, liksom vart jag skulle. För oss, för mig och min man, var flykten det viktigaste beslutet vi tog – ett beslut som påverkat oss hela livet, och som kommer följa oss ända till döden, både på gott och ont. Att leva i ett främmande land med ett främmande språk, en ny kultur och människor man inte känner – det är en stor förändring.

Att integrera sig när man är 45 år gammal är nästan som ett mirakel.

Jag vet inte om det är intressant att säga varifrån jag kommer – spelar det någon roll i min historia, om jag ändå idag bara är en flykting?

Men hur som helst: jag kommer från Syrien. Jag föddes i Zalin år 1965. Zalin ligger i norra Syrien, nära gränsen till Turkiet och Irak. Jag var det sjätte barnet i en familj som bestod av

mamma, pappa och tio barn. Jag gick i skolan i Zalin och tog studenten där. Eftersom det inte fanns något universitet i Zalin flyttade jag till Aleppo, där jag studerade och tog min tandläkarexamen. Där gifte jag mig också, arbetade och fick mina barn.

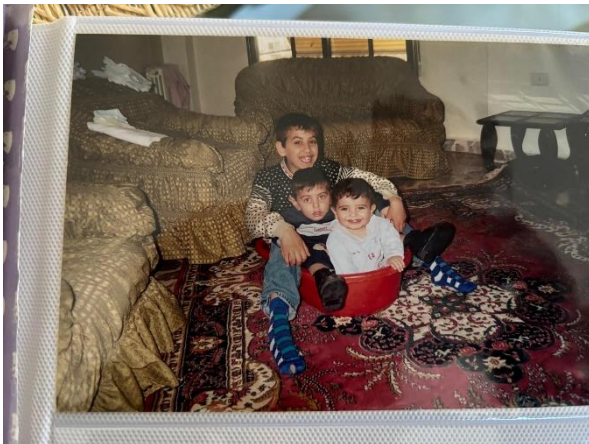

Aleppo är den viktigaste platsen i min berättelse – där bodde jag, studerade, arbetade, bildade familj och uppfostrade mina tre barn, tills vi flydde till Sverige. Aleppo är Syriens näst största och en mycket viktig stad.

Att leva i en storstad var spännande och intressant för mig.

Livet i Aleppo var stabilt. Allt gick som det skulle för oss som ungt par. Vi var i den fas där vi etablerade oss i samhället, vilket krävde hårt arbete från både mig och min man. Resultatet var gott. Jag blev ägare till min egen klinik, och min man till sitt eget företag. Vi hade en stor lägenhet som vi till slut ägde efter att ha betalat av alla lån. Vi var klara med det första steget i vår familjebildning – det var precis mellan 2010 och 2011.

Då tänkte vi att vi äntligen kunde ta det lite lugnt efter så många år av hårt arbete. Men just då började kriget och våldet – med en helt annan plan för vårt liv. Det skulle radera allt vi byggt upp.

Plötsligt skakades alla vackra bilder vi hade om framtiden – och föll samman. För ingen vet vad framtiden bär med sig. När mörkret var det enda som spred sig i Syrien fanns det inget hopp att hålla fast vid.

Ljuset försvann när människors sinnen förmörkades, och hat och illvilja spreds mellan de olika grupperna i det syriska folket. Då blev vi övertygade om att den enda lösningen var att rädda våra liv och våra barns liv från helvetet.

Flykten till en trygg plats blev den enda vägen ut – inte bara för oss assyrier, utan för alla civila människor i Syrien.

År 2011 blev en vändpunkt, inte bara för oss utan för hela Syrien – en förändring mot en oviss och skrämmande framtid.

Kriget verkade aldrig ta slut. Ingen kunde längre skilja vän från fiende.

Flykten är en mardröm för alla människor, men särskilt för oss som vill leva i fred och frihet. För oss, som moderna, välutbildade och stabila människor med bra idéer och planer, inte bara

för oss själva utan för hela mänskligheten. Vi tror på fred och kärlek, och vi har respekt för alla människor oavsett deras nationalitet, ras, hudfärg eller religion. Vi tror att alla människor har lika värde. Dessa värderingar kommer först och främst från vår tro som kristna, men vi bär dem också som arv från vårt folk, som alltid haft denna högre nivå av humanitet.

Det är tyvärr samma tragiska händelser och samma historia för oss, gång på gång. Är det oturen som följer oss? Vi assyrier har alltid etablerat och byggt fina städer, odlat blommor i varje hörn vi levt i och spridit en doft fylld med kärlek.

سبيكة القامشلي والفرات
Syrian Orthodox Archdiocese
of Jazirah & Euphrates
Hassake - Syria

بطريرك الجزيرة والفرات
للسريان الأرثوذكس
المسيحية - سوريا
التاريخ ٢٠٢٥/٥/١٢ م

بيان شجب واستنكار

المجلس الملي للسريان الأرثوذكس بالقامشلي يستنكر العملية الهمجية التي طالت قبور الطائفة والطوائف الأخرى في القامشلي من كسر وتخريب ونبش. ونحث الجهات المعنية بالقيام بواجبها تجاه ما يجري بحق مقدسات المكون المسيحي ككل، حيث لاحظنا مؤخراً تكرار التعديات التي بدأت منذ عامين ونيف بتخريب النصب التذكاري لمجازر السيفو، وتلاه سرقة بعض الكنائس، وتخريب الأضرحة مؤخراً. وإن تكرار هذه الأفعال دون معالجة فعلية من قبل الجهات المعنية وعدم تمكنهم من محاسبة الفاعلين يعتبر خرقاً أمنياً وتقاوس في أداء الواجب مما أدى بالتالي إلى التماذي في تكرار هذه التعديات من قبل الفاعلين ما قد يؤدي لاحقاً إلى زعزعة الأمن والسلم الأهلي في المنطقة، لذا نؤكد على الجهات المعنية بضرورة القيام بواجبهم واتخاذ الإجراءات المناسبة بحق الفاعلين.

المطران مار موريس عيسى

مطران أبرشية الجزيرة والفرات للسريان الأرثوذكس

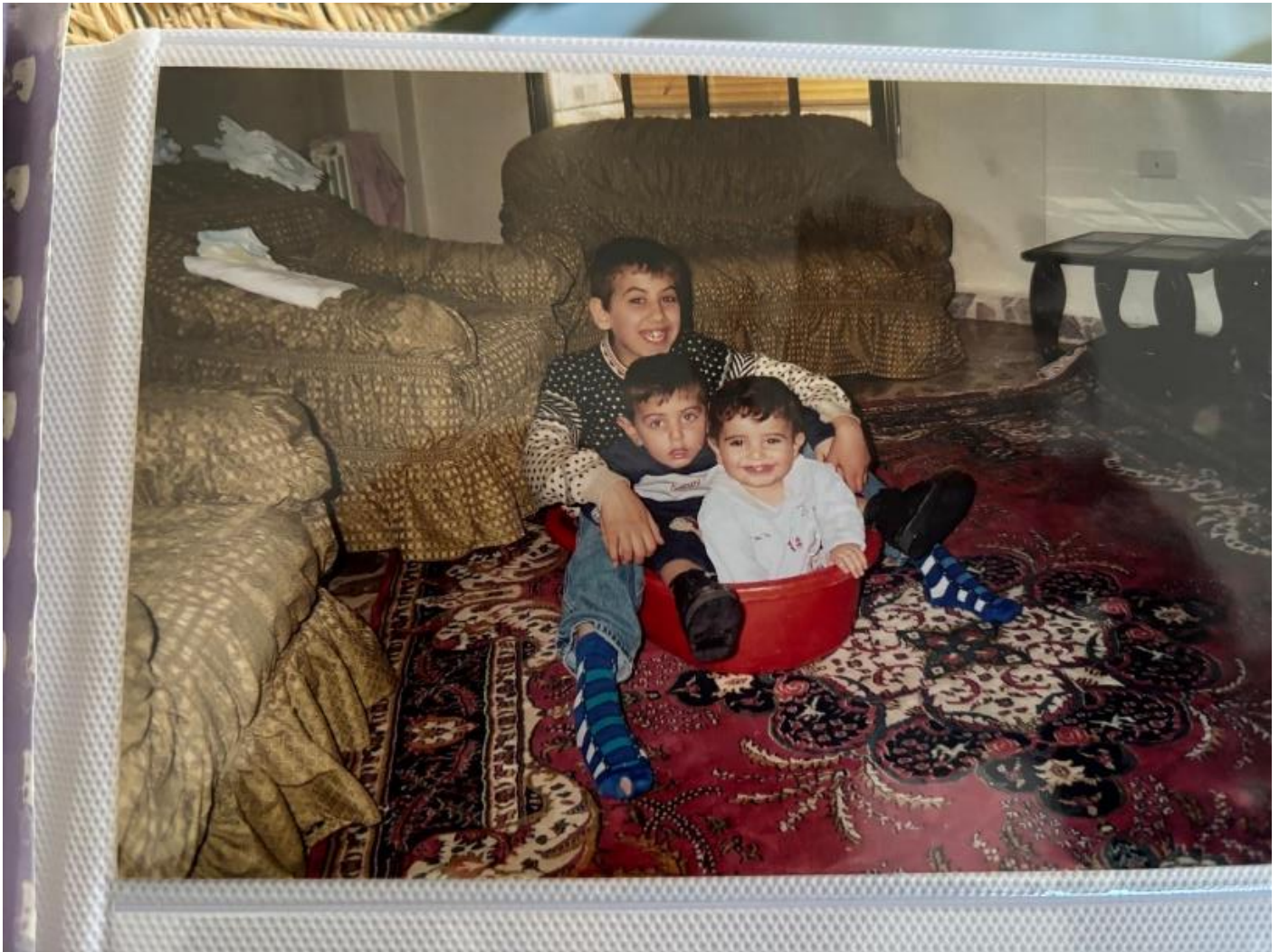
7

Både Seyfo och kriget i Syrien är orsaker till att tusentals assyrier blivit mördade, dött på grund av fattigdom och förluster, och att tusentals människor flytt till hela världen och blivit flyktingar.

Det som gör vår flykthistoria ännu mer besvärlig är att medlemmarna i samma familj inte alltid får fly tillsammans eller till samma land. Jag har en vän, till exempel, som bor i Frankrike medan hennes son är i Österrike, en dotter är i Sverige och en annan i Aleppo, Syrien. Sådana dramatiska historier finns överallt.

Därför finns assyriska flyktingar spridda över hela världen. Många familjer lever inte längre tillsammans i samma land. En del kan vara i Sverige, andra i USA, Frankrike, Tyskland, Polen och många fler länder.

Vad som oroar oss som assyriska folk, om vi tänker logiskt, är att vi som folk riskerar att försvinna de kommande generationerna. Vi blir färre i antal och är dessutom spridda över hela världen. Vi var redan en liten grupp, och om hundra år kommer vi kanske att försvinna helt och hållet. Till vilket land ska våra barn flytta? Kommer flykten att bli vår folkets tradition?

Text: Lina Afram

Jag är född i byn Kerboran i Turabdin och levde där med mina föräldrar och syskon fram tills jag var cirka 9 år.

Pengar

Vi hade aldrig sett pengar, men när vi lekte plockade vi sönderslagna glasbitar och använde dem som pengar.

En gång hälsade mamma på en rik väninna som tyckte mycket om mig. Hon gav mig ett öre som var brunt och hade ett hål i mitten, och sa att jag kunde köpa tuggummi med det.

Jag gick till flera ställen där barn lekte och stolt visade mitt ettöre.

Socketbit

Det var lika spännande första gången jag fick en sockerbit.

Som vanligt följde jag med min mamma till en familj. Kvinnan i familjen gav mig något vitt och fyrkantigt som jag inte visste vad det var.

Hon sa: “Ät den, den är god”, men jag sparade den i min ficka och ville först visa den för mina kompisar.

Jag var överlycklig – jag hade något som andra barn inte hade.

Varje gång jag smakade på den med tungan njöt jag av smaken – den var söt och god.

Flera av mina kompisar fick också smaka på min sockerbit med tungan.

Apelsin

Jag var cirka 7 år när jag för första gången såg en apelsin.

Det var så att min mamma var mycket sjuk, och för att ge henne något gott gick min pappa hela vägen från Kerboran till staden Midyat, som kanske låg 50 km därifrån?

Han kom hem samma dag och hade med sig något färgat, runt.

Pappa sa att den hette apelsin. Vi skulle ge innehållet till vår mamma, men vi barn – jag och mina två bröder – skulle få dela på skalet.

När vi fick en bit var av skalet åt vi det vita köttet i apelsinskalet och sparade den orangea delen bland våra kläder – den luktade så gott.

Fasta

På den tiden fastade alla kristna i 50 dagar före påsk. Man hade inte mycket att välja på när det gällde maträtter under fastetiden.

Man åt dagligen röd linsoppa med lök och bröd.

De som hade det bra brukade lägga en matsked olivolja i en hel kastrull för att det skulle smaka gott –

men det viktigaste av allt var att man blev mätt.

Klocka

Vi hade inga klockor, utan brukade titta: om solen syntes på andra sidan vägen, då var det dags att äta lunch.

Alfabetet som bön

En gång fick vi en lärare från en annan by till kyrkan. Vi var ett 20-tal barn som kom till honom för att han skulle lära oss om religion.

Vi kunde bara kurdiska, och han skulle lära oss vårt språk, assyriska.

Vi lärde oss vad korset betydde med mera, och bland annat det assyriska alfabetet: olaf, beth, gomal, dolath.

Jag trodde att alfabetet var en bön eftersom jag bara kunde kurdiska,

och därför brukade jag varje gång jag bad också säga: olaf, beth, gomal, dolath – i flera år.

Tills jag lärde mig mitt språk – då upptäckte jag att det var det assyriska alfabetet.

Bilden är Meryem Demirels familj

Text: Meryem Demirel

Att bli utvisad som en brottsling från Sverige

Som många vet emigrerade många av vårt folk till Sverige omkring 1975. De flesta kom med hjälp av smugglare, och det gällde även mina föräldrar och hela släkten. Det var bara jag och min lilla familj som var kvar i Istanbul.

Efter ett tag började det kännas jobbigt att inte ha någon av mina nära i min närhet.

Min man och jag kom överens om att jag också skulle försöka resa till Sverige med vår son och hälsa på min familj. Han skulle stanna kvar i Istanbul ifall jag skulle behöva återvända.

År 1976 kom jag till Sverige, tillsammans med min då treårige son, och jag var dessutom gravid med mitt andra barn. Vi reste in i landet illegalt.

Jag bodde hos mina föräldrar, som tillfälligt bodde i Hallsberg.

Självklart ansökte jag om uppehållstillstånd hos polisen och väntade på ett positivt besked.

Efter ett par månader kom ett beslut från myndigheterna: alla flyktingar som väntade på besked eller som inte hade någon bostad skulle flytta till ett flyktingboende i Uppsala. Förläggningen hade plats för cirka 400 personer. Nästan alla som flyttade dit var assyrier/syrianer.

Vi fick varsitt rum, delade kök, och all mat skulle ätas i matsalen tillsammans med de andra.

När jag födde min dotter sa tolken att hon hade ett hjärtfel – ett hål i hjärtat – och att hon inte skulle leva längre än sex månader.

Jag blev inlagd på förlossningsavdelningen, och min dotter fördes till en annan avdelning.

Jag kunde inte svenska, och det fanns ingen tolk tillgänglig när jag behövde det. Det enda jag hade var ett litet lexikon som jag försökte klara mig med.

En gång blev jag mycket sjuk och behövde smärtstillande. Jag ringde på larmklockan, och när sköterskan kom försökte jag säga: ”Aj, aj! Vill ha kapslar, snälla!” Men hon förstod ingenting.

Vi gick till köket där hon öppnade kylskåpet, kanske trodde hon att jag var hungrig. Men ingenting hände, så jag gick tillbaka och lade mig med svåra buksmärtor.

Under besökstiderna låg jag i sängen, täckte ansiktet med täcket och grät varje dag. Jag tyckte så synd om mig själv, för ingen kom och hälsade på mig under de 15 dagarna jag var där.

En dag kom mina föräldrar och hämtade hem mig och min dotter.

Jag ringde till min man, som ännu inte hade sett sin nyfödda dotter, och förklarade situationen. Han sa genast att jag måste komma till Istanbul så fort som möjligt, han ville träffa sin dotter innan något skulle hända henne.

Jag bestämde mig för att åka tillbaka till min man. Många på förläggningen försökte övertala mig att stanna i Sverige – de sa att jag skulle få uppehållstillstånd eftersom min dotter var sjuk. Men jag lyssnade inte, för jag tyckte att min man hade rätt att få se sitt barn.

Min dotter levde i ett år i Istanbul innan hennes lilla hjärta stannade.

Efter det reste jag tillbaka till Sverige 1977, tillsammans med min son, eftersom hela min släkt nu hade flyttat dit.

Jag bodde hos min bror i Norrköping. Efter några veckor började jag gå på vuxenskola på ABF. Min fyraårige son fick följa med mig till klassrummet och satt bredvid mig bland alla vuxna.

När jag ansökte om uppehållstillstånd krävde polisen att jag skulle komma till polishuset två gånger i veckan och skriva under, för att visa att jag inte hade gått under jorden. Det var nämligen vanligt att de som väntade länge på beslut och fruktade utvisning gick under jorden för att undvika att bli avvisade.

Efter några månader gick jag som vanligt till polishuset en torsdag efter skolan, det låg nära där min bror bodde. Vi skulle bara anteckna att jag hade varit där.

Jag kom dit tillsammans med min son. De sa att jag behövde vänta en stund. Vi var hungriga, och min son började gråta – han ville ha något att äta. Men polisen upprepade att vi måste vänta.

Jag förstod lite svenska och började ana att något inte stod rätt till. När jag ville gå hem sa de bara: ”Vänta tills tolken kommer.”

Vi väntade i nästan tre timmar. Under tiden hade min familj börjat leta efter mig – jag hade inte kommit hem från skolan, och min bror måste ha fått veta att jag hade blivit anhållen. Genom fönstret i korridoren kunde jag se honom och några andra gå fram och tillbaka utanför polishuset.

På den tiden fanns det inga mobiltelefoner. Jag bad polisen, med min bristande svenska, att bara ringa och säga till min familj att jag var där – men nej, det var förbjudet.

Till slut kom en tolk. Han berättade att jag hade fått ett utvisningsbesked från Invandrarverket, att jag skulle utvisas så snart som möjligt, att jag inte fick träffa någon jag kände eller säga farväl till min familj.

Då kom en polis med två smörgåsar och lite dricka till mig och min son. Vi var så hungriga. Min son åt sig mätt, men jag vägrade äta. Jag kunde inte efter sättet de behandlat mig på.

Jag sa: ”Okej, ni får utvisa mig, men varför anhåller ni mig? Jag har inte gjort något fel.” Jag grät hela tiden.

Polisen svarade bara att de gjorde vad lagen sa. Ännu värre var att jag måste lämna min fyraårige son, som inte kunde ett enda ord svenska, på ett nattdagis. Själv skulle jag övernatta i fängelse till nästa dag, då jag skulle utvisas.

”Herre Gud!” skrek jag. Jag måste ha svimmat, för allt svartnade. När jag öppnade ögonen igen fanns bara två manliga poliser och tolken kvar i rummet.

De höll i mig och vi gick ner till en polisbil genom källaren.

Vi kom till ett nattdagis. Jag försökte hela tiden dölja mina tårar för min son och förklarade för honom att han bara skulle stanna en kort stund där, att jag skulle till läkaren och sedan komma och hämta honom.

Där fanns massor med leksaker, och när min son såg allt sa han till mig att jag kunde gå, men att jag måste komma och hämta honom sen.

Den stunden var så smärtsam för mig, att det inte finns ord nog att beskriva en förtvivlad mammas känslor.

När vi gick ut från dagiset var jag så svag, både på grund av situationen och för att jag hade varit utan mat i flera timmar.

De två manliga poliserna körde mig direkt till akuten. När vi kom dit fick vi vänta i väntrummet, och där träffade jag en bekant som också väntade på sin tur. Han undrade vad som hade hänt med mig eftersom jag såg så svag ut. Jag berättade hur det låg till, och han sa att han kunde meddela min familj att jag var där, men jag sa nej, eftersom det skulle kunna skapa problem. Jag hade ju poliser med mig hela tiden, och min son var dessutom hos dem.

Jag vet inte vad läkarna sa till poliserna, men efteråt körde de mig direkt till ett apotek, och sedan vidare till fängelset.

Även där kom en läkare och undersökte mig efter några timmar.

Senare bad jag vakten om att få gå på toaletten, och på vägen dit vädjade jag med gråtande röst att han skulle ringa till min familj och bara säga två ord, att jag var anhållen. Men nej, det var förbjudet.

Samma natt, vid femtiden på morgonen, knackade någon på dörren – de skulle servera frukost. När de försökte gå in skrek jag åt dem att gå därifrån. Jag ville inte äta något. Jag hade fortfarande inte fått någon riktig mat.

När morgonen kom hämtade två poliser mig. Vi åkte till min sons dagis. Jag var som en halv människa då.

Sen åkte vi tillbaka till polishuset och sattes i ett rum. Plötsligt blev jag uppropad att komma ut i hallen.

Där såg jag min pappa, och min bror, som fungerade som tolk. Tårarna bara rann. Jag sprang fram, kastade mig i pappas armar och skrek att jag var hungrig.

Vi kramades, och pappa böjde sig framför poliserna och bad dem om en kort stunds tillåtelse att ta mig hem till min bror, så att vi kunde säga adjö.

Det var så känslösamt att till och med poliserna började gråta. De lovade att följa med mig dit.

Efter ett par timmar åkte vi till min brors hus, tillsammans med en manlig och en kvinnlig polis.

När dörren öppnades hade ett 20-tal släktingar och vänner från olika städer samlats där för att ta farväl av mig.

Jag var som förlamad och skrek igen, jag var hungrig, och jag förstod inte varför jag skulle lämna alla och resa bort med tvång.

Någon drog mig till köket för att jag skulle få något i mig. Den kvinnliga polisen följde mig överallt. I köket hade de lagat kycklingvingar med ris och sallad, min favoritmat. Jag tog bara kycklingvingarna i händerna och åt som en galning.

Min familj hade packat ett par resväskor åt mig, som jag tog med mig. När jag satte mig i bilen igen sa min bror några ord på svenska, så att poliserna skulle förstå: ”Var inte ledsen, min syster, snart är du här igen.”

Vi åkte direkt till flygplatsen med två poliser, och fick vänta på planet inne på polisstationen istället för bland folk.

De två svenska poliserna reste med oss till Danmark, där vi skulle byta flyg vidare till Istanbul.

I Danmark väntade vi åter på en polisstation. Där lämnade de två svenska poliserna över oss till två danska poliser, och gick sedan därifrån.

De danska poliserna flög med oss till Istanbul. Först efter att vi landat fick jag tillbaka våra pass, och de lämnade oss där.

Antagligen hade min familj hunnit meddela min man att jag skulle komma, för han mötte mig med vår son, och blev chockad när han såg mig. Jag var så svag och ledsen.

1978 sa jag till min man att jag inte tänkte resa illegalt till Sverige igen, inte efter allt jag varit med om.

Han förstod mig, och sa att den här gången skulle han resa först. När han hade fått uppehållstillstånd, kunde jag komma efter.

Min man reste till Sverige. Men efter ungefär sex månaders väntan utan svar från myndigheterna, bestämde jag mig för att resa till Tyskland och därifrån söka visum till Sverige.

1979 reste jag igen, den här gången med hjälp av en familj och en smugglare. Jag stannade i Tyskland i cirka två månader. Till slut fick jag visum till Sverige, och tre dagar senare tog jag tåget dit. Där fick jag äntligen återse hela min släkt.

En rolig sak jag minns från tågresan mellan Tyskland och Sverige var att jag hade glömt min klocka. Eftersom jag inte kunde svenska men ändå ville veta vad klockan var hela tiden, frågade jag ofta en vänlig man som satt mitt emot mig: ”Hur mycket är klockan?”

Men varje gång svarade han: ”Jag säljer inte min klocka.” Jag blev så förvirrad – varför svarade han inte bara vad klockan var?

Meryem Demirel

Sema BethZazi – en röst för kvinnors styrka och det assyriska kulturarvet

Av Anna Melle

När man träffar Sema BethZazi är det något som genast slår en – hennes närvaro. En stillsam

kraft, men med ett inre driv som aldrig stannat av. Hon bär sitt arv med stolthet, och hennes berättelse är lika mycket en spegling av den assyriska diasporans resa som den är ett personligt porträtt av mod, engagemang och en livslång kamp för rättvisa.

Sema föddes i byn Arbo i Tur Abdin, en del av det historiska Mesopotamien – ett område som ofta kallas civilisationens vagg. Assyrierna är ett av världens äldsta folk, med rötter som sträcker sig tusentals år tillbaka i tiden. Trots förföljelser och fördrivningar har det assyriska folket burit sin identitet genom generationer – inte minst tack vare eldsjälar som Sema.

Redan som ung flicka tvingades hon lämna sin barndomsby för att arbeta i Istanbul, där hon hjälpte till att försörja sin familj. I en tid då kvinnors röster sällan hördes, började Sema hitta sin egen. Hon gifte sig 1977 med Andreas BethZazi, och året därpå lämnade paret Turkiet – som så många andra assyrier – i jakt på trygghet och frihet. De sökte asyl i Sverige 1978 och bosatte sig först i Göteborg.

Sema gick snabbt in i arbetslivet som sömmerska i en textilfabrik i Mölndal. Men livet i exil handlade inte bara om arbete – det handlade om att återuppbygga ett hem, en gemenskap, en identitet. När familjen flyttade till Stockholm två år senare, engagerade sig både Sema och Andreas i den assyriska rörelsen. Andreas blev vice ordförande i Assyriska Riksförbundet i Sverige (ARS), och Sema började sitt långvariga arbete i den lokala assyriska föreningen i Tensta.

Under denna period utvecklades också Andreas BethZazis roll som en viktig röst inom den assyriska rörelsen i Sverige. Som vice ordförande och senare ordförande för Assyriska Riksförbundet i Sverige (ARS), var han en stark opinionsbildare för det assyriska folkets

rättigheter, identitet och historia. Han skrev hundratals artiklar samt flera böcker om det assyriska språket, folkets fornhistoriska rötter och kampen för erkännande – bland annat i den månatliga tidskriften *HUJÁDÁ*, som fungerade som en viktig plattform för idéutbyte och kunskapsspridning inom diasporan.

Andreas behärskar flera språk, däribland assyriska, arabiska, turkiska och svenska, och har under årtionden arbetat för att ena det assyriska folket, oavsett var i världen de befinner sig. Hans mål har alltid varit tydligt: att assyrier ska erkännas som urfolk i Mellanöstern och få sina grundläggande mänskliga rättigheter respekterade. I dag arbetar han som senior utredare vid Universitets- och högskolerådet i Södertälje, en roll han haft sedan 2013.

Hans engagemang har också förts vidare till nästa generation. Sonen Ninos BethZazi är aktiv i styrelsen för assyrier utan gränser – en organisation som stödjer utsatta assyrier globalt. Andreas har även berättat om Seyfo – folkmordet 1915 – och de överlevandes berättelser från hans hemby Zaz i Tur Abdin, där majoriteten av invånarna mördades men en liten grupp lyckades överleva.

1985 gick flyttlasset till Södertälje – en stad som kom att bli hjärtat för assyrier i Sverige. Här blev Andreas ARS:s ordförande, och Sema fortsatte sitt outtröttliga engagemang, nu också inom det Assyriska Kvinnoförbundet (AKF). Parallellt utbildade hon sig till barnskötare – men föreningslivet var alltid en självklar del av hennes vardag.

Sedan början av 2000-talet har Sema haft flera ledande roller i AKF – som kassör och senare som vice ordförande. Under hennes tid har viktiga initiativ tagits för att stärka assyriska kvinnors röster, både i Sverige och internationellt. Ett av de mest uppskattade projekten var utgivningen av Assyriska barnvisor 2013 – en kärleksfull satsning för att hålla det assyriska språket levande bland yngre generationer i diasporan.

Språket – en grundbult i den assyriska identiteten – är hotat, men genom musik, litteratur och utbildning försöker AKF under ledning av kvinnor som Sema, att bevara det. Assyriskan (även kallad surayt), med rötter i arameiskan, talades en gång i hela Mellanöstern och var ett av de stora kulturspråken i det forntida området. Idag kämpar det för sin överlevnad.

2010 arrangerade Sema och hennes kollegor i AKF den banbrytande internationella konferensen "Världskonferens i världsklass" – ett möte för assyriska kvinnor från hela världen. Talare från Syrien, Tyskland, USA, Holland och Georgien samlades i Sverige för att

lyfta kvinnors rättigheter, organisering och framtidsfrågor. Det blev tydligt att trots geografiska avstånd, delar assyriska kvinnor samma utmaningar – men också samma styrka.

Sema har alltid arbetat för att integrera assyriska kvinnor i det svenska samhället, utan att tappa kontakten med sina rötter. Genom seminarier, läger och workshops lyfter AKF frågor om jämställdhet, identitet och integration. Det handlar inte om att välja mellan två världar, utan om att skapa utrymme för båda.

Idag, efter mer än fyra decennier i Sverige, är Sema fortfarande aktiv. Hon är en av dem som var med från allra första början, när Assyriska kvinnokommittén bildades, och hon ger fortfarande sin tid, sin kraft och sin kärlek till föreningslivet.

Hennes dröm? Att se nya generationer assyrier växa upp med stolthet över sitt ursprung. Att de får ett språk att tala, en historia att känna till – och en plats att kalla sin, även i exil. Hon arbetar outtröttligt för att fler unga ska engagera sig i föreningslivet och känna att de bär något viktigt vidare.

I en tid då mycket splittrar oss, påminner Sema BethZazi oss om vad som håller oss samman – språk, historia, gemenskap. Och kanske viktigast av allt: modet att aldrig ge upp.

Huskvarna, 2025

Anna Melle

En historisk dag för det assyriska folket i Sverige – Nationalmuseum, 22 maj 2025

Den 22 maj 2025 blev en oförglömlig dag för det assyriska folket i Sverige. Assyriska kvinnoförbundet hyrde en buss som tog våra medlemmar från Hallunda centrum i Botkyrka till Nationalmuseum i Stockholm, där den assyriska temadagen ägde rum. Detta var en dag som planerats i nära två år i samarbete mellan Assyriska Riksförbundet, Per Hägglund och flera andra, tillsammans med Nationalmuseum.

Anledningen? För första gången visades den assyriska frisen från Nimrud offentligt för museets besökare – ett verk daterat till omkring 3000 f.Kr.

När vi anlände till Nationalmuseum fylldes vi av glädje och stolthet. Överallt såg man besökare i traditionella assyriska folkdräkter, dansuppvisningar och doften av assyrisk mat i museets restaurang, där man kunde beställa rätter från Arim Hawshos bok *Table of Gods*, som t.ex. bulgorotto. En parad med modeller i assyriska dräkter, designade av Nahreen

Odisho, förflyttade oss alla till det forna Assyrien. Kvällen förstärktes ytterligare av livemusik, feststämning och Seyedna Mor Youhanon Lahdo var också med på plats.

Museichefen Martin Olin höll en gripande föreläsning om frisen – dess historia, konstnärliga detaljer och hur den hamnat just här. För besökare från hela Sverige (och nyfikna turister som stannade till och frågade ”vad är det för fest?”) blev detta en minnesvärd upplevelse.

Efter decennier i ett magasin fick vi äntligen möta frisen igen – en historisk händelse. Denna torsdag kväll invaderade symboliskt de assyriska gudinnorna och kungarna Nationalmuseum, i firandet av en 3000 år gammal relief.

Assyriska kvinnoförbundet är otroligt tacksamt och stolt över att Sveriges Nationalmuseum har tillägnat ett rum åt det assyriska rikets historia – mitt i ett av Europas främsta museer. Assyriska reliefer finns runtom i världen – i Paris, London, New York – men nu även i Sverige, i vår vackra huvudstad Stockholm.

Mer än en utställning – ett motstånd

Det är viktigt att understryka: detta är inte bara en utställning. Det är en motståndshandling. Nimrud var en av de historiska platser som Islamiska staten systematiskt förstörde, inför världens ögon. Ett försök att radera minnen, identitet, kultur och berättelser. Men att ställa ut frisen i dag, att låta dessa uråldriga stenar tala igen, är att säga: vi glömmet inte. Vi vägrar låta tystnaden vinna.

Martin Olins föreläsning om Nimrud-reliefen Välkomna ännu en gång.

Det ni har sett där uppe – den bevingade skyddsanden från Nimrud – är inte bara en vacker sten. Det är en röst från forntiden. En röst som talar till oss genom millennier. Och idag vill jag ta er lite djupare in i vad detta verk betyder – konstnärligt, kulturellt och historiskt.

Vad ser vi?

Reliefen föreställer en bevingad skyddsande – ett övernaturligt väsen som i den assyriska kosmologin hade en mycket specifik funktion: att skydda kungen, palatset, folket och ordningen i världen. Figuren har horn på sin krona, vilket signalerar gudomlig status eller en övernaturlig natur. Skägget, kronan, dräkten, hållningen – allt är strikt reglerat och stiliserat enligt dåtidens konstnormer. Inget är slumpmässigt.

I handen bär han en "väska" – egentligen en hink med heligt vatten. Och i andra handen håller han en pinjekotte. Denna kombination återkommer gång på gång i assyrisk konst och tros ha använts i ritualer för rening och välsignelse. Man doppade kotten i vattnet och stänkte det på heliga träd eller på själva kungen – för att rena, välsigna och ge fruktbarhet och skydd.

Bakom honom ser vi ett heligt träd, ofta tolkat som en stiliserad dadelpalm, ibland kallad "livets träd". Trädet symboliserade kosmos – förbindelsen mellan himmel, jord och underjord. Det var inte bara dekor – det var en världsbild huggen i sten.

Assurnasirpal II och Palatset i Kalhu (Nimrud) Assurnasirpal II, som regerade ca 883–859 f.Kr., var en av de första kungarna i det nya assyriska imperiet. Han grundade sin huvudstad Kalhu, idag kallad Nimrud. Det var där han lät bygga ett enormt palats – Nordvästra Palatset – rikt dekorerat med hundratals reliefer. Just därifrån kommer vår relief.

Kung Assurnasirpal II framställd på båda sidorna av ett heligt träd, med bevingad skiva i mitten och två skyddsandar, från palatsets tronrum, ca 865 f Kr, British Museum, London

Detta palats var mer än en bostad. Det var ett propagandaverk. Ett tecken på makt, ordning, och kungens gudomliga mandat. Relieferna visade kungen i krig, på jakt, i ceremoni – och skyddad av övernaturliga väsen. Det var en värld där kungen stod i centrum – som en länk mellan

människorna och gudarna.

Reliefernas funktion

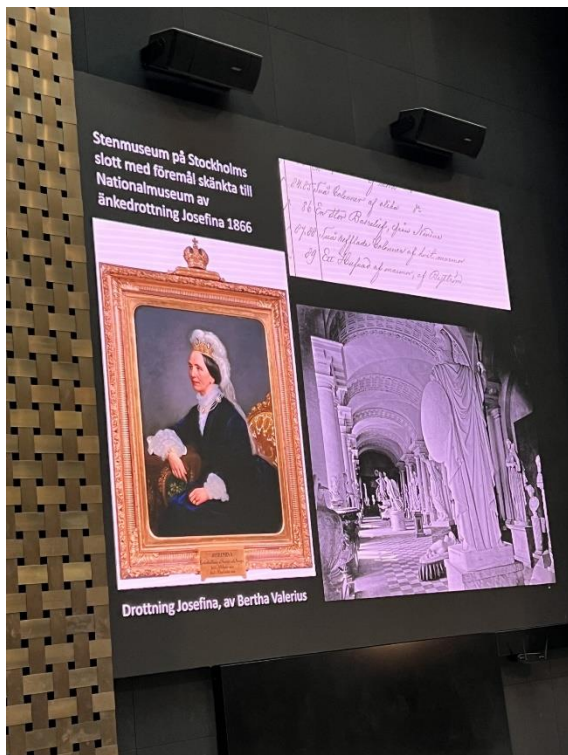
Vad hade dessa reliefer för funktion? Förutom att dekorera palatsets väggar så fungerade de som skydd. Skyddsandar och heliga träd placerades i portar, trappor och tronsalar. De avgränsade rum, renade utrymmen, välsignade närvaron av kungen. Man tror också att de fungerade som "magiska texter" – bilder som aktiverades genom ritualer.

Många av relieferna bar dessutom kilskrift – "standardinskriftionen" – där kungen Assurnasirpal berättar om sina titlar, militära kampanjer, byggnadsprojekt och vilka trädslag han använde i palatset. Det är inte reliefernas motiv han beskriver – utan sin egen storhet. Stenen var ett medium för både

konst och propaganda.

Reliefernas väg till Europa Men hur hamnade dessa fantastiska reliefer i Europa – och till slut i Sverige? Under 1800-talets mitt började europeiska arkeologer, diplomater och äventyrare gräva i Mesopotamien, särskilt vid Nimrud och Nineve. Bland de mest kända var Austen Henry Layard, som på 1840-talet grävde ut Nordvästra Palatset. Med tillstånd från Osmanska

riket skickades reliefer till British Museum, Louvren, Tyskland – och, som vi nu vet, även till Sverige.

Vår relief kom som en gåva till änkedrottning Josefina 1866, samma år som Nationalmuseum invigdes. Varför just hon? Vi vet inte exakt. Kanske var det genom kontaktnät i det europeiska kungahuset, kanske genom filantropiska kontakter. Klart är att det fanns ett stort intresse i Europa för det "bibelska" och "orientaliska" under denna tid – och att Josefina, som kulturmeccenat, hade ett intresse för att främja konsten.

Varför har reliefen varit gömd så länge? Detta är en fråga som många ställt. Svaret är delvis praktiskt, delvis historiskt.

När museer växer och förändras sker ofta omhängningar, prioriteringar och tematiska förändringar. Vår relief hamnade i magasin – troligen för att den inte riktigt "passade in" i dåtidens utställningslogik. Den betraktades som ett orientalistiskt objekt – inte som del av den västerländska konsthistorien. Under 1900-talet hamnade fokus ofta på europeisk konst, och assyriska reliefer sågs mer som arkeologiska artefakter än konstverk.

Men nu – med nya perspektiv, med en ökad medvetenhet om världens mångkulturella arv – har vi återfört reliefen till rampljuset. Det är inte bara en vacker sten – det är ett vittnesmål om en stor civilisation, ett folk, och en berättelse som aldrig får tystas.

Avslutande reflektion

Reliefen från Nimrud är ett konstverk, ett historiskt dokument, en rituell artefakt – och nu, ett samtida politiskt statement. Efter Islamiska statens förstörelse av kulturarvet i Irak är varje assyrisk artefakt som bevarats ett motstånd mot glömskan.

Att vi visar denna relief här, idag, i Sveriges främsta konstmuseum – det är att säga: Vi minns. Vi erkänner. Vi står upp för kultur, historia, mångfald och motstånd.

Tack för att ni lyssnade.

Zekiye avslutar med att den 22 maj 2025 var en historisk dag för alla assyrier i Sverige. Att mitt i landets kulturella hjärta få se vår historia få en plats – vår konst, våra kungar, våra symboler – var magiskt.

Det var en dag då våra rötter fick blomma och vår identitet firas offentligt. Detta är inte bara en utställning – det är ett motstånd. Ett motstånd mot glömska, förstörelse och tystnad. Nimrud var en av de platser som systematiskt förstördes av Islamiska staten. Att nu låta dessa berättande stenar tala igen är att säga: Vi glömmet inte. Vi står upp för vårt arv.

Vi vill rikta ett varmt tack till Assyriska Riksförbundet, Per Hägglund, Maha Chamoun, Nationalmuseum och alla eldsjälur som gjort denna dag möjlig.

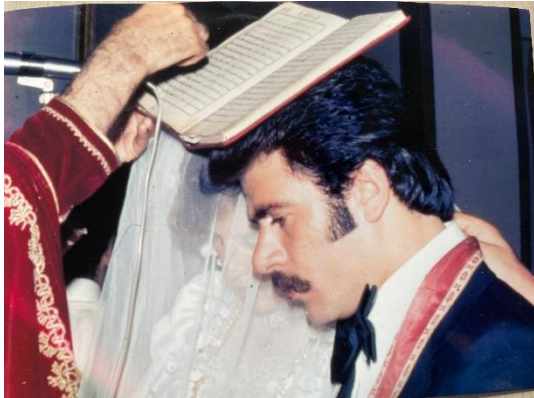
Assyriska kvinnoförbundet är djupt tacksamt. Detta var mer än en visning. Det var en återkomst. Ett erkännande. Ett löfte att vår historia inte ska glömmas.

Assyriska kvinnoförbundets ordförande

Zekiye Cansu

29 maj 2025

Ett namn att minnas – Kenan Kerimo

Med värme, respekt och beundran vill jag i denna text minnas Kenan Kerimo – make till min nära och goda vän Rabitha, och en person vars liv och gärning lämnat djupa avtryck i hjärtat av det assyriska folket.

Kenan var en av de unga modiga män som i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet grundade Istanbulsektionen av Assyriska Demokratiska Organisationen, ADO. Detta var under en tid då det assyriska folket i Mellanöstern saknade

grundläggande mänskliga rättigheter – rätten till organisering, yttrandefrihet, mötesfrihet och att öppet tala sitt folks namn.

Att nämna ADO offentligt var förenat med risker, och många valde därför tystnaden. Men inte Kenan. Tillsammans med några få, fredliga och visionära ungdomar i 20-årsåldern vågade han stå upp. Inspirerade av Naum Faiqs anda, arbetade de osjälviskt och utan egen vinning med att väcka medvetenhet, sprida kunskap och stärka identiteten hos det assyriska folket.

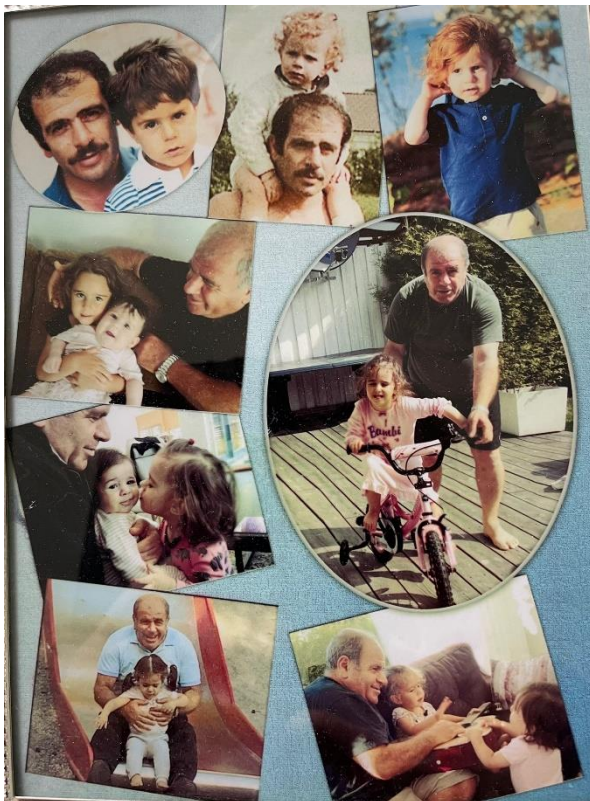
Kenan kände en inre kallelse – som om hans förfäders röster manade honom att samla, stötta och organisera. Han bar sitt folks oro och hopp på sina axlar.

Deras hem stod alltid öppet för de behövande – ett ljus i mörkret för många som sökte hjälp, skydd eller bara en utsträckt hand. Genom sitt arbete bidrog han till en kulturell och etnisk renässans – han stärkte det assyriska språkets, musikens och kulturens närvaro i vardagen och lade grunden för framtida generationer att förstå sitt historiska och kulturella arv.

Kenan Kerimo var inte bara aktivist – han var en sann humanist och en frihetskämpe, älskad och respekterad av många för sina outtröttliga insatser.

Med passion, ödmjukhet och mod kämpade han för ett folk som länge saknat en röst. Hans arbete sträckte sig från Istanbul till byarna i Tur Abdin, där han hjälpte till att förbättra levnadsvillkoren för assyrierna. Ett särskilt

minne som stannat hos mig är berättelsen om hur han med envishet och engagemang arbetade för att dra vattenledningar till assyriska byar – byar som ända in på 1980-talet saknade rinnande vatten. Det är ett exempel på hans praktiska kamp för människors värdighet.

Jag har genom åren fått höra många berättelser om Kenans liv och gärning genom hans hustru, min kära vän Rabitha. Hon har delat både sorgen efter förlusten och stoltheten över hans livsverk.

Jag minns särskilt ett samtal med en landsman som med värme och tacksamhet berättade hur Kenan hjälpte assyrier med myndighetskontakter, bostad, arbete – och att han undervisade ungdomar om deras historia och kulturella arv.

När Kenan Kerimo plötsligt gick bort år 2016, lämnade han ett stort tomrum efter sig. Nio år har nu passerat sedan hans bortgång, men minnet av honom lever starkt vidare. Han är saknad av sin familj, sina vänner och alla dem som fortsätter hans kamp för mänskliga rättigheter för det assyriska folket – i hemlandet och i diasporan.

Tack, Kenan, för att du var en röst för de röstlösa. Tack för ditt mod, din värme och ditt outtröttliga arbete.

Du är ett namn att minnas – alltid.

Vila i frid och ljus över din själ.

Text: Anna Melle

Bilden visar Kenan som arbetar med att dra vattenledningar till byarna i Tur Abdin

”Ett barndomsminne”

Vi var 7 syskon i familjen och jag var det äldsta barnet. Vi bodde i en liten by vid namn Arbo där det inte bodde några muslimer, men Arbo är granne till en muslimsk by.

Det fanns alltid en speciell rädsla för muslimerna där. På grund av den rädslan tyckte jag aldrig om den byn.

Jag gick i skolan i 3 år och efter dessa år ville jag till varje pris lämna Arbo och det gjorde jag genom att flytta till min farbror och faster i Istanbul.

Jag började jobba hos min farbror på hans skrädderi, där många andra ungdomar också jobbade. Jag bodde hos farbror och en faster, som var änka.

Åren gick och jag fortsatte att jobba hos min farbror. Flera av mina kusiner från Arbo flyttade också till Istanbul och vi blev en jättestor familj både hemma och på jobbet. Rädslan var mycket stor även i storstaden Istanbul.

Vi vågade aldrig prata högt om att vi var assyrier. Vi hade inga riktiga föreningar men vi träffades i smyg hemma hos varandra. Vi ordnade firanden och aktiviteter vid t ex 1 april och assyriska nyårsafton. Efter några år startade vi en kultur derneği (kulturförening) i Tarlabasi och vi höll till i kyrkans källare.

Vi anordnade bl a konferenser, möten, fester, danskurser, teater och vi spelade t ex en pjäs baserad på julen.

När jag var 13 år kände jag mig förstås jättestor och jag trodde att mamma fött alla sina barn, men så fick jag en glad överraskning. Det kom en liten kille till! Nu var vi alltså 8 syskon i vår familj; 5 döttrar och 3 söner.

Det året tyckte min pappa att jag skulle åka hem till byn och försöka få mitt födelsedatum ändrat. Jag skulle försöka göra mig 4 år äldre än jag var så att jag, vid snart 18 års ålder på pappret, kunna åka utomlands och jobba.

Jag gjorde som min stränga pappa sa och åkte tillbaka hem till Arbo. Det var med blandade känslor jag lämnade Istanbul, men det var självklart jätteroligt att träffa min älskade mamma och alla mina 7 småsyskon.

När jag varit i hemma i några dagar förberedde pappa och jag oss för att promenera till Nuseybyn för att försöka ändra mitt födelsedatum. Det var lång väg att gå. Vi gick genom många byar och i Marbobo stannade vi till och vilade oss.

Några av våra släktingar bodde där och de kom och bjöd oss på vattenmelon, vilket smakade jättegott efter vandrande. Efter vilan gick vi vidare genom Gundike och till slut kom vi äntligen fram till Nuseybyn.

Pappa pratade med några personer där och vi hade inga problem med att få dem att skriva in min ålder som 4 år äldre. Det var ramadan i Turkiet då, men pappa lyckades ändå köpa mig en smörgås.

Han pratade sedan med en assyrier som ägde en tygaffär. Pappa frågade honom om jag kunde få sitta hos honom i bakgrunden och äta min smörgås. Det gick bra, så jag gömde mig där började äta.

En äldre muslim fick syn på mig och började skrika. Det kom muslimer från alla håll och samlades runt oss och var så rädd att jag grät. Vi lyckades ta oss därifrån, men blev behandlade som djur och inte som människor. Denna hemska dag kommer jag aldrig att glömma.

Jag återvände till Istanbul och åkte aldrig till Tyskland för att jobba, som pappa ville. Jag fortsatte jobba som skraddare hos farbror och bodde hos honom tills jag gifte mig 1977 och några år efter det flyttade vi till Sverige som många andra.

Text: Sema BethZazi

Mitt liv i två världar

Min barndom i Turabdin

Jag föddes i den historiska och kulturellt rika regionen Turabdin, belägen i sydöstra Turkiet. Mina föräldrar, Barsoumo och Sikko Cansu, var starka och varma människor som lade grunden för vår familjs liv. Vi är sex syskon – fyra systrar och två bröder och växte upp i en tid då familj, tro, arbete och tradition var hörnstenar i vardagen.

Enligt min far härstammade vår släkt från Mosul. Han brukade berätta för oss barn om hur de första släktingarna lämnade Mosul och först bosatte sig i Hasno d’Kifo innan de slog sig ner i Turabdin.

Min farfar, Isa Cansu, var en välkänd vävare och de flesta av hans kunder var runt Turabdin byarna många av de var Mhalmoye.

Farfar och pappa vävde tillsammans vackra mattor, tyger till dåtidens byxor, av silke gjorde Fota (en slags sjal eller midjeband) och *Kmisyoso* – en traditionell linneskjorta som vävdes med speciella trådar Abrisam= silke. Det var ett krävande men kreativt hantverk.

Min faster Hazme Talay var skicklig i broderi. Hon blev så uppskattad att ryktet om hennes arbete nådde Fathallas klanchef, en inflytelserik familj. Hon fick då i uppdrag att brodera för dem – ett stort erkännande för en kvinna under den tiden.

Min far började senare arbeta med sin farbror Sabo Cansu som stenhuggare, främst i Midyat och Mardin, bland annat vid det heliga S:t Gabriel-klostret. Tyvärr var han med om en tragisk händelse där hans vän blev skjuten till döds av tjuvar som brutit sig in i klostret för att stjäla djur. Pappa berättade för oss om flera sådana händelser. Dessa berättelser blev en del av vår uppväxt, både en varning och en påminnelse om hur sårbart livet kunde vara.

Här till höger i bilden ser vi min far och min mammas morbror Asmar Rhawi när de hugger och bearbetar sten för att utforma delar av ikonväggen i S:t Georgis kyrka i Norsborg. Arbetet utfördes under 1990-talet, då kyrkan fortfarande befann sig i byggfasen. Pappa var en av flera personer inom den assyriska ortodoxa församlingen som bidrog med sin yrkesskicklighet för att färdigställa kyrkans inredning och utsmyckningar. De stenar han arbetade

med användes främst till att rama in ikoner och andra dekorativa element i kyrkorummet. Projektet var en viktig del av församlingens etablering i Sverige och symboliserade både kulturell identitet och religiös tillhörighet. Det är ett minne jag bär med mig med stolthet.

Min farmor Sedo brukade berätta om hur deras första hus i Midyat såg ut. Det kallades *Bayto da Kuverihs*. Husen byggdes med tjockt, kraftigt trä, som sedan fylldes med hö och djurfoder, och täcktes med jord. På så vis blev det svalt på sommaren och varmt under vintern. Senare flyttade familjen till ett annat stenhus, innan farfar byggde vårt nuvarande hus år 1952. Idag är det mina två bröder som äger det.

Jag hade tyvärr inte särskilt mycket kontakt med mina morföräldrar, Circis och Farha Shushe, under min uppväxt.

Min far arbetade under flera år i en metallfabrik i Izmir, där jag också befann mig när jag var sex år gammal och genomgick en höftledsoperation.

Bilden visar min mormors familj, familjen Rhawi, på 1960-talet.

Operationen gjordes för att korrigera en medfödd höftluxation, ett tillstånd där höftleden är ur led, vilket kan orsaka smärta och begränsad rörlighet. Målet med operationen var att rätta till höftens position och förbättra min förmåga att gå och röra mig normalt. I Sverige undersöks barn direkt efter födseln för att tidigt upptäcka höftluxationer.

Om en luxation konstateras startas behandlingen ofta tidigt med en specialanpassad skena för att säkerställa att höftleden utvecklas normalt och att barnet kan röra sig utan problem. Tyvärr ledde inte operationen till det önskade resultatet. I stället utvecklade jag stelhet i höften, vilket påverkade min rörlighet och som inte gick att rätta till. Det blev ett bestående tillstånd som påverkade mig mycket. Den här tiden var både smärtsam och förvirrande, men blev också början på min egen styrkeresa.

Senare flyttade vi till Mersin, där jag började första klass. Kort därefter återvände vi till Midyat, lagom till andra terminen i tredje klass. Vid det laget återförenades familjen, mina två äldre syskon, Sabri och Ziyu, hade bott hos farfar medan pappa arbetade utanför Midyat. När vi kom tillbaka till Midyat hade mina morföräldrar redan utvandrat till Tyskland, vilket gjorde att jag tyvärr aldrig fick möjlighet att umgås med dem eller lära känna dem ordentligt.

Min far startade ett eget företag där han sålde tyger. Han trivdes i Midyat. Vi levde ett ganska vanligt liv, som andra Midyatbor. Min bror Sabri avslutade gymnasiet i Estel och skickades sedan till Tyskland till våra morbröder, där han gick på universitetet.

Jag själv avslutade lågstadiet på Atatürk skolan. Jag ville så gärna fortsätta studera, men min far svarade aldrig på mina frågor om skolan. Först många år senare förstod jag varför.

Min mamma var en stark och bestämd kvinna, en sådan som inte kompromissade med **ordning och disciplin**. Varje lördag förvandlades vårt hem till en arbetsplats, det var dags för storstädning. Vi sopade gården noggrant, spolade vatten över *Mamcha* (stora balkongen) och såg till att vägen utanför vårt hus var skinande ren inför söndagens kyrkobesök. Inget fick lämnas åt slumpen, mamma hade en blick för detaljer.

Farmor, med sin skarpa röst och sina traditionella värderingar, brukade alltid skälla när jag använde för mycket vatten: "*Hlikto bass bayzet amaya!*" – förbannelse, vatten var inte bara en resurs, det var pengar, ansvar, något heligt.

Men jag älskade att spola. Att se dammet lösas upp och sköljas bort, höra vattnets mjuka porlande över stenarna, och känna att jag deltog i något större än mig själv. I de ögonblicken var jag både liten och mäktig, en del av livets oändliga kretslopp. Nyttig och Levande.

Midyat var en plats där årstiderna verkligen märktes, i luften, på marken och i människornas händer. Inför vintern förbereddes allt med stor omsorg. En av de viktigaste traditionerna var att göra **shiraye**, små, hemlagade vermicelli.

Degen blandades för hand, och upp till tjugo flickor samlades runt en stor vit duk, utbredd på golvet som ett arbetsfält. Vi satt tätt intill varandra och rullade små bitar av deg mellan fingertopparna, ungefär 1,5 centimeter långa, som vi klippte av direkt på duken. När de torkat i rums temperatur rostade vi lätt i panna. Sedan blandades de med bulgur och den rätten följde oss genom hela året. Enkel, näringsrik och full av minnen.

Vartannat år förbereddes våra åkrar för odling. Marken plöjdes, rensades och såddes med linser, vete och vattenmeloner. Det var ett cykliskt arbete, styrt av naturens rytm och våra förfäders traditioner. När sådden var klar, väntade vi. Vi följde väder och vind med vaksamma ögon, solen, regnet, jorden. Och så småningom kom skörden.

Droyå da hete, da tlavhe bannadrosho – ute på åkrarna

arbetade vi tillsammans, generation efter generation. Vi var barn, föräldrar, far-och morföräldrar, sida vid sida med händerna i jorden. Vi rensade vetet och linserna från ogräs och plockade varsamt bort allt som inte hörde hemma bland grödorna. Det var ett tungt arbete,

särskilt i den starka solen, men det var också en tid av gemenskap. Vi skrattade, berättade historier och delade det enkla brödet som någon alltid hade med sig i en tygpåse.

Livet kretsade kring jorden. Vi visste när tiden var inne att skörda, att förvandla det vi odlat till något som kunde föda oss under resten av året.

Shloko du bulger – när vetet var skördat kokade vi det för att tillverka bulgur, en stapelvara i vårt kök. Det var ett arbete som gjordes för hand, omsorgsfullt och enligt gammal sed. Vi malde både vetet och bulguren själva. *Diyako du bulgerl u du garså* – vi tillverkade både bulgur och *garså*, det krossade vetet som användes i många av våra maträtter. Det fanns ingen maskin, inget fabriksstillverkat. Allt gjordes hemma, med enkla verktyg, erfarenhet och tålamod.

Jag minns hur händerna blev trötta, hur kläderna luktade jord och vete, och hur solen ibland kändes som en filt som aldrig lyfte från våra ryggar. Men jag minns också stoltheten. Hur vuxna såg på sitt arbete med värdighet. Hur barnen, som jag, lärde sig att det som hamnade på våra tallrikar inte var självklart, det var frukten av vår gemensamma ansträngning.

Det fanns något djupt meningsfullt i detta sätt att leva. Ett liv nära naturen. Nära varandra. Där arbete och gemenskap vävdes samman, och där minnen, dofter och smaker från barndomens fält fortfarande lever kvar i mig som en varm vind från ett förlorat men aldrig glömt landskap.

Bilden i texten visar hur Moster Hana Garis, med *carbolo* i handen, separerar bulgur från *semdo*, de små bulgurkornen. Bredvid henne står Marin Bethmorad och iakttar arbetet.

Vi hämtade mandlar från köpmännen, skalade dem varsamt och lämnade kärnorna tillbaka som en tyst överenskommelse. De brytbara skalerna sparade vi noggrant, för att värma oss med deras eld under de kalla vinterdagarna.

Med omsorg och noggrannhet broderade vi vackra mönster, där varje stygn vittnade om tålamod, skicklighet och en kärlek till det vi skapade.

Det var ett gemensamt arbete där alla deltog, unga som gamla. Var och en hade sin plats och sin uppgift, och tillsammans skapade vi något som förde oss samman, generation efter generation. Det var ett sätt att visa att alla bidrog på sitt sätt. Det var mer än bara förberedelser, det var gemenskap, rytm och livets gång i sin renaste form. Vi arbetade tillsammans, pratade, skrattade, och ibland sjöng vi. Medan våra händer jobbade, höll vi traditionen vid liv.

Här på bilden ser du min handstil, broderad med omsorg när jag var 13 år. Det var ett av mina första försök, och jag minns fortfarande hur stolt jag var.

På sommaren sov vi ute. Man byggde en stor säng av trä så att hela familjen fick plats att sova ute i den. Sängkläderna togs in och ut varje dag under hela sommaren. Det fanns något vackert och harmoniskt i det livet, även om vi som flickor ibland tyckte att det var tungt.

Idag har jag insett att dessa uppgifter formade mig. De gav mig identitet, självförtroende och styrka. Jag tackar min mamma djupt för allt hon lärde mig.

Det vita som täcker över sommarsängen är ett tunt nät för att undvika att bli biten av myggor.

Vi lekte ofta, ägglek under påsken, *hatrå pellå*, (liten och stor träbit), *bukushe*

(*femstens-spelen*), hopprep, rygghopp, pärlspel, och volleyboll, mitt absoluta favoritspel.

Det fanns även traditioner som sedan förbjöds. Exempel Hano Hano kritho (flickor bar runt en tygdocka från kvarter till kvarter och samlade in ägg och bulgur för att laga mat och dela med sina familjer). Men kyrkan satte stopp, av rädsla för att flickorna skulle trakasseras. Efter händelser som *Dinike* blev det ännu mer begränsat.

Dinike händelsen: En berättelse från Midyat, mod, rädsla och hopp (1964)

Jag var liten när jag först hörde denna berättelse. Många kvinnor i Midyat, mödrar, mostrar, grannar berättade den för mig med allvar i rösten. Det var en händelse de aldrig glömde, en blandning av rädsla och hopp, och den lever kvar i mig än i dag.

Året var 1964. En kristen man från Midyat skulle gifta sig borgerligt med en muslimsk flicka i byn Estel. När byns ledare och folk fick reda på det, väckte det stor ilska. En stor grupp människor samlades i Estel, och i sin vrede började de marschera mot Midyat med målet att döda alla kristna där.

Men mitt i detta mörker fanns också ljus.

En muslimsk advokat från Midyat, en man som vuxit upp tillsammans med kristna ungdomar vågade sätta sig emot folkmassan. Han ställde sig framför dem och sa:

"Om ni ska döda kristna, då måste ni döda mig först."

Hans modiga ord stoppade dem. Attacken genomfördes aldrig. Men efter den dagen förändrades livet i Midyat. Spänningen mellan folkgrupper ökade, och rädslan för förföljelse och trakasserier växte bland de kristna.

Ändå berättade kvinnorna alltid med värme och respekt om advokatens mod som ett bevis på att det fortfarande fanns människor som vågade stå upp för rättvisa, oavsett tro eller bakgrund. Denna berättelse lärde mig något djupt om både mänsklig ondska och mänsklig godhet.

Vi hade även duktiga fotbollsspelare. Amo Karmo Galush var en fantastisk tränare. På adroso, den gröna och vackra ängen, samlades vi för att sitta och titta på fotbollsmatcher i lugn och glädje, men även det förbjöds av kyrkan till slut.

I slutet av 70- och början av 80-talet blev livet i Midyat farligt. Vi barn märkte hur dörrarna låstes tidigare, hur föräldrarna blev tystare. Många blev mördade utan att någon ställdes till svars som doktor Edver, en älskad läkare som hjälpte alla, oavsett etnicitet.

Till slut tvingades vi lämna Midyat. Vår hund sköts, och fars företag utsattes för inbrott. Mamma reste till Sverige för att närvara vid min systers sons begravning; Isak dog vid tre års ålder av hjärnhinneinflammation. Det blev tydligt att min syster Ziyu mårde dåligt, och mamma bestämde sig för att stanna.

Sedan kom mina syskon Aydin och Yildiz till Sverige. Ett år senare kom Jag, farmor och pappa till Alby den 27 januari 1980.

Det var inte ett lätt beslut. Pappa hade motsatt sig flytt till Europa i många år. Men när vi väl var här, sa han vid matbordet: "Vi är i ett fritt land. Läs, bli något bra för detta land." Då förstod jag varför min far inte svarade på mina skolfrågor när vi var i Midyat.

Mitt liv i Sverige

De första två åren var svåra. Språket, mörkret, kylan. Men jag kämpade. Jag började på Komvux, vidare till IFIU, sedan tekniskt gymnasium vid Odenplan inriktning kemi, och tog studenten på fredag började arbeta som gymnasiingenjör på måndag.

Senare tog jag akademiska utbildningen vid Uppsala universitet som biomedicinsk analytiker. Jag har arbetat på Karolinska Institutet sedan dess, inom olika forskningsinstitutioner utan avbrott. Mitt namn finns på tre vetenskapliga artiklar, något jag är mycket stolt över.

Mitt engagemang

Sedan 2010 har jag varit aktiv i Assyrien Kulturcenter, där jag fick möjlighet att lära mig om föreningslivets struktur och betydelse. Sedan 2015 är jag även medlem i ADO, där mitt engagemang för vårt folk har fördjupats ytterligare.

Jag brinner för det assyriska folkets rätt till existens, fred, språk och kultur. Jag har en stark önskan om att vi en dag ska få en assyrisk skola i Sverige, och att våra akademiker bevarar sina rötter och aktivt deltar i folkets kamp för framtiden.

Utöver mitt arbete är jag ordförande för Assyriska kvinnoförbundet och Assyriska Hjälpfonden samt aktiv i Amnesty International. Min farmor överlevde det ottomanska folkmordet 1915, och eftersom jag växte upp med henne, delade hon ofta sina berättelser om det hon hade upplevt.

En dag läste jag information från Mångkulturellt Centrum i Fittja om deras insamling av berättelser kring folkmordet 1915 och andra brott mot mänskligheten. Jag valde att bidra med min farmors berättelse, som överlevare från Seyfo.

Redan dagen efter blev jag kontaktad, och berättelsen publicerades utan politisk vinkling. Materialet kommer att arkiveras på Nordiska museet och kan användas i framtida forskning och utställningar som belyser dessa mörka kapitel i historien.

Efter detta blev jag intervjuad av svensk media, bland annat Aftonbladet, Expressen och Sveriges Radio. En mening av min intervju ” Jag vill att folk ska se människan bakom ”tragedin” uttryckte jag som min drivkraft.

Jag har varit förälder till mina föräldrar. De litade på mig till fullo. Pappa dog medan han höll min hand ett ögonblick jag aldrig glömmer. Samma sak med mamma. Vi blev vänner i Sverige, på ett sätt vi aldrig kunde vara i Midyat.

Bilden visar hela min familj, mina föräldrar, syskon deras barn och barnbarn.

Mina värderingar

Jag har inga egna barn, men jag är en stolt moster och faster till mina syskons barn. De betyder oerhört mycket för mig, och jag älskar dem alla som om de vore mina egna. Att få följa deras uppväxt, stötta dem och vara en del av deras liv är en av de största glädjekällorna för mig.

Familjen är min trygghet och mitt hjärta. Just därför värderar jag ärlighet och tillit väldigt högt i alla relationer.

Jag tycker det är väldigt svårt med lögnen. Det gör mig ledsen och besviken när människor inte är ärliga, till exempel när de återger ett samtal på ett felaktigt sätt eller sprider något som inte är sant. Jag har svårt att förstå varför man inte bara kan säga sanningen. Oärlighet förstör tilliten mellan människor.

Det gör också ont när mitt folk beskrivs på ett felaktigt eller förvrängt sätt. Sådana lögnen sårar mig, men de förminskar också vår historia och den kamp vi har gått igenom. För mig hänger allt ihop, att visa respekt handlar också om att vara sanningsenlig, lyssna på människors berättelser och värna vårt gemensamma arv.

En riktigt bra dag för mig är när alla vi sex syskon kan samlas. Att få vara tillsammans, skratta, minnas och dela livet stärker vår gemenskap och ger mig en glädje som inget annat kan ersätta. Det är i dessa stunder jag känner mig som mest hel.

Avslutning, Min tacksamhet till Sverige

Jag växte upp som tonåring i Midyat, en stad i det historiska Mesopotamien, en plats präglad av starka traditioner, men också av oro och begränsade möjligheter. Det var där mina drömmar började formas. Men det var i Sverige jag fick möjlighet att förverkliga dem. Här, i mitt nya hemland, har jag fått bygga ett vuxenliv grundat i trygghet, utbildning och mänsklig värme.

Jag är djupt tacksam för att Sverige tog emot mig och min familj med öppenhet. För att jag har fått leva i frihet, utbilda mig och bli en del av ett samhälle där demokrati, jämlikhet och respekt för människovärdet är självklarheter. Här har jag funnit min plats, min röst och en känsla av tillhörighet.

Tack, Sverige, för att jag får vara en del av helheten.

“Et`ir bar`athur et`ir” (Vakna assyriernas barn vakna).

Naum Faiq

Text: Zekiye Cansu

Det jag har sett vill jag aldrig att ni ska få uppleva

Mormor Feride Rhawis berättelse om Seyfo – ett ögonvittnesmål

Till minne av alla som föll offer under Seyfo – och till de överlevande som bar vår historia vidare.

Det här är vi – fem generationer kvinnor.

Min mormor Feride överlevde folk mordet 1915 och blev vårt träd.

Min mamma Zehro, jag, min dotter Ishtar och mina barnbarn, Sara och Maria – vi är grenarna som fortsätter att växa.

Bilden togs år 2008, ett ögonblick av livets kontinuitet.

Varje generation bär med sig en del av henne.

Det du nu håller i din hand är mer än en berättelse. Det är ett ögonvittnesmål från en kvinna som överlevde ett av 1900-talets mest brutala och ofta förbisedda folk mord – Seyfo, svärdets år.

Det är min mormor, Feride Rhawis röst, som talar till oss genom tiden. Hon var bara ett barn när världen omkring henne rasade samman i Midyat 1915. Hon förlorade sin mor, sina systrar,

sitt hem – men aldrig sin värdighet. Hon bar sin historia med sig i över ett sekel, och när hon till sist berättade den för mig, blev det mitt ansvar att föra den vidare.

Det här är en berättelse om ett barns sår, om en modig fars kamp, om systrar som skiljs åt, och om en släkt som trots alla svårigheter överlevde Seyfo. En berättelse som måste berättas.

En flicka som såg sin värld slitas sönder. En kvinna som bar på minnen ingen människa borde behöva bära.

Den handlar om sorg och överlevnad, men också om kärlek, mod och hopp.

Mormors sista önskan var att det hon hade sett aldrig skulle glömmas – att någon skulle minnas, och att världen till sist skulle erkänna sanningen. Hon fick uppleva Sveriges erkännande av folkmordet innan hon gick bort, 101 år gammal. Det var ett ögonblick av upprättelse.

Med denna berättelse vill jag hedra henne – och alla dem som inte överlevde. Jag vill också tala till dig som läser: det förflutna är inte så långt borta. Historien lever i oss, i våra namn, våra sår, våra minnen.

Att minnas är att göra motstånd.

Att berätta är att kräva rättvisa.

Genom hennes ögon får vi följa familjens dramatiska flykt och kamp för överlevnad, separationen från modern och syskonen – och den djupa sorg som följde därefter.

En mors sista steg, och ett barns sår som aldrig riktigt läkte.

Att höra vad hon hade gått igenom – det hon hade sett med egna ögon och burit inom sig hela livet – har alltid varit avgörande för min förståelse av vår historia.

En kväll, när vi satt ensamma i tystnad, vände jag mig till mormor och bad henne berätta om den dag då allt förändrades i Midyat. Om när Seyfo bröt ut.

Mormor började tala – och det var som att tiden stannade.

Jag var fem år gammal, en glad liten flicka, full av liv och nyfikenhet som alla andra barn i Midyat. Vi var fyra systrar: min storasyster Zio, som var tio år, min lillasyster Ismuni, tre år, och en nyfödd syster som vi ännu inte hunnit namnge. Vi bodde i Midyat med vår mamma Zello, vår pappa Musa och vår stora släkt – familjen Rhawi. Men våra rötter finns i Urfa, där vår historia börjar, och vårt namn bär vi med stolthet.

Midyat var en stad präglad av kristet liv – våra kyrkor, högtider och traditioner fanns överallt omkring oss.

Det var tryggt. Det var hemma, och vi var lyckliga.

Min pappa var skicklig byggnadsarbetare. Han byggde hus, brunnar, kyrkor, grottor och mycket annat – precis som många andra män i vår släkt. De reste till andra byar och städer för att arbeta och kunde vara borta länge från hemmet och familjen.

Min mamma var hemmafru, och allt i hushållet vilade på hennes axlar. Hon tog hand om oss barn, skötte hemmet, mjölkade djuren och arbetade hårt på fälten – utan att någonsin klaga.

På den tiden gick flickor sällan i skolan. Min storasyster Zio och jag hjälpte därför mamma med hushållets sysslor – vi fanns vid hennes sida från morgon till kväll. I Midyat arbetade de flesta män som hantverkare eller egenföretagare, medan kvinnorna tog hand om barnen, hemmet och allt det som fick vardagen att fungera.

Det var ett liv fyllt av arbete, men också av värme, närhet och en stark gemenskap som höll oss samman.

Mormor fortsätter: Och så kom dagen som förändrade allt.

Det var en het sommardag i början av juli 1915.

Plötsligt fylldes Midyat av soldater från myndigheterna och kurdiska styrkor – fast beslutna att slakta och utrota alla kristna. Seyfo hade brutit ut.

”Mormor,” sa jag, ”min pappa Aho har berättat om den dagen – en berättelse han själv hörde från sin mor som överlevde folkmordet 1915. Han berättade att min farmor Seddo, min farfar Melke och hans bröder en dag befann sig ute på fältet och skördade tillsammans med sina fruar. Plötsligt kom några människor springande och varnade dem: Seyfo hade brutit ut, och de måste fly omedelbart.”

Det stämmer, mitt barnbarn. Det var så många nåddes av det fruktansvärda som tog sin början då.

Därför tog vår släkt sin tillflykt till Mor Sharbel-klostret, som ligger bara ett stenkast från Midyat. Det var en plats med helig betydelse – men just då blev det också en plats för överlevnad.

Med beslutsamhet och samarbete började de förstärka den befintliga muren och byggde upp den. De visste att det var deras enda chans att stå emot hoten och anfällen utifrån.

De slog hål i kyrkans ytterväggar – små öppningar att rikta sina vapen genom, om det skulle bli nödvändigt. Allt gjordes med hoppet om att hålla fienden borta och rädda sina liv. De samlade vatten och barrikaderade sig inne i kyrkan – kvinnor, män, och barn, alla tillsammans.

Med sig hade de mat, vapen, ammunition och allt de ägde som kunde komma till nytta. Inget fick lämnas åt slumpan. Klostret förvandlades till en plats av både andlig styrka och konkret försvar – och innanför murarna vilade en okuvlig vilja att leva vidare.

Ett trettiotal beväpnade män från vårt folk, från byn Iwardo, hade hört om oroligheterna i Midyat och tog sig dit för att undersöka situationen. När de anlände, sökte de upp min svärfar Yahkup Rhawi, fortsätter mormor, för att han skulle visa dem bakvägen till Chalma-kvarteret och hjälpa dem att träffa Gabro Zatte Chalma.

På vägen passerade de den protestantiska kyrkan, som militären använde som vapendepå. Yahkup föreslog då att de skulle oskadliggöra de två soldater som stod vakt där och dela ut vapnen från depån till våra män, så att de kunde försvara oss.

Men männen från Iwardo, ledda av Gello Shabo, gick inte med på det. Han ville inte provocera den turkiska militären, utan först vara säker på hur situationen såg ut i staden och i centrum.

“Yahkup visade dem vägen,” berättade mormor stilla, “och återvände sedan till Mor Sharbel-klostret.”

De beväpnade männen från Iwardo, tillsammans med Chalmafamiljen, tog sig till det välförsvrade kommunhuset. Där genomförde de en våldsamt attack. Under striden dödades Sherif Efendi från Mardin, som var finansiell chef i Midyat, och angrifarna tog med sig värdefulla tillhörigheter. Flera personer på båda sidor dödades eller skadades svårt.

På vägen tillbaka till klostret hörde min svärfar Yahkup sin kusin Dahho ropa skrytsamt och med stolthet:

”Jag heter Dahho Rhawi, diakon i kyrkan, och jag har modiga kusiner, farbröder och släkt! Ingen kan stå emot oss! Vi ska utrota er alla! Yahkup, jag hör din röst och blir fur’un, odödlig. Är ni vid liv?”

Yahkup ropade tillbaka:

”Dahho, vi mår bra! Ingen har skadats eller dödats. Hela släkten är samlad i Mor Sharbel-klostret – kom dit så fort du kan, vi väntar på dig!”

Dahho svarade:

”Vi har rensat två gator och är på väg mot ställningarna vid Addokas. När vi är klara där ansluter vi till er i Mor Sharbel.”

“Men, min flicka,” fortsatte mormor, “din gammelfarfar Dahho blev skjuten bakifrån vid Shemsho Yusuf Illos hus, och familjen har aldrig hittat hans kropp.”

När situationen förvärrades kom vår familjevän Ishak Abdiyo med en annan vän till Mor Sharbel-klostret och sa med allvar i rösten:

“Det är inte längre hållbart att stanna. Anfällen och aggressionen är mycket värre än ni tror. Vi måste fly från Mor Sharbel till Iwardo. Ta med er allt ni kan!”

Familjen grävde ner det de inte kunde ta med sig – såsom ammunition och andra värdesaker – i vingården vid Mor Sharbel-klostret, för att kunna använda dem i en nödsituation.

Min pappa grep tag i mig och min syster Zio. Det var dags att fly från Mor Sharbel-klostret – precis som så många andra gjorde den dagen. Målet var byn Iwardo, ungefär två timmars vandring bort.

Vår släkt och familjen Shushe tog sig nattetid till Iwardo. Dit sökte sig människor från de omkringliggande byarna, för Iwardo låg på en strategisk höjd och var omgärdad av murar. Byn blev ett viktigt försvarsfäste – där lyckades man framgångsrikt skydda byn mot anfallande trupper och hålla förövarna stången.

Där fanns ännu ett hopp om överlevnad.

Vi lämnade allt bakom oss – vårt hem, våra kläder, vår mat, vår boskap – allt vi kände till, för att rädda våra liv.

Andra familjer gömde sig i en underjordisk tunnel vid Mor Hobil Mor Abrohom-klostret. Ett nätverk av tunnlar ledde i hemlighet fram till klostret. Innan mörkret föll tog sig människor

ner i de kolsvarta gångarna och upp igen vid klostrets skyddande murar. Därifrån fortsatte de flykten mot Iwardo.

Men alla hann inte ner i tid – många föll offer för förövarnas svärd innan de nådde skydd.

På väg mot Iwardo passerade vi några Iwardo-bor som hade skadats under attacken vid kommunhuset. Plötsligt hörde min svåger Sabo Rhawi någon ropa hans namn:

”Sabo, ska du gå till Iwardo och säga att jag har gått förbi en skadad Gello Shabo utan att ha hjälpt honom?”

Sabo stannade upp, vände sig om och fick syn på en svårt skadad man.

“Gello Shabo, är det du?” utbrast han. ”Jag kände inte igen dig – du är så illa skadad. Inte ska du tro att jag skulle lämna dig här.”

Utan att tveka lastade Sabo av sin åsna, lyfte upp Gello och lade honom varsamt på djuret. Sedan fortsatte de mot Iwardo.

Väl framme i byn fick Gello den vård han behövde, och med tiden återhämtade han sig.

Det var tack vare Sabo – som i ett avgörande ögonblick visade mod och medmänsklighet – att hans liv kunde räddas, berättar mormor.

Mormor fortsätter med en suck:

Min mamma stannade kvar med min yngre syster Ismuni och spädbarnet. Pappa försökte övertala henne att följa med, men hon ville nå Iwardo tillsammans med sina föräldrar och bröder, som var tjänstemän i Midyat. Hon sa till min pappa:

”Gå ni före, så kommer vi snart efter.”

Hon höll mig tätt intill, strök mig över håret och viskade att vi snart skulle ses igen.

Men det blev inte så.

Det var sista gången jag såg min mamma vid liv.

Efter en lång vandring genom brännande hetta nådde vi till slut Iwardo – trötta, törstiga, rädda, men vid liv. Vi sökte skydd i Mor Hadbshabo-kyrkan, där tusentals andra redan samlats. Det var trångt och kvavt, många var hungriga, och vattnet räckte knappt till. Men Iwardo-borna delade med sig av det lilla de hade – en klunk vatten, en brödbit – med generositet och värme.

Vi hade förlorat allt, men vi levde.

Byns höga läge gjorde det möjligt att upptäcka fienden på håll, och bakom kyrkans tjocka murar organiserades ett modigt försvar. Där, inneslutna av uråldriga stenar, växte hoppet om överlevnad.

Snart blev vi för många, och kyrkan räckte inte längre till. Då öppnade familjen Tuma och Gello Grigo – sedan länge nära vänner till vår familj – sitt hem för oss utan att tveka. Vår släkt, sjuttiofem personer stark, kom tillsammans med vapen, ammunition och förnödenheter, och togs emot med öppen famn. Under deras tak fann vi en fristad – ett andrum mitt i stormen.

Vi stannade där i 65 dagar. När belägringen var över dröjde det ytterligare två år innan vi kunde återvända till Midyat – två år fyllda av väntan, samhörighet och tacksamhet.

Den starka vänskap som redan fanns mellan familjerna Grigo och Rhawi fördjupades under denna tid. Än idag värnar vi ömt om det bandet – ett band som bygger på tillit, respekt och gemensam historia.

“Jag glömmer det aldrig,” sa mormor. “Deras värme och beskydd räddade oss.”

Jag tänkte hela tiden på min mamma och frågade pappa när hon skulle komma med mina systrar.

Jag saknade dem så mycket.

Samtidigt blev situationen i Midyat allt värre. Till slut insåg min mamma att hon var tvungen att fly. Hon tog mina systrar med sig och anslöt sig till en flyktinggrupp på väg mot Iwardo.

Men på vägen dit gick hon vilse. Medan alla andra gick i riktning mot Iwardo, hamnade hon och mina systrar i en annan assyrisk by – Saleh.

Där blev de attackerade av kurdiska styrkor.

De försökte tvinga henne att konvertera, men min mamma vägrade – då mördade de henne, kastade henne i en djup grop och lade min nyfödda syster, fortfarande vid liv, på hennes bröst för att dö tillsammans med henne.

Mormors röst skälver. Hon är tyst länge innan hon fortsätter.

Mormor berättar, tårögd, om hur kvinnor och flickor blev våldtagna. De vackra flickorna och pojkarna skonades – flickorna blev tvångsgifta. Gravida kvinnor mördades, deras magar skars upp. Präster, biskopar, barn och vuxna dödades för sin tro. Och barn lämnades att dö i sina mödrars döda armar.

Seyfo pågick i månader. Mamma kom aldrig fram till Iwardo. Till slut förstod pappa att något fruktansvärt hade hänt.

När massakrerna var över började han söka efter sina anhöriga, precis som många andra.

Han fick veta att mamma och mina systrar hade försvunnit vid Saleh. Efter många omvägar hittade han hennes kropp i en grop, med min nyfödda syster på bröstet.

Han tog kvarlevorna tillbaka till Midyat och fortsatte leta efter min syster Ismuni.

Efter en lång och svår sökning hittade pappa min syster Ismuni hos en kurdisk familj. För att få tillbaka henne tvingades han bygga en grotta under huset åt familjen.

Det fanns inget annat val än att acceptera situationen – för att få hem min syster.

När mormor berättade det, blev hennes ögon fuktiga. Hon såg inte längre på mig – hon såg tillbaka, in i minnet.

– Jag minns när vi fick veta att pappa hade hittat Ismuni, sa hon lågt.

Jag sprang så fort jag kunde. När vi sågs kastade vi oss i varandras armar.

Vi grät, skrattade, höll om varandra.

Det var som om tiden stod stilla.

Vi hade trott att vi aldrig skulle ses igen.

Hon blev tyst en stund, som om hon såg bilden framför sig.

– Den dagen, den stunden... det var som om vi fick livet tillbaka, trots allt vi hade förlorat.

Mormor sluter ögonen. Hon täcker plötsligt sitt ansikte med händerna.

Jag ser hur hennes axlar rör sig svagt och hör att rösten börjar darra.

– Gråter du, mormor? viskar jag försiktigt.

Hon svarar efter en stunds tystnad, med en låg, bruten röst:

– Jag vet inte vad min mamma hade gjort för att förtjäna att mördas.

Det kan inte bara ha varit för att hon var kristen.

Vem har rätt att avgöra att det var fel... att hon fanns?

Mormor Feride brukade säga:

“Det jag har sett vill jag aldrig att ni ska få uppleva.”

Hennes sista önskan innan hon gick bort var att Sverige skulle erkänna folkmordet Seyfo – det hon själv hade sett och upplevt.

Hon fick uppleva Sveriges riksdags erkännande 2010 innan hon somnade in.

Hennes önskan gick då i uppfyllelse. I debatten uppmärksammades hon och hennes önskan av flera riksdagsledamöter.

Kerstin Lundgren (C), riksdagsledamot, talade i debatten:

”När hundraåriga Feride Rhawi i Södertälje berättar om vad som hänt, ska hon och alla andra veta att vi tror på hennes berättelse, att vad som hände faktiskt hände.”

Även Annelie Enochson (KD), f.d. riksdagsledamot, talade om Ferides sista önskan:

”Hon avslutar med att säga så här: ’Min sista önskan i livet är att de erkänner det jag har sett och upplevt.’”

Mormor Feride somnade in 2011 och blev 101 år gammal.

Mormors röst har tystnat – men hennes berättelse lever vidare.

I varje ord jag skriver bär jag hennes styrka.

I varje minne jag bevarar finns hennes mod.

Hon överlevde – för att vittna.

Jag skriver – för att minnas.

Till minne av Feride Rhawi och alla våra förlorade. Deras kamp var inte förgäves. Vi är deras arvingar – och det är vår skyldighet att fortsätta bära deras berättelser med värdighet och kärlek.

Mormor berättade inte bara om det som hände i Iwardo. I hennes minne levde också en annan tragisk, men ändå hoppfull berättelse kvar – om hennes svärfars syster Mereme och de förlorade barnen i Habsus.

Mereme, syster till Yahkup, Tuma, Hobil och Makko, levde i Habsus med sin man. De hade fyra barn – tre döttrar och en son. Deras liv slogs i spillror den dag byn attackerades. Mereme dödades, sonen Isa kastades levande ner i en brunn, och de tre små flickorna – bara 2, 7 och 10 år gamla – fördes bort av kurder. De kidnappades, tvångskonverterades till islam och skildes åt.

Besse, som var sju år, hamnade hos en familj i byn Arnas där hon tvingades arbeta på fälten. Den äldsta, Meçide, tio år, fördes till kurder i byn Ahlah, och Terzo, två år, till en annan by långt ifrån dem.

Två år senare, när det tillfälligt blivit fred och folk började återvända till sina hem, reste morbröderna Yahkup och Makko till Arnas för att arbeta med byggnation. Plötsligt såg de en liten flicka komma springande mot dem – det var Besse. Hon hade genast känt igen sina morbröder och kastade sig i deras armar. Morbröderna bad henne i viskande ordalag att inte avslöja något för den kurdiska familjen. De lovade att komma tillbaka och hämta henne.

Besse berättade snabbt att hennes syster Meçide skulle tvingas gifta sig med en kurd redan samma vecka. ”Skynda er,” vädjade hon. ”Ni måste hinna innan det är för sent.”

De återvände genast till Midyat och berättade allt för sin bror Tuma. Tillsammans gick de till distriktsguvernören och bad om hjälp. Han lyssnade och skickade med dem beväpnad lokalpolis för att hämta flickorna.

Till en början vägrade kurderna lämna ifrån sig dem. Men flickorna – modiga trots allt de varit med om – trädde själva fram. De berättade sanningen, bekräftade sina identiteter och pekade ut var deras yngsta syster fanns. Tyvärr lyckades morbröderna, med hjälp av beväpnad lokalpolis, hämta hem Meçide och Besse. Men Terzo kände inte igen sin släkt och vägrade följa med.

”Jag minns när de kom tillbaka med två av flickorna,” brukade mormor säga, med en blick som försvann bort i minnet. “Vi grät av glädje. Det var som att få tillbaka något vi redan förlorat. Ingen trodde att någon av dem skulle överleva. Men två kom hem.”

Den tredje flickan återvände inte till familjen – men som vuxen sökte hon upp sin släkt och brukade komma på besök.

Mormor brukade sitta vid fönstret, tyst men närvarande, och berätta om några män i vår släkt som vågade stå upp när det verkligen gällde. Deras mod och handlingar etsade sig fast i hennes minne, och hon talade om dem med både stolthet och sorg.

”Det var de som bar vapnen när vi andra bar rädslan,” brukade hon säga. Utan deras styrka hade ännu fler liv gått förlorade, och deras insatser hjälpte till att bevara vår historia och vårt folk.

Dessa namn lever kvar i vår familj – inte bara i berättelser, utan också i tystnaden däremellan, i den tacksamhet som inte alltid kan uttryckas med ord.

Det här är deras berättelser – ett arv av motståndskraft och stolthet som jag nu vill föra vidare, precis som mormor önskade.

Yahkup Rhawi (1864–1971)

Mormors svärfar, Yahkup Rhawi, var en kämpe, fredsmäklare och en av dem som överlevde Seyfo 1915.

Han spelade en viktig roll under folkmordet, både som ledare och försvarare av sitt folk.

Yahkup var en av organisatörerna bakom motståndsrörelsen bland de assyriska familjerna i Midyat och Iwardo.

Han deltog aktivt i fredsförhandlingarna med shejk Fethulla Hamidi – en insats som krävde både mod och diplomati.

Under några år arbetade Yahkup och hans bröder som byggmästare åt shejken, som uppskattade deras hantverk högt.

Han var äldst bland fyra bröder: Tuma, Hobil och Makko – alla djupt engagerade i försvaret av folket.

Mormor brukade lyfta fram hans visdom och styrka – som en ledargestalt hon ville att vi aldrig skulle glömma.

Tuma Rhawi (1876–1961)

Yahkups bror, Tuma Rhawi, spelade en viktig roll i Iwardos försvar under Seyfo. Hans uppgift var att tillverka och förse byn med ammunition samt att se till att det fanns tillräckligt för att byborna skulle kunna försvara sig.

Tuma och hans tre bröder – Yahkup, Hobil och Makko – hade före kriget gömt ammunition i vingården vid Mor Sharbel-klostret. Där förvarades den i hemlighet, i väntan på ett nödläge.

När striderna hettade till och både ammunition och förnödenheter började ta slut, utsåg krigsrådet sex modiga män, ledda av Tuma, att hämta familjen Rhawis undangömda vapen och förnödenheter från vingården. Allt de kunde bära fördes till Iwardo under natten. För att undvika upptäckt hade de förklätt sig i kurdiska kläder.

Väl framme vid den kurdiska linjen låtsades de vara kurder och sprang mot Iwardo som om de skulle anfälla staden. De tog sig in genom befästningarna innan fienden hann reagera och öppna eld. Med mod och list lyckades de nå säkerhet innanför murarna.

Genom detta bidrog Tuma avgörande till byns möjlighet att stå emot angrepp – något mormor aldrig glömde.

Hobil Rhawi (1880–1916)

Yahkups bror, Hobil Rhawi, var en betydelsefull kämpe i krigsrådet i Iwardo under Seyfo. Han spelade en avgörande roll i byns försvar och mördades 1916. På grund av sin insats fick han en martyrbegravning av folket – och han är den enda Seyfo-martyren med grav intill Mart Shmuni-kyrkan i Iwardo.

När nyheten om det fruktansvärda i byn Bote nådde Iwardo, samlades krigsrådet omedelbart. Under ledning av Mesut från Mzizah fattades beslut om en räddningsaktion, och Hobil utsågs till kommandoledare.

En grupp på trettio personer från Bote hade tidigare flytt till Iwardo och berättat att kurder och osmanska soldater hade omringat Mor Efrem-kyrkan där byborna sökt skydd. Krigsrådet samlade då cirka sextio beväpnade män, ledda av Hobil.

Hobil hade lovat Mesut fem modiga och stridstränade män från släkten Rhawi: sina två bröder, Makko och Tuma, samt Barsawmo Kiliç Rhawi, Hanna Asad Rhawi och Sabo Rhawi. Mesut anslöt med ytterligare fyra män från Mzizah och fem från Iwardo.

Tillsammans begav de sig mot Bote i skydd av nattens mörker.

När de anlände var det redan för sent för många – byn hade dränkts i blod. Invånarna hade låsts in i kyrkan, dömda att kvävas till döds. Men inne i Mor Efrem-kyrkan fanns fortfarande liv. Fem kvinnor och trettio ungdomar räddades.

Femton av deras egna stupade i striden, men deras uppoffring räddade liv och skrev in deras namn i historien.

Mormor talade ofta om Hobil med stolthet och sorg – hans mod, hans offer och det avtryck han lämnade efter sig. Hon ville att vi skulle minnas honom inte bara som en krigare, utan som en människa som satte sitt folk före sitt eget liv.

Makko Rhawi (1882–1940)

Yahkups bror, Makko Rhawi, var en modig kämpe som stred under Seyfo tillsammans med sina bröder.

Han var en av dem som följde med till byn Bote i ett försök att rädda människorna som hade sökt skydd inne i Mor Efrem-kyrkan.

Med beslutsamhet och mod satte han sitt liv på spel för att försvara sitt folk.

Tillsammans med sin bror Hobil ledde han en del av den grupp på sextio beväpnade män som begav sig till Bote under nattens mörker – en insats som kom att rädda liv men också krävde stora uppoffringar.

Mormor ville att vi skulle minnas honom som en som aldrig tvekade när hans folk kallade.

Sabo Rhawi (1890–1963)

Mormors svåger och Yahkups son, Sabo Rhawi, var en krigare liksom sin far och farbröder.

Han var en påläst och stark person – lärd och intellektuell, känd för att ha ett stort antal historiska och sagoböcker på assyriska (suryoyo).

Hans mod och ledarskap framgår tydligt i de händelser som redan beskrivits i berättelsen.

Mormor ville att vi skulle minnas honom som en man med både styrka och visdom – en som kämpade för sitt folk med både mod och förstånd.

Musa Rhawi (1864–1968)

Mormors pappa och far till Zio, Feride och den bortrövade Ismuni deltog i försvaret av Iwardo under Seyfo.

Efter folkmordet grävde han en grotta under huset åt rövarnas familj i byn Saleh – för att få sin bortrövade dotter tillbaka.

Det var ett offer av sällan skådat slag och ett uttryck för en fars kärlek som aldrig gav upp.

Mormor talade ofta om sin pappa med stor respekt och kärlek.

Hon ville att vi skulle minnas hans styrka och envishet – en man som gjorde allt för sina barn och som aldrig lät hopplösheten vinna.

Hanna Asad Rhawi (1898–1979)

Mormors kusin, Hanna Asad Rhawi, var ung när Seyfo bröt ut, men visade tidigt stort mod och ansvar.

Han kämpade tillsammans med de beväpnade försvararna i Iwardo och riskerade sitt liv för att skydda byn och folket.

Han deltog även i striderna i byn Bote.

Hans mod lever kvar som en symbol för tapperhet och kärlek till sitt folk.

Mormor ville att vi skulle minnas Hanna som en av våra egna – en vars mod inte bara räddade liv utan gav framtiden en röst.

Melke Akbas Rhawi (1883–1948)

Mormors kusin, Melke Akbas Rhawi, hjälpte till med tillverkning av krut och ammunition i Iwardo.

Precis som flera andra män använde han grytor, aluminiumhinkar, silver och andra metaller för att tillverka den ammunition som senare användes i striderna.

Hans bror Musa tog sig, trots varningar, från Iwardo till vingårdarna, för att hämta druvor och andra förnödenheter.

Trots riskerna klarade han sig oskadd.

Mormor såg hur de bar sitt ansvar med stilla mod.

Yusuf Rhawi (1906–1999)

Mormors make, Yusuf Rhawi, var bara nio år gammal under Seyfo.

Tillsammans med andra barn samlades han ute på gårdarna i Iwardo, där de låtsades utföra skördarbeten, samtidigt som de högt sjöng skördesånger – hema o haje, hema o ha – om tillverkning av bulgur.

Syftet var att visa fienden att byn var full av människor och mat – en strategi för att stärka sina egna och samtidigt demoralisera motståndarna.

Mormor mindes ofta Yusuf som en modig pojke, vars lek och sång blev ett vapen i kampen för byns överlevnad.

Hon ville att vi skulle bära vidare hans berättelse som en påminnelse om kreativt motstånd och hopp.

Och att han var en ödmjuk och kärleksfull make och far, som bar sin familj med hjärtat – stilla, stadigt och fullt av värme.

Ibrahim Rhawi (1928–2023)

Ibrahim Rhawi, mormors och Yusuf Rhawis äldsta son, bar vidare hantverkets stolthet och det tysta mod som gått i arv genom generationer. Han var en skicklig byggmästare, precis som sin far och farfar.

Men även om han föddes efter Seyfo, vilade dess skuggor kvar över hans liv. Ibrahim brukade säga att rädslan aldrig riktigt försvann. Som kristna levde de med en ständig vaksamhet – känslan av att hotet kunde återvända när som helst.

När de byggde hus i Midyat gömdes hemliga utrymmen i väggarna – platser där man i tysthet kunde förvara vapen om faran åter skulle slå till. Man dolde också sin identitet. Barnen fick namn som inte avslöjade deras kristna bakgrund – ett skydd i en värld där tron kunde innebära livsfara.

Han berättade också om unga kristna män i militärtjänst, som ofta möttes av misstänksamhet och hot. Deras tro ifrågasattes, och minsta avvikelse kunde leda till trakasserier eller misshandel.

För mormor var Ibrahim hennes ögonsten – en son som bar sitt folk i tysthet, med styrka, värdighet och tro. Hon var stolt över hans hantverk, hans trofasthet, och det ansvar han tog för både familjen och folket.

De här männen – Yahkup, Tuma, Hobil, Makko, Sabo, Musa, Hanna, Melke, Yusuf och Ibrahim – var inte bara namn i en släktavla. För mormor var de levande minnen. Hon visste vad var och en hade offrat, vad de burit inom sig, och hur deras mod hjälpt vårt folk att stå kvar – trots allt.

När hon berättade om dem gjorde hon det inte med stolthetens röst, utan med värme och tacksamhet. Hon ville att jag skulle veta vilka de var – och varför deras berättelser fortfarande spelar roll.

Seyfo är inte en glömd historia – det är en del av vår identitet. Trots att världen ofta valt att blunda, vägrar vi vara tysta. De som förlorade sina liv utan grav eller erkännande lever vidare i våra hjärtan.

Genom att minnas och berätta hedrar vi deras mod och håller deras röst levande – en röst som kräver rättvisa och fred.

Vi är deras barn, barnbarn och barnbarnsbarn. Vi bär deras sår och deras styrka inom oss. Det är vårt ansvar att föra deras berättelser vidare – med värdighet och kärlek.

Mormors röst har tystnat – men hennes berättelse lever vidare.

I varje ord jag skriver bär jag hennes styrka.

I varje minne jag bevarar finns hennes mod.

Hon överlevde – för att vittna.

Jag skriver – för att minnas.

Till minne av Feride Rhawi och alla våra förlorade.

Deras kamp var inte förgäves.

Vi är deras arvingar – och det är vår skyldighet att aldrig sluta berätta.

Vi ber den svenska regeringen att erkänna sanningen och ge våra familjer den upprättelse de förtjänar. Sverige har länge försvarat mänskliga rättigheter – vi hoppas att landet fortsätter att stå upp för rättvisa och historisk sanning.

Först då kan framtiden vila på rättvisa och fred.

”Glöm inte,” sa hon. ”Det är tack vare dem som vi finns kvar.

De bar oss.

Nu är det vår tur att bära dem – i hjärtat, i våra ord, i hur vi lever.”

Min älskade mormor Feride och morfar Yusuf Rhawi – två liv fyllda av styrka, kärlek och historia.

Berättad av Ayfer Rhawi, 2025

*Till minne av min mormor Feride Rhawi – ett ögonvittne till Seyfo,
och till alla dem som aldrig fick sin berättelse hörd.*

Stolthet, arv och historisk resa

Till min pappa

Den här berättelsen är tillägnad min pappa, Aho Akbas Rhawi – en varm, rättvis och stark själ som bar sin familj och sitt folk med tyst stolthet. Genom att berätta hans livshistoria vill jag inte bara hedra honom, utan också synliggöra en viktig del av vårt assyriska arv och vår gemensamma historia.

Min älskade pappa, Aho, föddes den 15 augusti 1933 i Midyat, Turkiet. Midyat hade en särskild plats i hans hjärta.

Det var där hans liv började – bland stenhusen, kyrkklockorna och de smala gränderna där alla kände alla. Doften av nybakat bröd, ljudet av assyriska röster, och rytmen av en vardag i samklang med omgivningen – allt det bar han med sig, djupt i hjärtat. Men trots den starka förankringen tvingades han, liksom många andra assyrier, att lämna Midyat i hopp om ett tryggare och bättre liv. Sorgen över att lämna sin hembygd försvann aldrig helt, men minnet av Midyat blev till en inre karta – en plats att återvända till i tanken, gång på gång. På 1960-talet reste han till Nederländerna som en av de första assyriska gästarbetarna, och hans resa kom att prägla både hans eget liv och vår familjs framtid. Genom att berätta hans historia vill jag hedra minnet av honom och samtidigt lyfta fram den styrka, det mod och det ansvar som präglade hela den generation som bar våra drömmar på sina axlar. Det är min pappas berättelse – men också en del av vårt gemensamma arv.

I början av 1960-talet ökade efterfrågan på gästarbetare i Europa, särskilt inom olika hantverksyrken. Det blev ett tillfälle för min pappa att ansöka och försöka ta sig dit.

Innan hade han arbetat som skraddare, förutom i Midyat, i flera städer i Turkiet – bland annat i Diyarbakir, Gercüş, Elazığ och Ereğli där han var anställd som timekeeper på det amerikanska företaget Morrison-Knudsen mellan 1962 och 1963. I Midyat och Gercüş drev han och hans bröder ett skrädveri tillsammans. Under 1964 befann han sig i Elazığ, och där bodde familjen tillsammans med honom.

Efter tiden i Elazığ återvände han till Midyat – med familjen vid sin sida och drömmen om ett nytt liv i Europa levande inom sig.

Det var en vän, Kerim Kizirilmak Behiçe, som en dag kom med nyheten: ansökningarna till Europa hade öppnat – och i Nederländerna sökte man skraddare. Äntligen något som passade pappas yrke. Men först skickade han ändå in en ansökan till Tyskland, som vid den tiden främst letade efter byggarbetare.

När han väl satt där, mittemot tjänstemannen, berättade han rakt och öppet att han var skraddare – inte byggnadsarbetare. Tjänstemannen uppskattade pappas ärlighet. Det blev inget med Tyskland, men kanske var det just där och då som något större tog sin början.

Pappa vände då blicken mot Nederländerna – landet där hans yrke verkligen efterfrågades. Han började fråga släkt och vänner om de ville följa med. Fem tackade ja. Några var släktingar, andra vänner – alla hade viss erfarenhet av skrädveri och en längtan efter en ny framtid.

Sedan reste pappa till Diyarbakir för att komma i gång med processen.

Tjänstemannen han träffade blev imponerad och bjöd hem honom för att prata mer. Där berättade pappa att flera av hans vänner också ville ansöka – vilka de var, vad de kunde och vad de hoppades på. Tjänstemannen lyssnade noggrant och var både positiv och uppmuntrande, vilket gav pappa en känsla av hopp och styrka.

Det kändes som att han verkligen ville hjälpa till – och det stärkte pappas tro på att det fanns en väg framåt för dem alla.

Förutom honom själv deltog också min farbror Sabri Akbas Rhawi, liksom Hanna Mutlu Sado, Kerim Kizirilmak Behiçe, Isa Sumer MaksiElyas och Yusuf Açar Rhawi. Pappa tog på sig att anmäla dem alla, och betalade dessutom de 500 lira som krävdes för var och en, eftersom några av dem inte hade möjlighet att betala det beloppet.

Bilden är tagen 1965 på hotellrummet i Amsterdam, Nederländerna.

Stående från vänster till höger:

Kerim Kizirilmak Behiçe, Aho Akbas Rhawi, Yusuf Açar Rhawi

Sittande från vänster till höger:

Isa Sumer MaksiElyas, Sabri Akbas Rhawi, Hanna Mutlu Sado

När dagen för intervjun kom, hade pappa noggrant samlat ihop alla nödvändiga handlingar. I väntrummet väntade han tillsammans med de andra, tills hans namn ropades upp först. Inne i intervjurummet satt representanter från Nederländerna tillsammans med en tolk. De ställde bara en enda fråga:

– Kostymen du har på dig, har du sytt den själv?

– Ja, svarade pappa.

Då räckte de honom ett tygstycke och bad honom sy ett klädesplagg. Men det behövdes inte mer än så. Sättet han tog emot tyget på – hur han höll det, hur han grep det – sa allt de behövde veta.

– Du är verkligen en skraddare, sa de. Bara riktiga skraddare tar emot tyg på det sättet.

Han behövde inte ens sy något.

När han kom ut igen satt de andra fortfarande och väntade nervöst på sin tur. Med sitt lugn berättade pappa hur det hade gått, och gav dem trygghet inför sina egna intervjuer. De fick svara på enklare frågor och klarade sig allihop – samtliga blev antagna.

Jag är säker på att de aldrig glömde den där stunden. Hur pappa tog ansvar, hur han bar gruppen med sitt lugn och självförtroende. Sådan var han – en naturlig ledare. Redan där, innan de ens hade lämnat Turkiet, visade han den kraft som skulle följa honom genom hela livet. Och jag, jag är stolt att vara hans dotter.

Tillsammans med sina vänner reste pappa först till Mardin. Där besökte de De 40 martyrernas kyrka, och av en ren slump stötte de på patriarken Ignatius Jacob III. Det var ett oväntat och oförglömligt ögonblick. Glädjen var stor – det är inte varje dag man får träffa en patriark, särskilt inte mitt under en sådan livsresa.

Efter Mardin gick färden vidare till Diyarbakir. Den 30 augusti 1965 lyfte planet som skulle ta dem mot ett nytt kapitel i livet. För dem alla var det den allra första flygresan. Planet var fullt av passagerare från olika delar av Turkiet, alla med samma mål – ett arbete, ett nytt liv.

Men kort efter start kom ett meddelande från piloten: en av motorerna fungerade inte. Panik spred sig. Tankarna for genast till familjen, barnen, fruarna, släkten därhemma. Skulle allt ta slut här?

När passagerarna fick höra att en motor slutat fungera började de be tillsammans. De flesta kände inte varandra, men just i den ovissa stunden fann de tröst i varandras närvaro. De delade samma oro, samma längtan efter trygghet. Lyckligtvis lyckades piloten nödlanda planet i Ankara, och lättningen var stor.

Men när de kom fram till flygplatsen var allt stängt – det var Zafer Bayramı, den turkiska segerdagen. De fick övernatta på hotell och passade på att delta i festligheterna. Nästa dag, den 31 augusti, fortsatte de resan. Slutdestinationen var Amsterdam, dit de anlände som de allra första assyrierna från Midyat. Deras ankomst markerade början på en ny historia – en assyrisk närvaro i ett nytt land.

Väl framme möttes de av personalchefen från firman Stibbe – arbetsgivaren de skulle börja hos – samt en tolk. Redan samma dag registrerades de hos polisen och andra myndigheter. Morgonen därpå, den 1 september 1965, började deras nya liv – arbetet kunde ta sin början.

Företaget hade ordnat med både boende och allt de behövde för att snabbt kunna komma till rätta. Pappa fick rollen som arbetsledare. Det blev hans uppgift att fördela arbetsuppgifter och hålla ihop gruppen. Eftersom de anställda kom från olika delar av Europa, med olika språk, kulturer och religioner, uppstod det ibland konflikter. Då fick pappa ofta träda in – som medlare, som brobyggare. Han löste praktiska problem, men också personliga motsättningar, alltid med lugn och rättvisa.

Språket var en av de första stora utmaningarna för pappa. Det nederländska språket var främmande och svårt, men han visste att han måste anstränga sig för att klara sig.

Att snabbt lära sig nederländska blev nödvändigt för att kunna kommunicera och förstå vardagen på arbetsplatsen.

I början bodde han på hotell tillsammans med andra gästarbetare, män från olika delar av Europa. De hade alla lämnat sina hem i jakt på arbete och framtid. Att dela bostad med andra innebar både värme och svårigheter. Alla kom med sina egna vanor och rutiner, vilket ibland ledde till slitningar. Men mitt i dessa skillnader växte också något annat fram – en känsla av samhörighet. Ett slags broderskap i det okända. De delade på mycket: rummet, maten, hemlängtan och drömmarna.

En dag knackade två män på dörren till hotellet där pappa bodde. De bad honom följa med till en större lokal där ett möte hölls. Där informerades han om en planerad strejk – arbetarna krävde bättre löner och en mer dräglig arbetsmiljö.

Pappa valde att delta i strejken den första dagen, i solidaritet med sina kollegor. Men redan nästa dag gick han tillbaka till arbetet. Han kände ett ansvar. Ett ansvar gentemot det land som hade tagit emot dem, som hade öppnat dörrarna och gett dem arbete och trygghet. Det var inget enkelt beslut – men för honom vägde plikten tyngre än protesten.

Ledningen på Stibbe kallade in varje arbetare till enskilt samtal efter strejken. De som valde att fortsätta strejka blev avskedade. De som, liksom pappa, gick tillbaka till arbetet fick stanna kvar.

Men det stannade inte där. Kort därefter kallades pappa och de övriga fem i gruppen till Den Haag, till den turkiska ambassaden. Där möttes de av ambassadören själv, som började med att säga att han hade befogenhet att arrestera och deportera dem. Situationen var allvarlig.

Pappa förklarade lugnt sin roll, sina motiv och varför han valt att återvända till arbetet. Hans ord gjorde intryck. Ambassadören ändrade sin inställning och avslutade samtalet med en oväntad kommentar:

– Du är en människokännare!

Det blev ett kvitto på pappas sätt att se andra, förstå människor och handla med ansvar.

Av de sex som rest tillsammans från hemtrakterna valde tre att stanna kvar i Amsterdam med sina familjer: min pappa, Kerim och Isa. Sabri flyttade med sin familj till Lugano i Schweiz. Hanna började om i Kalifornien, USA. Yusuf, den sjätte i gruppen, bosatte sig med familjen i Norsborg, Sverige.

När pappa, då 32 år gammal, reste som gästarbetare till Nederländerna, lämnade han mycket bakom sig. Hemma fanns hans gravida fru och fyra barn – det yngsta bara två år, det äldsta tolv. Jag är det tredje barnet i syskonskaran. I december samma år föddes vår yngste bror.

Alla vi syskon är födda i Midyat – vår älskade hemstad. En plats där stenhusen bär på berättelser från generationer och där kyrkklockornas klang ramar in våra tidigaste minnen. Där, i Midyat, växte vi upp med vårt språk, vår tro och den tysta styrkan i våra föräldrars kamp. Den platsen, och det livet, bär vi alltid med oss – oavsett hur långt vi färdats.

Pappa och mamma, Zehro Altunkaynak, hade gift sig redan 1951. Tillsammans byggde de ett liv fyllt av kärlek, ansvar och arbete.

Men egentligen var pappa alltid på resande fot. Under våra tidiga år var han ständigt frånvarande – inte av vilja, utan av nödvändighet. Det var först i Nederländerna vi verkligen fick ha honom nära. Han fick aldrig se oss barn växa upp, inte förrän vi återförenades som familj i Amsterdam.

Efter fyra år hade han lyckats hitta bostad och ordna alla nödvändiga papper, och år 1969 kunde vi äntligen återförenas. Jag var då åtta år gammal och började i första klass.

Jag såg annorlunda ut än de andra barnen – förutom en flicka som hette Agnes, vars föräldrar kom från Indonesien. Hon blev min första och bästa vän.

Min äldsta syster följde inte med oss när vi reste till Amsterdam. Hon var förlovad och skulle gifta sig, så hon blev kvar i Elaziğ och skapade sitt eget liv där. Det skulle dröja ända till 1980-talet innan hon och hennes familj kunde återförenas med våra föräldrar och syskon. Vid den tiden hade jag redan flyttat till Södertälje. Jag var inte där när de sågs igen, men jag minns hur varm jag blev i hjärtat när jag fick veta att de äntligen var tillsammans. Det kändes som att en pusselbit föll på plats.

När pappa kom för att hämta oss började resan mot det nya livet. Först tog vi bussen till Diyarbakir, därifrån flög vi till Ankara och sedan vidare till Amsterdam. Det var vår första flygresa – spännande, men också lite läskig.

Språket var en utmaning i början, men jag kom snart in i skolgången. Jag gick klart grundskolan och läste vidare på lyceum (gymnasium), i Amsterdam. År 1978 gifte jag mig med Münir Rhawi och flyttade till Sverige, till Södertälje – där började ett nytt kapitel i mitt liv.

Tillsammans byggde vi upp en familj och fick tre barn. Med åren växte familjen, och i dag har vi åtta barnbarn. De är vårt hjärta och vår stolthet – en källa till oändlig kärlek, glädje och mening.

Jag är aktiv i Assyriska föreningen i Södertälje, särskilt i kvinnosektionen, och jag sitter även i styrelsen för Assyriska kvinnoförbundet, AKF.

Trots alla svårigheter gav våra föräldrar oss en kärleksfull uppväxt. Genom sitt sätt att leva lärde de oss att vara stolta över vår identitet, att tala vårt språk, att hålla fast vid vår tro och att bära våra värderingar och vår kultur vidare.

Pappa berättade sin historia med starka känslor. Jag bär den med mig än i dag. Jag minns hans röst, hur ögonen blev blanka när han pratade om flygresan, kampen, rädslan – men också om stoltheten. Han bar allt inom sig.

Han var en generös människa och hjälpte alltid dem som hade det svårt ekonomiskt. Han tog initiativ till att köpa en kyrka i Amsterdam och hjälpte till både ekonomiskt och moraliskt.

Rättvis, lågmäld och undvikande av rampljuset – det var sådant som gjorde honom omtyckt. Alla dörrar öppnades för honom. Han var djupt respekterad av alla som kände honom.

Så fort han klev in i ett rum fylldes det av hans närvaro. Han utstrålade pondus, var en god lyssnare och en skicklig berättare. Man fångades av hans sätt att berätta.

Han var djupt engagerad i kyrkan och fick titeln Maksi i april 2000 – en hederstitel man tilldelas efter att ha genomfört en pilgrimsresa till Jerusalem, något han och mamma gjorde tillsammans. Det var en resa fylld av andlighet och mening, en bekräftelse på deras djupa tro och hängivenhet.

Jag minns hur patriarken Ignatius Zakka I Iwas, som då fortfarande var munk, besökte oss i vårt hem på 1970-talet. Vi hade ofta kyrkliga gäster som sov över hos oss – bland dem fanns också de unga munkarna Mor Yohanna Ibrahim och Mor Julius Isa Çiçek, som senare blev biskopar. Vårt hem var öppet, fyllt av liv, tro och gemenskap.

Pappa var inte bara en skicklig skraddare – han var en sann perfektionist. Under sin militärtjänstgöring mellan 1954 och 1956 var det han som ansvarade för uniformerna åt högt uppsatta militärer. Hans precision och hantverk uppskattades djupt. Hans äldre bror, Denho, var också skraddare i militären – han hade till och med sytt ett par militära ridbyxor åt Turkiets dåvarande president, İsmet İnönü.

Pappa arbetade på Stibbe mellan 1965 och 1973, sedan kort på Schick samma år, och därefter på IBM från 1973 ända till pensionen 1993. Det var ett arbetsliv som präglades av lojalitet, yrkesstolthet och skicklighet.

Två gånger under sitt liv genomgick han hjärtoperationer – först 1978 och sedan igen 2007. Men han tappade aldrig sin livsgnista, aldrig sin värdighet.

Vi kunde prata i timmar i telefon, pappa och jag. Vi diskuterade allt – från vardagliga ting till livets stora frågor. Jag lärde mig så mycket av hans berättelser, hans tankar, hans sätt att se på världen. De samtalen bär jag med mig än i dag.

En dag blev han kontaktad av en universitetsstudent som skrev en uppsats om de första gästarbetarna som kom till Nederländerna på 1960-talet. Pappa tog emot honom med öppna armar och började berätta sin historia. Studenten blev fascinerad och sa:

– Jag har intervjuat en annan person ur samma grupp, men din berättelse är så levande och detaljerad. Det är som att du upplever allt på nytt, här och nu.

Pappa har också skrivit dagbok om sitt liv – hans egna ord, hans röst bevarad på papper. Mina bröder planerar att översätta den, så att vi alla får ta del av hans minnen, hans tankar, hans liv. Ett ovärderligt arv till oss och kommande generationer.

När jag hälsade på mina föräldrar satt vi syskon knäpptysta och lyssnade medan han berättade – om sitt liv, det han hade varit med om och det han hade hört från andra. Hur det var att som

liten pojke, varje dag, sommar som vinter, promenera till fots i fyra timmar från Midyat till Gercüş för att hjälpa till hos sina bröder i skradderiet. När arbetsdagen var slut promenerade han samma väg tillbaka igen.

Hur han på 40-talet, bara tio år gammal, följde med en större grupp män – däribland sin svärfar Yusuf Rhawi och många andra – som kallades in till repmånad (ihtiyat), men i själva verket fördes ut på en dödsmarsch från Midyat till Diyarbakir. Pappa skulle överlämnas till sin storebror Denho, som gjorde militärtjänst i Diyarbakir. Efter att min farfar hade gått bort tog farbror Denho sitt ansvar som storebror och ville att mina farbröder Sabri och Habib – och min pappa – skulle komma dit.

Farbror Denho arbetade då som skraddare i Meryem Ana-kyrkan på dagarna, och i militärens skradderi på kvällarna. Mina två andra bröder, Sabri och Habib, anslöt senare.

Under denna svåra tid bodde de tillsammans med sin syster Saro i Meryem Ana-kyrkan. Hennes man, Isa, satt fängslad – anklagad för att ha varit en av dem som plundrat militärdepån i Midyat. Det var en tid av oro och otrygghet, men familjen höll ihop.

Pappa brukade berätta hur han som liten pojke varje dag gick genom Diyarbakirs smala och mörka gränder för att hämta mat från fängelset, där hans svåger Isa satt fängslad men arbetade i köket. Det var tack vare min farbror Denho – mycket uppskattad i militären som skraddare – som detta var möjligt. Han hade ordnat så att Isa kunde förbereda maten, som pappa sedan hämtade.

Pappa bar ett stort ansvar på sina smala axlar, men han klagade aldrig.

Diyarbakir, 1943 – framme pappa och lillebror Habib. Bakom dem, från vänster, äldre bror Denho, civilklädd trots militärtjänst, deras syster Saro och Hapsuno, en släkting i uniform. En bild från en tid fylld av ansvar och syskonskap

Han berättade om hur han träffade mamma. Om sitt arbete som skraddare i armén – hur han sydde uniformer åt högt uppsatta befäl. Om arbetet i Ereğli, Elaziğ och Midyat. Om den djupa sorg han bar på över att inte ha kunnat vara närvarande när hans egen mamma gick bort – eftersom han då befann sig i arbete långt hemifrån, i Ereğli.

Han delade det han hört från sin mor Seddo, som överlevde Seyfo. Berättelsen om ”Musa o Kaçel”, som fick i uppdrag att mörda Brahim Shabo Shahho – ett uppdrag som Musa medvetet valde att inte fullborda.

Han var en människa som levde med stor integritet och ansvarskänsla. Jag minns att han inte bara talade om rättvisa, utan levde efter den. Oavsett om det handlade om arbete, familj eller församling, ville han alltid göra det rätta.

Hans röst bar också på berättelser om kampen för att bevara vår kultur och tro i ett främmande land. Han såg det som en plikt att föra vidare vårt språk och traditioner till nästa generation. Vi fick också höra om hans engagemang i kyrkan, och hur viktigt det var för honom att skapa samhörighet bland assyrierna i Nederländerna.

Det här är bara en del av hans liv. Det finns så mycket mer att berätta – men det han delade med oss bär vi vidare som dyrbara skatter i våra hjärtan. Han delade minnen av både glädje och sorg, och med varje berättelse blev hans närvaro starkare för mig. Alla dessa berättelser bar han inom sig. Och när han delade dem med oss, blev de också en del av oss.

Av de sex vännerna som reste tillsammans till Nederländerna år 1965 är det i dag bara Yusuf som fortfarande är i livet. Min pappa, som genom hela sitt liv var en förebild i generositet, ansvar och stolthet, gick bort den 7 september 2023 i Amsterdam, 90 år gammal. Han lämnade oss stilla, omgiven av min älskade mamma, sina barn och barnbarn – den familj han kämpat så hårt för, den familj som var hans hjärta.

Vi hedrar hans minne varje dag och känner en djup tacksamhet för allt han gav oss. För oss var han mer än en far – han var vår vägvisare, vår grund, vår styrka. Hans livsverk är inte bara skrivet i papper och bilder, utan i våra hjärtan och i allt det vi bär vidare.

Han lämnade efter sig ett arv av värdighet, kärlek och engagemang – inte bara till sin familj, utan till hela den assyriska gemenskapen. Jag bär hans historia inom mig, och genom hans liv har jag lärt mig att vår identitet, vårt språk, vår tro, våra värderingar och vår kultur är ljuset som guidar oss genom livet. Att stå upp för det rätta, att hjälpa andra, även när man själv bär tunga bördor – det var hans sätt att leva.

Jag minns pappa som en kärleksfull, varm, rättvis och principfast person, djupt förankrad i familjen, kyrkan och vår assyriska kultur. Han var den trygga punkten i våra liv – någon man alltid kunde lita på. Hans engagemang märktes i allt han tog sig an. När han berättade om sin resa till Nederländerna under 1960-talet blev hans röst ibland bruten av känslor. Hans berättelse var fylld av kamp, rädslor och utmaningar – men också av stolthet, styrka och kärlek.

Hans berättelser har blivit en del av mig, en inre skatt som jag bär med stolthet och ödmjukhet. De är mer än minnen – de är ett arv. Jag hör hans röst när jag tänker på vårt folk och vår historia. Hans ord påminner mig om vikten av att aldrig glömma var vi kommer ifrån.

Det viktigaste i livet är inte vad man äger, utan vilket avtryck man lämnar efter sig. Att bära ett namn som människor minns med kärlek och respekt – det är ett arv vi är stolta över. Och det bär vi med oss, generation efter generation.

Tack, pappa

För att du visade vägen – med händer som skapade, med ett hjärta som bar, och med ett liv som lärde oss vad det innebär att vara människa. Ditt minne lever i oss.

Den här bilden tog pappa 1969, ombord på planet till Amsterdam. Jag står i mitten med mamma Zehro vid min sida – stark, lugn och trygg, precis som hon alltid var. Till vänster om mig står min yngre bror Yevnö (Orhan), och framför oss sitter min lillebror Robert och storebror Elyas. Det var en tid fylld av ovisshet, men med våra föräldrars trygghet i ryggen vågade vi blicka framåt och tro på ett nytt liv.

Med kärlek och stolthet – din dotter, Ayfer Rhawi, 2025

Ett hjärta av guld: Mamma Zehros liv och kraft

Från mitt hjärta

Min älskade mamma och jag, tillsammans i Amsterdam 2017 – ett ögonblick fyllt av kärlek och närhet som jag alltid kommer att bära med mig.

Den här berättelsen är skriven med hjärtat. Den handlar om min mamma, Zehro Altunkaynak Rhawi – en kvinna som med sin kärlek, vishet och styrka har präglat mig och hela vår familj. Genom att dela hennes livsväg vill jag hedra henne och samtidigt ge en röst åt alla kvinnor vars vardagliga kamp bär generationer vidare. Detta är inte bara min mammas historia – det är också vår historia som assyrier, som kvinnor, som migranter, som döttrar. Ett sätt att minnas, förstå och älska djupare.

Min älskade mamma, Zehro – en stark, varm och kärleksfull kvinna med rötter i Midyat – bar sitt folk, sitt språk och sin tro i hjärtat, och förde dem vidare med vardagens stillsamma kraft.

Min mamma har en alldeles särskild plats i mitt hjärta. Hon är min pärla och min största förebild – en kvinna vars styrka och kärlek har burit mig genom livet. Hennes värme och omtanke har varit en trygg hamn i både glädje och svårigheter. Genom alla år har hon lärt mig vad sann kärlek och mod betyder. Varje dag bär jag med mig hennes visdom och kärlek som en skatt i mitt hjärta. Hennes liv präglades av omsorg, kamp och djup lojalitet till familjen, men också av de utmaningar som migration och förlust förde med sig. Genom att lyfta hennes historia vill jag bevara minnet av hennes livsväg och ge röst åt alla de kvinnor vars styrka sällan syns, men som bär generationer vidare.

Min mamma är mer än bara min mamma. Hon är mitt hjärtas trygga hamn, och min största förebild. Hon föddes den 15 maj 1932 i Midyat, Turkiet, i en tid och på en plats där livet inte alltid var lätt för en flicka. Med sin styrka och värme har hon format hela vår familj. Jag är evigt tacksam och stolt över att få kalla henne min mamma.

Hon gifte sig med pappa, Aho Akbas Rhawi, 1951, och tillsammans har de gett oss fem syskon en grund som bär oss än i dag. Två systrar och tre bröder, alla uppvuxna under mammas kärleksfulla och trygga beskydd.

Mamma har ett hjärta större än jag någonsin kunnat föreställa mig. Jag kan inte minnas att hon någonsin höjt rösten mot oss. Trots svåra tider, när pappa tvingades arbeta långt hemifrån i olika städer, var det mamma som bar hela familjen på sina axlar. Hon såg till att vi alltid var mätta, att våra kläder var hela och rena, och att vi aldrig glömde vårt språk, vår kultur, vår tro och våra traditioner.

Hon var både vår mamma och vår vän. Med henne kunde jag öppna mitt hjärta utan rädsla, som med en syster eller en bästis. Hon kunde bevara våra innersta hemligheter, och erbjöd tröst i alla livets stormar.

Jag minns särskilt i slutet av 1969, när vi precis hade börjat ett nytt liv i Amsterdam. Vi hade då ingen kyrka, men mamma lärde oss alla psalmer och hymner genom att stå i korridoren och låta oss upprepa efter henne. Allt detta lärde hon oss, trots att hon själv inte kunde läsa eller skriva. Det sitter fastklistrat i ryggmärgen än i dag – en rikedom jag bär med mig med djup tacksamhet.

När vi syskon sprang runt hemma och började prata nederländska med varandra, hördes hennes mjuka men bestämda röst: "Mezghelu surayt!" – prata assyriska! Hon ville att vi skulle bära vårt språk vidare som en levande del av vår identitet. Det var viktigt för henne, och det blev viktigt för oss. Än i dag lär jag mig nya ord på assyriska av henne. Genom språket fortsätter hon att ge mig små bitar av vårt arv, och jag tar emot dem med kärlek.

Mamma är älskad av alla som känner henne – och jag menar bokstavligen alla. Hennes närvaro lämnar ingen oberörd. Hennes mjuka personlighet, hennes ärlighet, hennes humor, hennes generositet och hennes respekt för andra gör att alla också älskar och respekterar henne. Jag får ofta höra: ”Är du dotter till Zehro?”, och när jag svarar ja, säger de att jag liknar henne mycket. Det är en ära och en stolthet jag bär med mig varje dag.

Hon är också vår familjs levande historia. Hon berättar med värme om barndomen i Midyat, om de år då pappa var borta och hon ensam tog hand om oss barn. Hon delar det hon fått höra från sin mamma och sina förfäder – om den mörka tiden under Seyfo, om flykten till Iwardo, kampen, striderna och modet det krävdes för att överleva.

Hon berättar om sin mormor – hur hon med sitt spädbarn i famnen blev brutalt mördad, bara för att hon vägrade överge sin tro. Hon delar minnen av svårigheter, men också alla de möjligheter livet gav. Hur hon klarade sig i ett helt nytt land utan att kunna läsa eller skriva. Hennes styrka och livsvisdom imponerar på mig djupt.

Mamma har alltid älskat fotboll – och gör det fortfarande, med samma glöd som förr. Oavsett om det är dam- eller herrfotboll sitter hon bänkad, fullt fokuserad. Jag kan fortfarande se henne sitta tillsammans med mina bröder och följa varje match på TV. Hon känner igen spelare, lag och tränare från hela världen. Trots att nederländska aldrig varit hennes modersmål lyssnar hon noga på nyheterna, och frågar oss sedan om hon har förstått rätt. Hennes engagemang vittnar om en stark vilja att vara delaktig i livet omkring sig – oavsett vilka hinder som finns.

Jag minns hur mamma och pappa kämpade för att vi skulle få studera, för att få en chans de aldrig fick själva. Min äldsta syster gick på yrkesskola i Midyat där hon lärde sig sy och brodera, min äldre bror är advokat i Amsterdam, jag är legitimerad förskollärare i Södertälje, och mina två yngre bröder har studerat på högskola och driver i dag en klädbutik, *Marlboro Classics*, i centrala Amsterdam. Vi syskon är sammanhållna och starka – det är en gåva från våra föräldrar som alltid behandlat oss lika och med kärlek.

I Midyat var mamma hemmafru. När vi kom till Amsterdam började hon arbeta från 1972 till 1977. Första jobbet var på *Patria Biscuits*, men eftersom arbetet innebar att stå upp hela dagen och hennes fötter svullnade, tvingades hon sluta. Därefter började hon på *Eau de Cologne 4711*, där hon trivdes bättre, men lönen var alldeles för låg, så även där valde hon att sluta. Samma år började hon på *Schick*, där hon verkligen kom till sin rätt.

Hon trivdes med sina jobb. Hon var noggrann, lojal och duktig, hon tog sitt arbete på stort allvar. Hon uppskattades mycket av både chefer och arbetskamrater.

Under den tiden hon arbetade på Schick gick hon också i kvällsskola för att lära sig nederländska, läsa och skriva. Hon lärde sig någorlunda alfabetet och försökte forma och läsa ord så gott hon kunde. Jag brukade hjälpa henne med ”läxorna”, och jag såg hennes framsteg – från att vara analfabet till att kunna bokstavera ord. Jag är fortfarande väldigt stolt över hennes insats.

Mamma kom snabbt in i arbetet och gjorde ett så gott intryck att chefen ville ge henne rollen som arbetsledare. Men hon tackade ödmjukt nej, och förklarade att hon varken kunde läsa eller skriva. Chefen beklagade det: ”Så synd.” Det var tydligt hur mycket hon uppskattades.

När hon tvingades sluta 1977 på grund av sina svåra magproblem blev både hon och kollegorna ledsnå. Läkaren hade tydligt avrått henne från att fortsätta arbeta, och för hälsans skull fick hon lämna arbetslivet. De visste att de förlorade en pålitlig och engagerad medarbetare.

Under sin tid på Schick blev mamma god vän med en kvinna som hette Nurbahar. De fann snabbt varandra, och Nurbahar tog sig tid att lära mamma alla siffror, så att hon själv skulle kunna handla. Det var något mamma var stolt över, att kunna säga priser och räkna själv.

Nyligen visades ett barnprogram i Nederländerna om gästarbetare på 60–70-talet, som kom dit för att arbeta. Min systerson såg programmet och kände genast igen henne – där stod mamma, mitt i arbetet, fångad av kameran under en inspelning på Schick. När han delade klippet med oss väcktes starka känslor. Att plötsligt se henne där, mitt i vardagen, i rörelse, blev både vackert och rörande. En tyst påminnelse om allt hon gjorde för oss.

Mamma fångad av kameran under en inspelning på Schick – ett barnprogram som berättade om gästarbetarnas liv i Nederländerna på 60- och 70-talet.

Som flicka i Midyat fick mamma aldrig gå i skolan. En gång frågade jag henne stilla: ”Mamma, varför blev det så? Varför fick du aldrig gå i skolan?”

Midyat 1966. För första gången sedan han lämnade Amsterdam återvände pappa tillfälligt till familjen – ett ögonblick fyllt av kärlek, saknad och samhörighet. Stående från vänster: Elyas, Yevnö (Orhan), Ayfer. Sittande från vänster: pappa Aho, mamma Zehro med Robert i knät, och Yildiz.

Hon svarade att på den tiden fick flickor inte gå i skolan, för rädslan var stor – man fruktade att de skulle bli bortrövade av muslimer. Den rädslan, rotad i minnet av Seyfo, hade lämnat djupa och smärtsamma ärr i deras liv och i deras hjärtan.

Hon och hennes systrar skickades i stället för att lära sig psalmer hos Melke Akbas Rhawi, som senare blev hennes svärfar. Pappa däremot fick gå i skolan, och gick ut grundskolan. Hade mamma fått samma möjlighet, är jag övertygad om att hon hade blivit något stort.

Hon hade många vänner som ung, och de brukade leka tillsammans på ängarna – mamma var alltid snabbast, de andra hann aldrig med. Under högtider vandrade de till fots till närliggande byar för att besöka kyrkor och kloster, samt för att umgås. Trots sin goda barndom var friheten begränsad, och livet som gift kvinna blev än mer krävande. Hon tog hand om hushåll, barn och släkt, och var ofta sjuk.

Hon berättade om en gång när hon hämtade vatten från brunnen en bit bort – då välte krukan över henne och hon blev svårt sjuk. Hon behövde vård på flera sjukhus innan hon till slut blev bättre. Hon brukade skämta att på grund av sjukdomen fick hon se Diyarbakir, Mardin och Istanbul.

Mamma var vårt allt, både mamma och pappa när pappa inte var hemma. Hennes kärlek och styrka har burit oss genom livet. Hon är precis som sin mamma, min älskade mormor Feride Rhawi – en kvinna full av kärlek, klokhet och mod.

Du är min klippa och min trygghet, den fasta punkt jag alltid kan luta mig mot när livet känns svårt. Tack, mamma, för att du alltid har funnits där för mig, med öppna armar och ett varmt hjärta. Din kärlek och ditt stöd har burit mig genom både glädje och sorg, och de har gjort mig till den jag är i dag.

Tack för de nätter du vaggat och vakat över oss. Kärleken och tryggheten du gett oss är ovärderlig. Ärligheten och hjälpsamheten för andra följer med oss varje dag, som en levande gåva från dig. Din historia är vår historia. Din kärlek är vårt arv.

Tack för att du har lärt mig så mycket – inte bara om livet, utan också om mod, styrka och vad det innebär att vara en god människa. Du är en unik person med ett hjärta av guld, och jag känner mig så lycklig och välsignad över att ha dig vid min sida.

Jag tänker ofta på dina små ord av visdom och ditt lugn, som har hjälpt mig hitta min väg. Jag är så glad och tacksam över att ha dig i mitt liv – att få höra din röst när vi pratar, två gånger per dag på FaceTime, gör att du känns nära trots att vi bor långt ifrån varandra. Du är min levande kontakt med det förflutna, men också min närhet i nuet.

Jag känner mig så lycklig och tacksam över att ha just dig som min mamma.

Tack, mamma

När jag skriver om min mamma är det som att hennes röst viskar i mitt öra – mild, trygg och levande. Det här är en hyllning, men också ett vittnesmål. Ett sätt att visa att varje kvinna som älskat, kämpat, burit och offrat, lämnar efter sig ett arv. Genom denna berättelse vill jag att hennes namn ska fortsätta klinga i våra hjärtan.

Hon är inte bara min mamma – hon är en del av vårt kollektiva minne.

År 2016 samlades fyra generationer kring mamma och pappa, som då varit gifta i 65 år. En stund av kärlek och livets rikedom.

Med kärlek och tacksamhet – din dotter, Ayfer Rhawi, 2025

Tolv röster, tolv liv, tolv flätade trådar i ett större mönster

Din historia är en väv av minnen, mod och arv, berättad av kvinnor som bär vårt folk vidare. Dessa historier är mer än bara ord - de är levande bevis på ett folk som trots ofattbar motgång har kämpat för att hålla sin historia vid liv. Vad kan vi lära av deras mod och uthållighet? Hur kan deras berättelser inspirera oss att värna om vår egen historia och kultur?

Välkommen att lyssna, läsa och upptäcka kraften i deras röster.

